

Despues en la Chronica no atendio al rasgo: y por tanto escribio *sesenta* donde corresponden *noventa*. Junto se el dar por final VIII. donde no hay mas que VII. Y así corrigiendo este numero, y hecha la prevencion referida de los quarenta incluidos en la X. con el rasgo, sale puntual la Era DCCCXCVII. denotada allí no por XC. sino por LXX. esto es, 50. y 40. en cuya conformidad queda descubierto el fundamento de la equivocacion de Morales; y probado que la elevacion y traslacion del Cuerpo del Santo no fue en el año siguiente de su martyrio, sino en el mismo; y à los 81. dias despues de su glorioso transito.

102 Por haver impresso Morales la Era DCCCXCVIII. se reprodujo del mismo modo en el Tomo 4. de la España ilustrada pag. 231. y por estas dos ediciones aplicaron Baronio, y los Padres Antuerpienses, à la Traslacion del Santo el año de 860. ò Era de 898. siguiendo lo estampado por Morales en las Obras del Santo, y no lo que escribio en la Chronica. Pero los Padres Antuerpienses se equivocaron con la edicion de la España ilustrada, copiando así el fin de la clau-

fula: *Celebratur autem dies VII. natalis ejus &c.* en que despues de *dies* añadieron el VII. infiriendo de allí, que la fiesta se celebraba con Octava, ò por los siete dias siguientes. Pero ni en el Codice MS. ni en la edicion de Morales, hay tal VII. y lo que es mas, ni en la España ilustrada se colocan aquellos numeros en el texto, sino al margen, confrontados con la Era DCCCXCVIII. y por el VII. marginal quiso denotar Escoto que la Era no remataba en VIII. en el MS. sino en VII. como es cierto. Pero habiendo caído allí aquellos numeros junto al *dies*, en que remata el renglon, unieron los referidos Padres el *siete* con el *dia*; debiendo aplicarse, no al dia, sino à la Era, como se ha prevenido. Tambien pusieron loco en lugar de *supradicto coto*: lo que tampoco apruebo: pues sin recurrir al Escolio de Morales (en que *cotum* se toma por *cautum*) es mas propria la acepcion de entenderle por lo mismo que *quota*, esto es, suma, ò cantidad, apelando sobre el dia en que se celebraba la fiesta, que era el antes expresado, conviene à saber, el *primero de Junio*.

103 De todo esto se deduce, que en la Era 897. año

de 859. fue elevado el cuerpo de San Eulogio, y colocado en la Capilla mayor de la Iglesia de San Zoil (en que fue sepultado) en el año de su martyrio: pues así lo publica el texto del antiquísimo Codice de Azagra: y así lo confirma también el testimonio de Alvaro, quando refiere que escribía su Passion à fin de que se leyese en el dia de su festividad: *Pro annuo festivitatis sue recursu*. Esto prueba que ya se celebraba su fiesta en dia señalado para todos los años: y segun leemos en la Carta escrita por San Eulogio sobre el martyrio de Santa Flora, consta que luego al punto que padecian martyrio, se les daba culto en Cordoba. Siendo pues tan sobrefaliente el de San Eulogio, es preciso reconocer que en el mismo año de su glorioso transito fue venerado por Martyr: y en esta suposicion, quién se persuadirà à que tardassen nueve años en sacar su cuerpo del comun lugar de los entierros? Si al punto le celebraron como Santo, y tenia tantas prerrogativas que le hacian sobrefalir entre los Martyres, como Padre, como Maestro, y como Sol entre los Astros; quanto mas proprio es, decir, que

en el año del martyrio elevaron su santísimo cuerpo, trasladandole à lugar mas honorifico, que no reconocerle por nueve años como vulgarizado en el ordinario lugar de su primer entierro? Yo confieso, que hallando texto expreso que lo afirma, tengo esto por muy anteponible.

104 Perseverò en la Capilla de San Zoil por espacio de 24. años, hasta que en el de 883. fue trasladado à Oviedo con el de Santa Leocricia, por un Presbytero Toledano, llamado *Dulcidio*, que el Rey Don Alfonso el Magno (esto es el III.) envió à Cordoba, à tratar de la paz, que Abuhalit (Capitan de los Moros) le pedia. *Dulcidio* salió para Cordoba con Cartas del Rey, en Setiembre de la Era 921. (esto es, del año 883.) sin que huviesse concluido su embajada por Noviembre del expressado año, como afirma el Autor del *Chronicon Albeldense*, ò *Emilianense*, que escribiò en la referida Era, y dice al fin de la obra: *Abuhalit, dum in terminos Legionenses fuit, pluna pro pace Regi nostro direxit: pro quo etiam Rex noster Legatum, nomine Dulcidium (al. Dulcium) Toletana urbis Presbyterum, cum Epistolis ad Cor-*

dubenssem Regem direxit Septembris mense; unde adhuc usque non est reversus Novembrio discurrente.

105. Estando detenido en Cordoba Dulcideo, deseò con seguir los cuerpos del glorioso Doctor San Eulogio, y de su discipula Santa Leocricia, à fin que en Oviedo lograsien mayor culto. Manifestò su intento à un Christiano de los de Cordoba, llamado Samuel, que ofreciò complacerle, y en efecto facilitò el logro. Dulcideo recibì los sagrados cuerpos, dando parte al Rey Don Alfonso del thesoro que llevaba consigo, à que el Rey correspondiò gozoso, saliendo con el Obispo de Oviedo

Hermenegildo, y con toda la Clerecia, à recibirlos fuera de la Ciudad, donde llegaron en el dia nueve de Enero del año 884. habiendo sido sacados de Cordoba en Diciembre del año precedente. Colocaronselos en una caja de Cyprès, poniendola en la Capilla de Santa Leocadia debajo de la Ara; y celebraron anualmente la Traslacion en el dia en que los sagrados cuerpos entraron en Oviedo, que fue el nueve de Enero, como todo consta por el Breviario antiguo de aquella Santa Iglesia. * * *

106. En esta conformidad se mantuvieron los cuerpos de los Santos en la Capilla de Santa Leocadia, colocada la

ca-

(*) *Cum anno Dñi. 883. vigesimum quartum post martyrium SS. Eulogij & Leocritie, Magnus Adephonsus Oveti Rex quemdam Presbyterum, Dulcidium nomine, Cordubam, ut coram Mahomat Conduba Regem nonnulla ad utriusque pertinentia tractanda statum, dimitteret; Presbyter Dulcidius cum esset in urbe, quomodo ipsorum corpora Sanctorum Eulogij & Leocritie Martyrum in suam pervenire potestatem possent, curavit. Intentum cuidam Muzarabi Christiano, cognomine Samuel, patefecit, qui promisit sanctum Dulcidij votum implere. Oblata complevit Samuel: & dispositis negotiis Dulcidius Adephonsum de sacris reliquiis certiore fecit, qui cum Hermenegildo Epo Ovetensi, & Clero, solemni processione ordinata, illis extra urbem Ovetum obviam fuit. Quibus receptis, & in capsam cypressinam translatis, & in Capella S. Leocadia sub aræ tabula conditis, Regis & Procerum devotio occupavit letitiam. Que translatio facta fuit die IX. Januarij, quo sacra corpora pervenerant Ovetum, Brev. Ovet.*

caja de Cyprès en un sepulcro de piedra, hasta que finalmente se trasladaron à la *Camara Santa*, à fin que tuviesen mayor veneracion, quedando desde entonces vacío el sepulcro de piedra, conforme dice Morales que le viò. El motivo de aquella traslacion fue un milagro que por intercesion de estos Santos obrò Dios con el Arceidiano de Oviedo Don Rodrigo Gutierrez, librándole de un mortal accidente de perlesia: de lo que excitada nuevamente la devocion, trasladò el Señor Obispo D. *Hernando Alvarez* los santos cuerpos à la *Camara Santa*, colocandolos en una rica caja de plata, de vara y quarta en largo, y tres quartas de alto, con relieves, en cuya parte superior se puso la siguiente Inscripcion, gravada de relieve:

ANNO DOMINI MCCC. QVINTO NONAS IA

NVARIII DOMINVS FERNANDVS ALVARI

OVETENSIS EPISCOPVS TRANSTVLIT

cor
pora SS. MM. E V L O G I I E T L V C R I T I A E

IN HANC CAPSAM ARGENTEAM.

107 Así la copió Morales en los Escolios sobre las Obras del Santo fol. 12. previniendo faltaba el relieve de las letras que se han suprido; y corrige el *quinto Nonas*, en *quinto Idus*, por no haver en Enero *V. Nonas*, y juntamente porque el *V. Idus* es el dia nueve, en que se celebra allí la Traslacion; como dice en el libro 15. cap. 15. Así lo han escrito otros despues de aquel Autor: pero yo extraño mucho, que hiciesse semejante correccion, y que otros la adoptasen despues: porque el *QVINTO* no apela sobre las *Nonas*, en vista de que no hay tal numero en Enero, sino sobre el año que precede, *MCCC. QVINTO*, que es *milesimo trecentesimo quinto*, en el dia de las *NONAS* de Enero, que es el dia *cinco* de aquel mes, Vispera de Reyes, en el qual trasladò el Señor Obispo las Reliquias à la Urna de plata:

fin

fin que pueda persuadirse (si no à fuerza de una evidencia) que un relieve de plata se errasse tan torpemente à la vista de todos en suceso del dia. Pero lejos de alegar Morales prueba evidente para corregir el dia quinto en *nueve* (que es el *quinto Idus*) consta haver equivocado las traslaciones : porque la que se celebra en Oviedo à nueve de Enero, no es la efectuada en cinco de aquel mes del año mil trescientos y cinco, sino la de Cordoba à Oviedo en nueve de Enero del 884. como convence el texto del Breviario alegado: y assi cessa el motivo de aplicar el QUINTO à los Idus, para sacar el dia nueve : pues la traslacion hecha desde el Altar de Santa Leocadia à la Camara Santa, no es la celebrada en Oviedo, sino la primera en que llegaron las Reliquias desde Cordoba.

108 Liquidada la Chronologia de estas Traslaciones, resulta que la primera se hizo en el año de 859. en primero de Junio. Esta fue dentro de una misma Iglesia, de un lugar à otro mas honorifico. La segunda fue desde Cordoba à Oviedo, donde llegaron los Sagrados Cuerpos en

nueve de Enero del año 884. y esta es la celebrada en aquella Santa Iglesia. La tercera fue en cinco de Enero del mil trescientos y cinco, dentro de la misma Iglesia de un lugar à otro : de la qual no se reza.

109 Finalmente en el año de 1737. se trasladaron à Cordoba Reliquias insignes de San Eulogio, y de Santa Leocricia, colocandolas en la Ermita de San Rafael (Patron de la Ciudad) en once de Abril de aquel año, como escribe Gomez Bravo en el Catalogo de sus Obispos pag. 186.

Sobre estas Traslaciones se hallan muchas equivocaciones en algunos Autores, que confundieron los dias y los hechos : mas por lo dicho se infiere lo que toca à cada una.

DE EL CULTO DE SAN Eulogio.

110 El culto de este glorioso Padre es contemporaneo con su transito, segun lo prevenido en el num. 103. donde vimos que inmediatamente despues de su martyrio empezó à celebrarse la fiesta, aunque no en el dia proprio de su muerte, sino en el primero de Junio. El motivo de esto fue la antigua práctica de la

la Iglesia en que por Quaresma no se daba entrada à officios diversos de la Redencion del mundo, como leemos en el Concilio X. de Toledo: y como el dia *once* de Marzo (proprio del martyrio del Santo) incurre dentro de Quaresma; fue preciso escoger otro dia para el culto de su festividad, señalando el primero de Junio, por quanto en aquel se hizo en Cordoba la traslacion solemne de su cuerpo en el año mismo de su glorioso tránsito.

III Pertenece al culto esta accion de haver colocado en sitio honorifico las Reliquias, y el Oficio que entonces compuso Alvaro para la celebracion de la fiesta; entrando en esta cuenta no solo las lecciones en que refirió su Pasion, como prevenimos en el num. 103. sino el Hymno, y el Epitaphio que damos en el Apendice.

112 Que Alvaro compuso por su Eulogio aquellos elogios, consta en vista de la Oracion que alli se sigue, donde en el titulo, y en el texto de los versos, se lee el nombre de Alvaro, sabiendose tambien por sus Obras, que el Santo le enseñó el Metro (como expresa en su Vida) y en

el Tomo XI. verás otros versos que compuso. Pero lo mas es, que al fin de la Pasion del Santo le ruega, que assi como ilustrò Alvaro las Reliquias y las Exequias del Santo; assi tambien le mire mutuamente con amor: *Ut qui servitio nostro tue decorantur Reliquia, & ornantur Exequia &c.* Por estas expresiones podemos entender, que à solicitud de Alvaro se trasladò el cuerpo del Santo de lugar inferior à superior, y que por su medio se dispuso el Oficio de su culto, entendiendo lo uno por la ilustracion de las Reliquias; y lo otro por la celebracion de las Exequias.

113 Usuardo es el mas antiguo que introdujo la memoria del Santo en el Martyrologio: pero es muy extraño verle alli mencionado en veinte de Setiembre; por lo que luego siguieron el mismo dia Maurolico, y Galefinio, aunque este le colocò tambien en el *once* de Marzo, pero previniendo que su fiesta se celebraba en Cordoba en el 20. de Setiembre, segun muestra el Breviario antiguo de aquella Santa Iglesia. Morales escribió haver provenido esto de hallar en veinte de Setiembre un San Eulogio Presbyte-

ro, de quien se trata en el libro de *Vite Patrum* entre los Padres del yermo: y que equivocando alguno à los dos, puso al nuestro en aquel dia. Es cierto, que el Obispo Equilino trata de aquel San Eulogio lib.8. cap. 99. dandole el dia 20. de Setiembre, en que Maurolico le puso en su Martyrologio, juntamente con nuestro San Eulogio. Pero tengo por cierto, que Ufuardo no se movió de aquello, en vista de que ni Beda, ni Adon, tenian introducido en sus Martyrologios à San Eulogio Confessor. Solerio sobre Ufuardo en el 20. de Setiembre dice, que quando le puso en aquel dia tendria algun grave fundamento: y este es el que deseamos saber, pero no se trasluce: antes bien à vista de no haver en la Vida de San Eulogio Martyr accion propria de aquel dia, ni en la muerte, ni en las Traslaciones; podrá alguno recurrir à que esto consistió en alguna equivocacion del que escribió, ò leyó el dia de la muerte del Santo: pues Ufuardo lo debió poner por relacion agena: y no es la primera vez que su Martyrologio salió errado en el dia, como se dijo en los Martyres San Aure-

lio, y San Jorge, puestos alli en Agosto, debiendo ser en Julio.

114 El ponerse en el Breviario antiguo de Cordoba sobre el 20. de Setiembre, no añade fuerza: pues como aquel Breviario es posterior à Ufuardo, y mediaron tantos años de obscuridad entre Ufuardo, y la conquista de Cordoba, tomó esta despues de restaurada por los Christianos el dia que se hallaba en Ufuardo, y no este de la practica de aquella, pues quando escribió Ufuardo (muy cerca del 875.) estaba muy en su fuerza la Rubrica prevenida en la clausula de la Traslacion del año 859. en que consta se celebraba en Cordoba la fiesta à primero de Junio: y así Ufuardo no pudo tomar de aquella practica el 20. de Setiembre: debiendose decir que Cordoba despues de la conquista tomó el dia de Ufuardo: por lo que no añade fuerza al mas antiguo.

115 Hoy le celebra Cordoba, y Toledo en su dia proprio à once de Marzo. Oviedo en el 9. de Enero, con Santa Leocricia, por haver recibido sus cuerpos en aquel dia. Baronio en su Martyrologio conservó el XI. de Marzo.

116 Finalmente debe tenerse presente que tenemos otro San Eulogio, Martyr de Tarragona: y de este, no del Cordobès, fue la Reliquia llevada à Medina-Sidonia, de que se hace mencion en la Inscripcion puesta en el Tomo 7. pag. 186. como prueba el tiempo, y las demás circunstancias.

DE SANTA EUGENIA
*Virgen y Martyr, y de otras
 cuyos nombres se ignoran.*

117 La memoria de esta Santa se reduce à una piedra de marmol blanco, casi dos

tercias de largo, y poco mas de una en ancho, descubierta no en el lugar llamado Municipio Vciense, hoy *Marmolejos*, como juzgaron los fautores del fingido Luitprando, sino en Cordoba en el barrio llamado *los Marmolejos*, cerca del Convento de San Pablo, en el año de 1544. segun todo consta por el Padre Roa en la Vida de esta Santa. Ambrosio de Morales fue quien leyò la Inscripcion, publicandola al fin de las Obras de San Eulogio, y mas completa en el lib. 15. de sus Chronicas cap. 54. como tambien Roa en los Santos de Cordoba fol. 68. en esta forma:

E . . . . . ALIS VI VOX QVOQVE NOSTRA
 VICTRIX ET TVRBAS CARNIS POST IRE SOPITAS
 GENV . . . . . PERAGENS TRVCVLENTVM
 EXCL . . . . . RISQVE FECVNDIA
 NOBIS HIC C . . . . . EBIS SVRRIPIRE TENTAT
 IN CELO DEHINC MERITA PER SECVLA VIGENS
 ADIVNCTA POLLET CVRIE SANCTORVM IN ARCE
 MERCREDE PVLSO RVTILI SVB SOLE CORVSCAT
 AMBIENS SACRI GLORIAM DE MERCE CRVORIS
 REX

REX TRIBVIT CVI CORONAM PER SECLA FVTVRA
 TV ITAQUE NVTIEVS MARTYR NOS MANDA DIVINIS
 IDEM SVB ERA NOVIES CENTVM IVGVLATVR
 . . . . . SEXAGIES ET VNO SEPTEM DE KALENDIS
 IS . . . . . DRTA . . . . . APRILIS

118 Sobre este documento estriva el nombre, martyrio, y tiempo de la Santa: pues el nombre, y dignidad de Martyr consta, como en versos Acrosticos, en las primeras letras de cada linea, que juntas todas componen EVGENIA MARTIR, repitiendose la voz MARTYR en el undecimo verso. Que fue Virgen lo infirió el Padre Roa por el segundo: y el dia y año por los ultimos, leyendo *septimo Kal. April.* (esto es, 26. de Marzo) Era 961. que fue el año de 923. Los Padres Antuerpienses se abstuvieron de sentenciar sobre esto, mencionando, entre los Santos pretermisos del 26. de Marzo, lo propuesto, y que ni aun en el dia encontraban certeza, declarando por obscuro el contexto, à causa de los defectos de la piedra. Pero que en ella se incluye el nombre, y martyrio, consta con claridad sin

embargo de los defectos. No obstante, lo menos arriesgado es contenerse, mientras no se descubran otros documentos; pues por lo mismo que es plana en blanco, la mancharon con ficciones los Chronicones apocryphos: y ni en los Martyrologios, ni en el Breviario de Cordoba se celebra. La mencion es conducente, para que se tenga à la mira, por si ocurren memorias: y no debe entrar en este apoyo la Santa del mismo nombre, cuyo cuerpo menciona Morales existente en el Real Monasterio de Nagera; pues ya notò ser de otra Santa Eugenia Romana.

119 Sirve tambien esta Inscripcion en prueba de que fuera de los martyrios referidos por San Eulogio pueden suponerse otros muchos, no solo despues del glorioso tránsito del Santo, sino antes: pues no tomó por asunto mas que

à los Santos del tiempo: en que empezó el cisma de si eran, ò no, Martyres verdaderos los que voluntariamente se presentaron à los Jueces desde San Isaac, movido de la confesion de San Perfecto: y antes de aquel tiempo no podemos dudar que precediesen martyrios efectuados por los Moros, como convencen los Santos Adulfo, y Juan (de quienes el Santo no hizo afunto) pues la crueldad de los Jueces, pertinaces en el Mahometismo, y la firmeza y fervor de algunos de los muchos Christianos que desde el principio habitaban en Cordoba, permiten el conflicto de la contradiccion ocasionada por la Fè: y todo quanto se quiera oponer por las Obras de San Eulogio contra la existencia de otros Martyres anteriores à San Perfecto, cessa por el egemplar de San Adulfo: cuyas Actas escribió el Abad Esperaindeo, por ser muy sobrefalientes: y con todo esto carecíamos totalmente de la noticia de que huviesse tales Martyres, si no fuera por la mencion incidentalmente hecha por San Eulogio. Pues què mucho nos falte la noticia de los nombres de otros que sin actuar pro-

cessos serian prontamente degollados por la Fè? No podemos individualizar sus nombres: pero lo referido induce, à que siendo tantos los triumphos que la Christiandad consiguió en Cordoba; todavia podemos reconocerla consagrada con mas Palmas, que las perpetuadas en marmoles, y en libros: pues la de Santa Eugenia, tambien se ignoraria, à no ser por la piedra referida.

120 Otros martyrios hablo, que no se han mencionado por nuestros Escritores; pero constan en el Tratado escrito por Aymon sobre la Traslacion de San Jorge y Aurelio, al fin del num. 27. donde vemos, que el Caballero, llamado *Mancio*, à quien el Rey de Francia envió à Cordoba, se hallò presente al martyrio de dos nobles Doncellas (cuyos nombres no expresa) las quales en la sangre eran hermanas carnales, y en el espiritu, mas que hermanas: pues la mayor era como madre de la pequeña, por haver sido su Maestra en la doctrina, y ciencia de los Santos. Condenaronlas à muerte por confessar la Fè: y el Cielo las concedió perseverancia final con la notable circunstancia de

de que deseando la mayor
 asegurar à la menor , hallan-
 dose presente à su muerte , y
 diciendola por esto , que fue-
 se ella delante ; respondiò
 intrepida y firme la pequeña:
 „ No hermana ; no es razon
 „ que sea yo la primera : Yo
 „ irè despues de ti , siguiendo
 „ tu egemplo en el fin de la
 „ carrera , afsi como te he re-
 „ conocido Maestra en el
 „ principio. No tienes que
 „ temer , pues no me apartarè
 „ de ti : y de la misma suerte
 „ mostrarè la Fè , y la Caridad
 „ al morir , que viviendo.
 Asegurada con esto la mayor,
 dieron una y otra sus cuellos
 al verdugo , que las cortò las
 cabezas , siendo recibidas por
 los Angeles sus almas , y lle-
 vandolas al gozo sempiter-
 no.

121 Afsi lo refiriò el men-
 cionado Mancio , como cosa
 acontecida *en su presencia* : y
 en vista de que passò à Cor-
 doba desde Paris , despues
 de llegar allà las Reliquias de
 San Jorge , y Aurelio , à 20.
 de Octubre del año 858. re-
 sulta deber señalarse este
 martyrio en el año de 859.
 en que à once de Marzo fue
 el de San Eulogio : y afsi el
 de estas hermanas fue muy
 cercano al del Santo.

Tom. X.

122 Otro martyrio men-
 ciona el Abad Samson , efec-
 tuado en el año de 863. el
 qual martyrio fue de un
 Christiano que se presentò
 ante los Jueces à detestar à
 Mahoma : pero tampoco nos
 declara el nombre , ni las
 demàs circunstancias , cui-
 dando principalmente del as-
 funto para que le sirviò la
 mencion , como veràs en su
 Obra , al num.9. del Proemio
 sobre el libro segundo.

123 Al modo pues que
 de ningun modo se tenia no-
 ticia de estos triumphos an-
 tes de descubrirse los citados
 documentos ; afsi tambien po-
 demos esperar , que se des-
 cubran otros , no solo para
 individualizar lo conocido
 solamente en comun , sino
 para ilustrar lo que de nin-
 gun modo estaba conocido.
 Sirva de nueva prueba el
 egemplar siguiente.

SANTA ARGENTEA,
 y San Vulvura.

124 De estos Santos no
 han tenido noticia los Auto-
 res , por no haverse publica-
 do sus Actas hasta el año de
 1719. en que Berganza las in-
 sertò en la Historia del Real
 Monasterio de Cardena lib. 3.

Gg cap.

cap. 7. con la ocasion de haverlas encontrado en un Santoral de letra Gothica, que se conserva en el Archivo de aquel Real Monasterio, y dice fue llevado desde Cordoba, por los Monges que passaron à recoger el cuerpo del Conde Garcí Fernandez. No consta el Autor que le escribió: pero en lo que mira à las Aetas de estos Santos, vivia al fin del Siglo decimo, pues atestigua que algunos conocieron la destruccion de la Ciudad de que era natural Santa Argentea, por cuya ruina, efectuada en el año de 928. passò la Santa à Cordoba con sus hermanos, y con otros ciudadanos. Esta Ciudad se nombra allí *Bibifro*: de la qual ni antes, ni despues de su destruccion, ha quedado noticia, sino que fuesse la misma que *Bigastro*. Infierese por las Aetas, que era pueblo de España, y aun de la Andalucia: pues Santa Argentea fue conocida por los Moros de Cordoba como hija del principal señor de aquella Ciudad. San Vulfura no era Español, sino Francès: pero como ambos padecieron en Cordoba, y no tenemos otro sitio mas oportuno para referir su martyrio, quedará aqui historiado.

125 Santa Argentea fue natural de la Ciudad Bibistrense, y sus Padres eran tan nobles, que no havia otra familia mas sobresaliente en aquel pueblo, por lo que los trata como à Reyes el Autor de estas Aetas, aplicando al Rey de Cordoba el dictado de Emperador. Llamòse el padre Samuel, y la madre Columba; los quales criaron à la hija con el regalo correspondiente à su opulencia, y con la instruccion de la verdadera doctrina, la qual se estampò tan firmemente en el animo de la devota doncella, que despreciando todos los deleytes temporales, se empeñò en el amor de los eternos, alentada con las voces del Propheta: *Oye hija, mira, aplica el oido, y olvidate de tu pueblo y de la casa de tu padre, porque el Rey se enamorò de tu hermosura*. Inflamada con este divino oraculo, y conociendose llamada al talamo del celestial Esposo, resolviò sacrificarse à Christo no solo en el espíritu, sino tambien en el cuerpo, à fin que como por la Fè estaban los animos unidos, no huviesse separacion ni aun en la substancia corporal, sino que cortando los deseos seculares, y las atenciones de agradar à otro,

otro, se empleassen cuerpo y alma en servir à Jesus. A este fin desprecio todo el fausto mundano, apartandose de los aparatos reales, deleytes, y caricias de sus padres, obsequios de criados y criadas, adornos de afeytes y de galas: escogiendo caminar al celestial Palacio por la senda mas estrecha de la perfeccion, pues tenia presente el testimonio de la eterna Verdad: *Entrad por la puerta angosta; que la ancha y espaciosa guia à la perdicion.* Perseverando en estos santos propositos crecia cada dia en los frutos de perfeccion, sin que pudiesse menos de traslucirse aun à la vista de las criaturas la santidad de las costumbres, pues no podia ocultarse la honestidad, la modestia, la compostura, y la caridad, que la obligaba à compadecerse y socorrer à los necesitados, siendo en todas sus acciones como un espejo de todas las virtudes.

126 A este tiempo fallecio su madre Columba: y concluidos los officios funerales, encomendo el padre à la hija el cuidado de la casa, fiandola el gobierno que antes manejaba Columba, por la satisfaccion que tenia de su prudencia: pero la Santa doncella,

que con firme proposito havia entregado à Dios su corazon, representò al padre lo que la passaba, diciendo, no era razon emplearse en sollicitudes temporales, quien por officio y amor se havia consagrado à lo eterno, pues el Apostol de las Gentes declarò, que no debe mezclarse en negocios del siglo quien escogio militar para Dios: y asì para el gobierno de la casa podeis, dijo, escoger Mayordomo oportuno; porque à mi no me podràn apartar del amor de mi Señor Jesu Christo ni los Angeles, ni las Potestades de este mundo. Lo que os pido (añadiò) es, que me hagais un retrete, en que separada de las turbaciones del siglo, pueda mas libremente entregarme con otras à seguir mi proposito. En efecto la bendita Señora logró perseverar en lo empezado; y Dios que no podia faltàr à sus buenos deseos, dispuso modos con que perficionarlos.

127 Florecia entonces un varon Religioso, que egerciandose en continuos ayunos, anhelaba por la corona de el martyrio: y llegando su fama a oidos de la Santa, se encendio ella en los mismos deseos, pretendiendo saber, si Dios la haria participante de aquella

feliz fuerte con otras dos doncellas que la acompañaban. Escribió al Santo Religioso, pidiendole la encomendasse à Dios: y éste ilustrado por el Cielo la respondió, que una de sus compañeras padecería martyrio antes que él, y que la Santa: que la otra no conseguiría aquella fuerte: pero ella sí, aunque se passaría algun tiempo.

128. Con esta respuesta quedó gozosa Argentea, mirandose ya tan peregrina en esta vida, y alejandose tanto de sus gustos, quanto mas insistia en acercarse à los bienes eternos por medio de cercenar deleytes, y aumentar los ayunos. Llegó el año de 928. en que la Ciudad y el Estado del padre quedaron destruidos, sin que el Autor declare los motivos: pero segun el tiempo se debe atribuir à las guerras que entonces hubo entre las dos familias de los descendientes de Mahoma, cuyo cisma no dejó lugar que no turbasse, segun escribe el Arzobispo Don Rodrigo en el cap. 31. añadiendo, que Abderraman (tercero entre los Reyes de este nombre) se levantó con todo à fuerza de arte con unos, y de fuerza con otros, en tanto grado, que

à los rebeldes los abatió totalmente: *Quosdam rebelles bellis & incurribus sic afflixit, ut sederent solitarij, & tacerent.* En alguno de estos recuentros fue destruido el lugar y Señorío del padre de la Santa, que seguiria el partido contrario à Abderraman: y aun parece que murió, pues no vuelve à mencionarse, y añade el Escritor, que Argentea pasó à vivir à Cordoba con sus hermanos, y los demás ciudadanos, que se libraron despues de la affolacion de la Ciudad: y si el padre viviera, es natural le mencionasse quien no calló la expresion de los hermanos.

129. Puesta la Santa en la Ciudad de Cordoba, empezó à deliberar sobre el modo de cumplir sus propositos: y lo primero fue agregarse à otras Virgenes, empleandose en sus acostumbrados ejercicios, en que se mantuvo algunos años: siendo tantas y tales las virtudes con que ilustraba à Cordoba, que intentar referirlas sin omitir ninguna, seria cansar à los lectores: por tanto passaremos à explicar las victorias mas illustres de la Santa.

130. Havia por aquel tiempo en las Galias un Varon llama-

ñado *Vulfura*, que vivia en rectitud y santidad. Una noche hallandose durmiendo, se le apareció el Señor, mandandole que passasse à España, donde le tenia prevenido el morir por su amor en compañía de la Virgen *Argentea*, à la qual havia hecho esta misma promessa del martyrio, y como Verdad eterna no podia faltar à su palabra. Alentado *Vulfura* con la revelacion, pasó puntual à Cordoba; donde andando solícito en busca de la compañera de su dicha, y llegando à su vista, la declaró el destino con que le enviaba Dios, para que juntos triumphassen de el comun enemigo. Entonces la devota doncella, que estaba ya abrasada en tan prolongados deseos del martyrio, respondió sin distraerse à otra cosa: Pues què hacemos? Què nos detiene? Armémonos con el escudo de nuestro Rey Celestial, y passémos desde luego à rebatir los esquadrones de Mahoma.

131 San *Vulfura* quedó dignamente admirado de el constantè fervor de la doncella; y confortado con fé tan varonil, no quiso dilatar el martyrio en cuyo deseo hallò tan abrasada à la dichosa Vir-

Tom. X.

gen. Empezò à predicar la verdadera Fè: y al punto echandose sobre el, como perros rabiosos los enemigos, le presentaron al Juez; procurando éste pervertirle, pero en vano: por lo que le encarcelaron, à ver si con las prisiones mudaba de parecer; y siempre le hallaban firme en la confesion.

132 Oyendo Santa *Argentea*, que *Vulfura* estaba ya en la carcel, le pasó à visitar, frequentando aquel devoto officio, como medio para acompañarle en el triumpho, segun luego se viò: pues un dia en que se hallaba con el Santo la cercaron de repente los Moros, diciendola: No eres tú la hija de el Principe Samuel? Pues cómo te has atrevido à entrar aqui? Por ventura pretendes neciamente mezclarte en la muerte de este malvado? La Santa gozandose de la ocasion tan oportuna para lo que tanto havia deseado, respondió con valor; que no solo era hija de aquel Padre, sino Christiana. Oida esta confesion, la cogieron furiosos, y la llevaron al Juez. Este la preguntò sobre su profesion: y la Santa le dijo: „ Què me andais tentando con preguntas? No he „ dicho ya, que soy Christiana „ na?

na? Pero por quanto, segun
 el dogma Apòstolico, con el
 corazon se oyes, y con la
 boca se hace la confesion;
 confessare en presencia de
 todos, que mi fé es adorar
 un Dios en Trinidad, indi-
 visible en la substancia, y sin
 confusion en las Personas.

133 Enfurecido el Juez
 con esta celestial respuesta,
 mandò iracundo que cargassen
 de prisiones à la Sierva de
 Dios: y alli la Santa doncella
 se purificaba mas en los ayu-
 nos, sin desistir de meditar en
 las palabras de Dios por el es-
 pacio de algunos dias en que
 estuvo en la carcel, hasta que
 bajò el decreto del Rey, en
 que diò la sentencia siguiente:
 Que si los dos no abrazaban
 la Secta de Mahoma, fuesen
 degollados: y que à Argentea
 como insolente, y rebelde al
 culto, y à los premios del Rey,
 despues de mil azotes se la cor-
 tase el cuello. Oida esta sen-
 tencia por la Santa, diò las
 gracias à Dios, gozandose de
 llegar al suplicio, por donde
 havia de subir à los brazos de
 su Esposo: y armandose como
 buen Soldado à la palestra, fa-
 liò con animo, diciendo al Pre-
 sidente: ,, Què importa, Prin-
 cipe el mas cruel, que cor-
 tes el organo de mi cuerpo,

si el instrumento invisible de
 mi animo no deja de resonar
 à Christo? Aumenta, infel-
 iz, aumenta crueldades, en
 que à mi me multipliques
 triumphos, y amontones
 para ti castigos sempiternos:
 pues en lo que à mi toca,
 mientras mas penas me cer-
 quen, me gozo de que serè
 mas feliz.

134 No pudo el Juez su-
 frir mas razones de la Santa: y
 asì rodeandola con San Vul-
 fura los verdugos, cumplie-
 ron en ambos la sentencia, pas-
 sando sus espíritus al Cielo en
 el dia tres de los Idus de Mayo
 (estò es, en el dia 13.) como
 expressan las Actas en el titu-
 lo, y corriendo la Era de
 969. año de 931. Los Chris-
 tianos recogieron los Cuerpos
 por la noche, sepultando hon-
 orificamente, con asistancia
 del Obispo, al de la Santa en
 la Iglesia de los Tres Marty-
 res, y al de San Vulfura en
 otro Cimiterio. Y hasta hoy,
 dice el Historiador, brillan en-
 tre nosotros milagros sin ces-
 sar, librando à los enfermos
 de diversas dolencias: pues
 aunque estàn sepultados en lu-
 gares separados, se creen muy
 unidos en el merito de la Bien-
 aventuranza.

135 Hasta aqui las Actas;

cuyo Autor era Cordobès, segun muestra la ultima expresion en que dice *entre nosotros*, hablando de los milagros que obraba Dios en los sitios donde estaban los Cuerpos de los Santos. Vease el documento en el Apendice VII. y advierto, que aunque Berganza escribiò que mandò el Rey cortar la lengua à la Santa, nos parece mejor entender las locuciones de *corporis abscindere organum*, en sentido de que por ellas se denota cortar el cuello, entendido alli por *organum oris*, y *corporis*: pues de la lengua no hay mencion en la sentencia, ni en las Actas: ni hallamos egemplar de que practicasen tal castigo los Moros en los muchos martyrios referidos.

Esto es quanto acerca de los Santos de Cordoba hallamos digno de prevenir, dando fin à la materia, y con ella à las demàs del Estado antiguo de esta Iglesia, à excepcion de lo que mira à Varones illustres del tiempo de los Mo-

ros, cuyas Vidas y Escritos dan asunto para el Tomo siguiente.

En orden à los Apendices de documentos que califican las materias mas notables de este libro, prevenimos, que por ser muy dilatadas las Actas de San Eulogio en los Martyres Cordobeses, nos remitimos à su Obra, por no caer en esta. Pero damos las del martyrio de el Santo, así por haver sido el Coripheo de todos, como por estar escritas por Alvaro Cordobès, cuyas obras historiales, así publicadas, como ineditas, se tienen de este modo en los dos Tomos pertenecientes à Cordoba. Y adviertase, que quando se cita el *numero* de alguna Obra incluida entre las de San Eulogio, y no aqui, se ha de mirar à los numeros de las Notas de Morales: pero en las reimpressas en estos libros citamos los numeros en que và distribuido cada parrapho, à fin de que se halle mas prontamente cada especie.

APENDICE I.

SOBRE LA IGLESIA

Astigitana.

HYMNO GOTHICO DEL

Martyr San Crispin, cotejado por el

Padre Roa, con dos MSS.

pag. 85.

H Y M N U S.

In signem Crispinum laudemus Martyrem,

Qui suum lavit sacro corpus sanguine,

Et unum Deum sequens trino nomine,

Mundum relinquens, simul ejus copias;

In regno Dei consors factus Angelis.

Non blandimenta hujus ævi aspiciens,

Rectorem mundi Dominum perspiciens;

Illum sequutus magna cum lætitia,

Paradisumque properans feliciter

Nefandum hostem repulit perniter.

Frontique suæ signum Christus posuit,

Qui ipsum pie ex Cælo vidit colere:

Quandoque serpens insultare voluit,

Non ei cessit, sed alacri animo,

Contra insultavit invido Diabolo.

Omnipotentis Dei vera gratia

Tantam Crispino tribuit constantiam;

Ut carcer, pœnæ, flagra, vel incendia;

Nec sitis corpus, famelive commaculent,

Ejusque fidem violare poterant.

Latiusque miles cum Cælum aspiceret,
 Parata cervix gladium suscipiens,
 Suoque fuso dedicatum sanguine
 Corpus sepulcro humatum reconditur;
 ASTIGITANÆ urbiq[ue] reponitur.
 Ad cuius corpus vexat[ur]que veniunt,
 Claudique, surdi, cæci, vel lunatici,
 Christum confessi salutem recipiunt,
 Et vere Sancti Martyris oracula,
 Sanitatisque medelam percipiunt.
 Tu intercessor alme Martyr prævius
 Pro nostris malis intercede propius,
 Ut abluantur cuncta nostra crimina:
 Animas nostras, corpusque omne liberet
 De persequentis inimici insidiis.
 Indulge nobis Pater clementissime
 Pro tui Sancti intercessu Martyris,
 Dele secreta, cuncta laxa crimina,
 Ut annuis in tuis semper laudibus
 Istud canamus festum læti cordibus.
 Gloriam Patris personemus famuli,
 Gloriam Christo concinamus pariter,
 Qui nos redemit pretioso sanguine,
 Mittens in nobis Spiritum Paraclytum;
 Heredes fecit in cælesti gaudio. Amen.

ACTAS DE LOS MARTYRES de Ecija, y sus Compañeros, segun refiere S. Eulogio su martyrio.

Veniamus nunc ad illum mysterij Senarij sacratissimum
 Martyrum globum, qui uno die, unaque hora sub
 ictu savientis mucronis ob testimonium veritatis occisi sunt.
 E quibus Petrus Sacerdos in Urbe Astigitana progenitus,
 & Sanctus Uvalabon[us] Diaconus ab Eleplensi Civitate exor-
 tus, utriq[ue] prioribus coævi Martyribus, Cordubam studio

meditandi adeptes, liberalibus disciplinis traditi sunt. Sed Deo fautore scientia & doctrina scripturarum pollentes sub Frugello Abbate, Monasterio Sanctæ & gloriosæ Virginis Mariæ præficiuntur. Quod in vico Cuteclara, non longe ab Urbe in parte Occidentali, præclaro ancillarum Dei proposito enitescit. Sanctus quoque Sabinianus ex vico Froniano montanæ Cordubensis, jam plene juventutis Monachus, ortus, & Uvistremundus ex Astigia adolescens strenuus, è Cœnobio Sancti Zoili Armilatensi, quo dudum sub Regula, vel Abbate se dederunt: unus à tempore longo in castris Domini militans: Uvistremundus verò nuper se in idem Cœnobium conferens, ad martyrium ambo discurrunt. Qui locus pene à Corduba in parte Septentrionis triginta & amplius milliariibus distans, vastissimam horret inter deserta montium solitudinem, ad cujus collis radices, quo idem situm est, flumen Armilata discurrens, magno pisciculorum solatio in mediam refovet Monachorum. Ex quo etiam Armilatense Cœnobium appellatur.

Beatissimus verò Habentius virili jam ætate perfectus, è Civibus Cordubensibus Monachorum vitam oblectans, Sancti Christophori Monasterium incoluit, quod situm est in spectaculum Urbis, in parte Australi super crepidinem ulteriorem Betis. Ibi que sæculo mortuus, Christo autem sub arctissima regula degens, utpote spontaneo carceri se tradens, altis maceriarum sepibus circumclusus, ferreisque laminis intus ad carnem obseptus, per fenestras se adventantibus exhibebat visendum. Iste talis ac tantus cum Beato sene Hieremia, de quo supra affati sumus, quique etiam inter ceteros Dei servos, acrioribus stimulatus flagris, occubuit. Hi sex viri fortissimi & præclarissimi, simul ad expugnandum hostem improbum descendentes, omnes quasi ex uno ore clamaverunt, dicentes: Et nos sub eadem professione, ò Judex, manemus qua pridem confratres nostri Sanctissimi Isaac, & Sanctius deciderunt: exerce sententiam, crudelitatem exaggera, & in ultionem tui vatis totis exardesce furoribus. Quoniam Christum Deum veraciter confitentes prævium Antichristi, & auctorem profani dogmatis vatem vestrum esse profiteamur. Vosque lethali succo prophetismi ejus infec-

fectos, & virulento prædicamine Zabuli propinatos, æterna postmodum lituros tormenta scientes dolemus: vestramque orbitatem, & ignorantiam satis deslemus. Hæc cum animoso Spiritu Sancti Dei professi sunt, statim decollari jubentur. Prius tamen Beatum senem Hieremiam, nescio ob quam assertionem, flagellis graviter cæsum, & inter ipsa verbera (ut ferunt) emortuum, vix hærentem gressibus foras traxerunt. Qui Martyres dum ad locum mactationis accederent, invicem sese quasi ad epulas invitaverunt. Et primò quidem reverentissimi Dei Ministri Petrus, & Uvalabon sus ruentes, ceteri deinceps sub eodem jugulantur momento, septimo scilicet idus Junias, feria prima, Era qua supra. [889.] Quorum corpora stipitibus defigentes, post aliquot dierum vastissimo consumarunt incendio, eorumque cineres perdendos flumini tradiderunt.

Div. Eulog. lib. 2. Mem. SS. cap. 4

APUNTAMIENTO DE AMBROSIO MORALES.

sobre el Codice manuscrito, de que hablamos en la pag. 92. y 96.

E Adem Cordubensis Ecclesiæ majoris bibliotheca Codicem habet prægrandem, vetustate conspicuum: nam ante sexcentos annos scriptum fuisse facile possumus judicare. Tanta est membranarum & Gothicorum caracterum vetustas.

Initio Codicis ita est scriptum: In nomine Dni. nri. Jesu Christi incipit liber Collectarum, sive Homiliarum, in honorem omnium Sanctorum, & omnium Apostolorum aptatus: à beato Zmaragdo editus. Obsecro, atque adclinis exposco, qui legitis, vel lecturi accesseritis, mei Florentij Scriptoris memorare dignemini.

Hinc sequitur effigies Crucis Ovetensis, & post Crucem: Almæ Trinitatis divinæ cælitus inspiramine compulsus ego Florentius confessionis licet indignè gerens ordinem, libri hujus perscribere solerter cœpi initium, injungente mihi hoc opus Domino meo Jesu Christo, eligens præsertim

,, li-

„ libenter hoc in opere habere dominum , qui eruditio hū-
 „ jus scriptionis mihi ab infantia mea rudimento extitit pa-
 „ dagogus. Extat præterea hoc opus inchoatum *Valerianica*,
 „ in acisterio sub atrio reliquias ferente Martyrum , Sanc-
 „ torum Petri , & Pauli Apostolorum.

„ Nominat etiam inter ceteros , reliquias *Sancti Pelagij*
Martyris : & relinquere se prædicto Monasterio Codicem
 dicit.

„ Inter Auctores Homiliarum , Victoris , Fulgentij , Casio-
 „ dori , Eucherij , Tichonij , Fidoli , Friguli , Primasij , etiam
 meminit.

„ Iterum meminit Monasterij *Valerianicæ* : & jubente tota
 congerie Monachorum se scripsisse refert : & multa de labo-
 re scribendi persequitur.

„ Sancti Domini hoc munus accipite , id est hunc librum ,
 „ quem in aula vestra abo galebli (*sic*) Presbyter offert.

„ In fine libri hic fuit titulus : „ Domno Sancto , ac beatif-
 „ simo , & Apostolicis meritis cœquando , patri Fulgentio ,
 „ famulus tuus Scarila

Et post pauca sequitur in Epistola:

„ Dum ad mensam Christiani Ecclesiæ Catholicæ filij tui
 „ eventi (*sic*) de Dei incarnatione loquutio nasceretur , unus
 „ ex nobis hoc de ipsa incarnatione asseruit : quoniam non
 „ Deus Pater , sed Deus Filius carnem induit.

„ Petit , ut huic quæstioni respondeat ; & illi etiam : An
 Deus initio noxia animantia creaverit ? an post transgressio-
 nem fuerint exorta?

„ Sequitur deinde hic titulus
 Incipit liber Dni. Fulgentij Episcopi de fide incarnationis
 Filij Dei.

„ Opus hoc habet initium
 Lectis litteris tuis , quas misisti , fili carissime Scarila , gavifus
 sum in Domino &c.

„ Opus ipsum per duo magna & perampla folia continuat-
 tur : **sine autem caret.**

APENDICE II.

SOBRE LAS COSAS DE OSIO.

CARTA DEL GRAN OSIO al Emperador Constancio.

EGO confessionis munus explevi, primum cum persecutio moveretur ab avo tuo Maximiano, quod si tu quoque persecutionem moves, etiam nunc ad quidvis potius sustinendum paratus sum, quam ut effundam innocentem sanguinem, & veritatem prodam, teque nequaquam probotalia scribentem, & istiusmodi minas denuntiantem. Desinas igitur istiusmodi scribere, neque sentias cum Ario, neque audias Orientales, neque Ursacio & Valenti fidem habeas; quæ enim illi dicunt, non ob Athanasium, sed ob suam hæresim dicunt. Mihi crede, qui tibi avus ætate esse posses: fui ipse in Sardicensi Concilio, cum tu, tuusque frater beatus Constans nos omnes eò convocabat, ipseque ultro Athanasij inimicos provocavi, cum ad Ecclesiam, ubi ego commorabar advenissent, ut si quid contra eum haberent, ederent: promisi que eis securitatem, neve quidquam aliud expectarent, quam rectum in omnibus iudicium, idque non semel, sed bis feci: quod si nollent rem ab universa Synodo disceptari, saltem me iudice uterentur: promisi que etiam nos, Athanasium, si in noxa reperiretur, omnibus modis eiekturos esse. Quod si innocens deprehendatur, & vos ostenderit calumniatores, & æquè illum recusaveritis, ego illi persuadebo, ut mecum in Hispanias veniat. Athanasius autem his conditionibus obtemperavit, nihil contra oblocutus: illi verò ad omnia æquè diffidentes recesserunt. Athanasius deinde tuis litteris accersitus venit in castra tua, omnesque inimicos suos, qui Antiochiæ præsto erant, singularim citari iussit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur, & aut se præsentem commostrarent ea fecisse quæ obicerant, aut ne absentem calumniarentur: sed ne te quidem hæc

hæc ipſis denuntiantem ſuſtinuerunt , minimè iſtiusmodi conditiones admittentes. Cur igitur nunc audis obtreſcatores ejus? aut cur toleras Valentis & Urfacij criminationes, pœnitentia & ſcripto profeſſos ſe calumniam feciſſe? Confeſſi enim ſunt ſuam ſycophantiam , non vi adacti , ut ipſi cauſantur , cum nulli ibi milites incumberent , & tuus frater neſciret. Nihil enim tale ſub ipſo agebatur , qualia nunc fiunt , ſed illi ultrò Romanam venerunt , & coram Epifcopo, Presbyteriſque ibi præſentibus , confeſſionem ſuam ſcripto ediderunt , cùm prius pacatas litteras & amicas ad Athanaſium dediſſent. Quod ſi iis libet vim cauſificari ; idque pro malo habent , nec à te probatur , omitte igitur & tu violentiam tuam , nec litteras ſcribe , nec comites mitte , ſed relegatos exiliis libera , ne te de vi quærente , majorem vim illi ſub tuo nomine exerçant. Quid enim tale à Conſtante actum eſt? aut quis ibi Epifcopus relegatus? aut quando judiciis Eccleſiaſticis interfuit? aut quis ipſius Palatinus vim adhibuit , ut contra aliquem ſubſcriptio fieret , ut idem Valens cum ſuis aliquid colligat , habeatque quod objiciat? Deſine , quæſo , & memineris te mortalem eſſe : reformida diem judicij , ſerva te in illam diem purum , nec te miſceas Eccleſiaſticis , neque nobis in hoc genere præcipe , ſed potius ea à nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit , nobis , quæ ſunt Eccleſiæ , concredidit : & quemadmodum quæ tuum imperium occultis conatibus invadit , contradicit ordinationi divinæ , ita & tu cave , ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens , magno crimini obnoxius fias. *Date* , ſcriptum eſt , *quæ ſunt Cæſaris , Cæſari : & quæ Dei , Deo*. Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere , neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes , Imperator. Hæc quidem ob curam tuæ ſalutis ſcribo , & de iis quæ in Epiftoſis ſcribis , hanc meam ſententiam accipe. Ego neque Arianis aſideo , neque ſuffragor , ſed eorum hæreſim anathemate damno , neque Athanaſij accuſationibus ſubſcribo , quem nos & Romana Eccleſia , & univerſa Synodus innocentem pronuntiavit. Nam & tu quoque cum rem cognitam perſpectamque haberes , Athanaſium accerſiſti , feciſti ei copiam ut cum honore in patriam & Eccleſiam reverteretur. Quæ igitur

tur causa est hujus tantæ mutationis, cùm iidem inimici
 ejus sint, qui antea fuerunt? Et quæ nunc susurrant nihil
 eorum, cum ille præfens esset, hiscere audebant, sed
 ea, antequam accerferes Athanasium, obmurmurabant,
 quo tempore à me conventi, quemadmodum superius
 dixi, ut ederent criminum documenta, nihil in medium
 adducere potuerunt. Nam si quidquam potuissent, non
 ita turpiter aufugissent. Quis te igitur induxit, ut post
 tantum temporis tuarum litterarum & sermonum obli-
 viscereris? Inhibe te quæso, neque aures præbeas malis
 hominibus, neque ob mutuas invicem cum illis gratifi-
 cationes, temetipsum reum facias. Quæ enim iis indul-
 seris, de illis in judicio solus cogeris causam reddere.
 Isti suum inimicum per te satagunt injuria afficere, te-
 que volunt ministrum suæ malitiæ esse, ut per te detesta-
 bilem hæresim in Ecclesia seminent. Non est prudentis,
 in gratiam alienæ libidinis seipsum in certum periculum
 conjicere. Desine quæso & ausculta mihi Constanti: hoc
 enim decet & me scribere, & te non vilipendere.

*Hæc Abrahamicus ille senex, verè Hosius, hoc est, sanctus, & sensus,
 & scripsit. S. Athanasius ad solit. pag. 838.*

MARCELLINI ET FAUSTINI
Presbyterorum partis Ursini adversus Damasum;

LIBELLUS PRECUM

*Ad Imperatores Valentinianum, Theodosium,
 & Arcadium.*

[*qua de rebus Hispania agit*]

col.
236.

c. 237.

I **N**ecessarium est damnatæ prævaricationis divinum quoque præfens proferre documentum, & sicut in Ario impia secta ejus, divina animadversione punita, præjudicat, & de sectatoribus ejus, quod eadem illos poena maneat, qua torquetur & Arius; ita de prævaricatoribus poenis divino judicio determinatum est. *Potamius* Odisiponæ Civitatis Episcopus, primùm quidem fidem Catholicam vindicans, postea verò præmio fundi fiscalis, quem habere concupiverat, fidem prævaricatus est. Hunc *Osius* de Corduba apud Ecclesias Hispaniarum & detexit & repulit ut impium hæreticum. Sed & ipse *Osius*, *Potamij* quærelâ accersitus ad Constantium Regem, minisque perterritus, & metuens ne senex & dives exilium; proscriptionemve pateretur, dat manus impietati, & post tot annos prævaricatur in fidem, & regreditur in Hispanias majore cum auctoritate, habens regis terribilem jussionem, ut si quis eidem Episcopus jam facto prævaricatori minime velit communicare, in exilium mitteretur.

2 Sed ad Sanctum *Gregorium*, *Eliberitanæ* Civitatis Episcopum constantissimum, fidelis nuntius detulit impiam *Osi* prævaricationem. Unde non acquievit, memor sacre fidei ac divini judicij, in ejus nefariam communionem. Sed *Osius*, qui hinc plus torqueretur, si quis ipso jam lapsio stare fidem integram vindicans in lapsa firmitate vestigij, exhiberi facit per publicam potestatem strenuissimæ mentis *Gregorium*, sperans eodem

ter-

terrore, quo ipse cesserat, hunc quoque posse cedere. Erat autem tunc temporis Clementinus Vicarius, qui ex conventionem Osij, & generali præcepto regis, Sanctum Gregorium per officium Cordubam iussit exhiberi. Interea fama in cognitionem rei cunctos inquietat, & frequens sermo populorum est, Quinam est ille Gregorius, qui audet Osio resistere? Plurimi enim & Osij prævaricationem adhuc ignorabant, & quinam esset Sanctus Gregorius nondum benè compertum habebant. Erat etiam apud eos qui illum forte noverant, rudis adhuc Episcopus, licet apud Christum non rudis vindex fidei, pro merito sanctitatis. Sed ecce ventum est ad Vicarium, & multi ex administratoribus interfuerunt, & Osius sedet iudex, imò & super iudicem, fretus regali imperio, & Sanctus Gregorius, exemplo Domini sui, ut reus adsistit, non de prava conscientia, sed pro conditione præsentis iudicij: ceterum fide liber erat. Magna expectatio singulorum ad quam partem victoria declinaret. Et Osius quidem auctoritate nititur suæ ætatis, Gregorius verò nititur auctoritate veritatis. Ille quidem fiducia regis terreni, iste autem fiducia regis sempiterni. Et Osius scripto Imperatoris nititur, sed Gregorius scripta divinæ vocis obtinet. Et cum per omnia Osius confutatur, ita ut suis vocibus, quas pro fide & veritate prius scripserat, vindicaretur, commotus ad Clementinum Vicarium, Non, inquit, cognitio tibi mandata est, sed executio: vides ut resistit præceptis regalibus: exequere ergo quod mandatum est, mitte eum in exilium. Sed Clementinus, licet non esset Christianus, tamen exhibens reverentiam nomini Episcopatus, in eo maxime homine quem videbat rationabiliter & fideliter obtinere, respondit Osio: Non audeo (inquiens) Episcopum in exilium mittere, quandiu in Episcopi nomine perseverat. Sed da tu prior sententiam, eum de Episcopatus honore dejiciens, & tunc demum exequar in eum quasi privatum quod ex præcepto Imperatoris fieri desideras. Ut autem vidit Sanctus Gregorius, quod Osius vellet dare sententiam, appellat ad verum & potentem iudicem Christum, totis fidei

c. 238.

suæ viribus exclamans: *Christe Deus, qui venturus es judicare vivos, & mortuos, ne patiaris hodie humanam proferri sententiam adversum me minimum servum tuum, qui pro fide tui nominis ut reus assistens spectaculum præbeo. Sed tu ipse, quæso, in causa tua hodie judicas; ipse sententiam proferre dignaveris per ultionem. Non hoc quasi metuens exilium fieri cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium non suave sit: sed ut multi prævaricationis errore liberentur, cum præsentem & momentaneam viderint ultionem. Et cum multo invidiosus & sanctius Deum verbis fidelibus interpellat, ecce repente Osius, cum sententiam conatur exponere, os vertit, distorquens pariter & cervicem, de sessu in terram eliditur, atque illic exspirat, aut, ut quidam volunt, obmutuit. Inde tamen effertur ut mortuus.*

3 Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille gentilis expavit. Et licet esset Judex, tamen timens ne de se quoque simili supplicio judicaretur, prostravit se ad pedes Sancti viri, obsecrans eum ut sibi parceret, qui in eum divinæ legis ignorance peccasset, & non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Erat tunc stupor in omnibus, ac divinæ virtutis admiratio. * quod in illo spectaculum totum novimus visum est. Nam qui proferre voluit humanam sententiam, mox divinam perpeffus est graviolem, & Judex qui judicare venerat, jam pallens & reus timebat judicari, & qui quasi reus in exilium mittendus adstiterat à Judice prostrato rogabatur ut parceret quasi Judex. Inde est quod solus Gregorius ex numero vindicantium integram fidem, nec in fugam versus, nec passus exilium, cum unusquisque timeret de illo ulterius vindicare. Videtis ne damnata à Deo prævaricationis mira documenta? Scit melius omnis Hispania, quod ista non fingimus.

4 Sed & Potamio non fuit inulta sacræ fidei prævaricatio. Denique cum ad fundum properat, quem pro impia fidei subscriptione ab Imperatore meruerat impetrare, dans novas pœnas linguæ, per quam blasphemarat, in via moritur, nullos fructus fundi vel visione percipiens.

Non fuit avari hoc tormentum leve. Moritur qui propter concupiscentiam fundi fiscali fidem sacram violaverat, & cum ad fundum properat, pœnali morte prævenitur, ne vel visionis solatio potiretur. In sacro Evangelio legimus verba improperantis ad divitem, qui sibi de conditis vanissimè gloriabatur: *Stulte, inquit, hac nocte anima tua abs te auferetur, quæ preparasti cujus erunt?* Si quis hoc scriptum & de Potamio convenire consideret, intelliget in eum non leviter judicatum, maxime passum linguæ supplicium, in qua & dives ille apud inferos vehementius cruciatur. Luc. 22.
20.

5 Sed & *Florentius*, qui Osio & Potamio jam prævaricatoribus sciens in loco quodam communicavit, dedit & ipse nova supplicia. Nam cum in conventu plebis sedet in throno, repente eliditur & palpitat, atque foras sublatas vires resumpsit. Et iterum & alia vice cum ingressus sedisset, similiter patitur, nec adhuc intelligens pœnas suæ maculatæ communionis. Nihilominus postea cum intrare perseverasset, ita tertia vice de throno excutitur, ut quasi indignus throno repelli videretur, atque elisus in terram, ita palpitans torquebatur, ut cum quadam duritia & magnis cruciatibus eidem spiritus extorqueretur. Et inde jam tollitur, non ex more resumendus, sed sepeliendus. Scit hoc quod referimus magna civitas Emerita, cujus in Ecclesia plebs hoc ipsum suis vidit obtutibus. Sed & hoc considerandum est quia Florentis hæc passus, qui nondum subscripserat impietati, sed tantum quod communicavit prævaricatoribus fidei, non ignorans eorum prævaricationem. Hoc ideo retulimus, ut videant illi quid sibi agendum sit, qui cum non subscripserint ut prævaricatores, tantum per communionem prævaricatoribus sibi cognitis copulati sunt. Et puto quod intelligent quid exemplo Florentij timere debeant, &c. c.240.

6 In Hispania *Vincentius* Presbyter, veræ fidei Antistes, quas non atrocitates prævaricatorum passus est, eo quod nollet esse socius impiæ prævaricationis illorum, eo quod Beato Gregorio communicaret? Illi, inquam, Gre- c.246.

gorio, cujus supra ut potuimus fidem virtutemque retulimus. Contra quem primum quidem interpellarunt Bæticæ Provinciæ Consularem: tunc demum, sub specie intercessionis postulatae, ex aliis locis plebeja colligitur multitudo, & irruunt die Dominica in Ecclesiam, & Vincentium quidem non inveniunt, eo quod ipse præmonitus, etiam populo prædixerat ne illo die procederet, quando cum cæde veniebant. Hoc enim putavit fieri melius, si iræ locum daret. Sed illi qui in cædem parati venerant, ne sine causa furor illorum venisse putaretur, certa Christo Deo devota ministeria, quæ illic inventa sunt, ita fustibus eliserunt, ut non multo post expirarent. Sed quia plebs sancta Vincentij Presbyteri magis eos precabantur post illas eorum cædes quæ in Dominico factæ sunt, egressi Episcopi, ut plebs universa terreteretur, ab ipsis principalibus incipiunt. Denique postulant exhibitionem Decurionum Civitatis illius, ut includerentur in carcerem: ex quibus unus principalis patriæ suæ, eo quod fidem firmiter ut fidelis in Deo retineret, execrans labem prævaricationis, inter eos & ipse catenatus, fame, frigore, necatus est, cum gemitu & fletu illius Provinciæ, quæ honestam vitam ejus optime noverat. Egregij & Catholici Episcopi Luciosus & Hyginus hujus crudelitatis auctores fuerunt, & interea invaserunt quidem basilicam, sed fidem invadere non potuerunt. Denique alibi in agello eadem plebs basilicam sibi fabricavit, ad quam cum Sancto Vincentio conveniret. Sed Satanus qui nusquam patitur Christum pie coli, inflammat eos, & iterum deposita postulatione ex diversis urbibus Decurionum & plebeja multitudo colligitur. Simul etiam & Presbyteri ejus ad locum veniunt, Ecclesiæ illius januas confringunt, diripientes inde quidquid ad sacra ministeria pertinebat. Et postremo, quod horro-
ris est dicere, ad cumulum perpetrati sacrilegij, ipsum altare Dei, de Dominico sublatum, in templo sub pedibus

(2) Egregios dicunt, non ex fidei veritate, sed ex sola catholici nominis appellatione, ut infra columna 251. ipse nec Marcel. & Faust. interpretantur. Florcz.

bus Idoli posuerunt. Hæc utique illi faciunt qui per pœn-
tentes de impia subscriptione suscepti sunt ad Catholicam
disciplinam propter bonum pacis & unitatis. Quid gravius
gentilis cultor Idolorum faceret, si haberet licentiam Eccle-
siam persequendi? &c.

APENDICE III.

PASSIO SS. MARTYRUM ACISCLI
& Victorix, qui passi sunt in Civitate Cordu-
ba sub Dione Præside XV. Kal.
Decembris.

*Ex Codice MS. membranaceo Conventus S. Francisci
Toletani, & Breviariis antiquis Eccles. Hisp.*

IN temporibus illis cum primum descendisset in urbem
Cordubensem Dion Præses, iniquus persecutor Chris-
tianorum, indicta est ab eo in eadem urbe persecutio Chris-
tianiis, ut sacrificarent diis: nam per universum tunc orbem
fervebat rabies Paganorum, ut si quis contemneret cultu-
ram simulacrorum, diversa sustineret genera tormentorum.
Erant tunc in prædicta urbe timentes & colentes Deum
Aciscelus & Victoria, Christianissimi & sanctissimi, qui à
primævo ætatis suæ tempore in Dei laudibus permanebant.
Audiens quidam ex officio, nomine Urbanus, de eorum
sancta conversatione, nuntiavit impiissimo Præsidi, dicens:
Inveni quosdam, qui contemnunt præcepta tua, & dicunt,
Deos nostros lapideos esse, & nihil eis qui eos colunt præsta-
re. Audiens hæc Præses, iussit Dei Sanctos ad se perducere.

Qui cum adducti fuissent, dixit eis Præses: Vosne
estis qui contemnitis sacra deorum nostrorum, & præcipita-
tis omnem populum, ut se ab eorum projiciant sacrificiis?

Tom. X.

Hh 3

Cui

(1) Muchos escriben: *Erant namque tunc.* (2) Así el Brev. Ebor.
Falta en otros el *ne.* (3) Otros ponen *prevaricatis.*

Cui B. Acifclus respondit: *Nos sumus servientes Domino nostro Jesu Christo, non Dæmonibus & immundis lapidibus.* Dion Præses dixit: *Agnovisti quam sententiam sustinere iussimus eos qui sacrificare noluerint? Acifclus dixit: Audisti & tu, Præses, quam pœnam præparavit Jesus Christus tibi & Principibus tuis?* Præses dixit: *Vanus es, & vana loqueris.* Et intuens Dion S. Victoriam dixit: *Misereor tui Victoria, ut filiaæ meæ. Accede ergo ad Deos, & adora eos, ut propitij sint peccatis tuis, & liberent te ab errore quem pateris. Si autem nolueris, inferam tibi sævissima tormenta.* Beata Victoria respondit: *Magnam mihi gratiam præstabis, o Præses, si ea quæ dixisti in me compleveris.* Tunc Dion S. Acifclo dixit: *Acifcle cogita pulchritudinem ætatis tuæ, ne forte pereas.* Cui S. Acifclus dixit: *Cogitatus meus Christus est, qui me de limo terræ formavit. Tu autem per ignaviam tuam conaris impellere homines, manufactas imagines adorare, quæ nec oculos, nec sensum in se habent.*

Tunc Dion iratus iussit eos in ima carceris retrudi. Qui cum illuc introissent, meditabantur eloquia Dei. Et ecce venerunt in conspectu eorum quatuor Angeli, portantes eis prandium salutis. Videntes autem beati Martyres Angelos Domini dixerunt: *Domine Deus noster, qui es Rex caelestis, & medicus vulnerum occultorum, scimus quia non nos dereliquis, sed memoratus es nostrorum, & misisti nobis prandium de excelsis tuis per Sanctos Angelos tuos, & repleti sumus esca redemptionis.* Et dum hæc agerentur iussit Dion Sanctos Dei educi de custodia. Qui cum adducti fuissent, dixit eis Dion: *Audite me, & sacrificate Diis, ne afficiamini tormentis acerbissimis.* Cui S. Acifclus respondit: *Quibus Diis sacrificare nos dicis Dion? Apollini, & Neptuno, falsis & immundis dæmonibus? Aut quos Deos nos adorare compellis? Fovem, vitiorum principem? an impudicam Venerem? an adulterum Martem? Absit enim, ut quos imitari veremur, venerare possimus. Ego tamen presenti populo, quem congregasti, clamo, & nomina Sanctorum, quorum frui consortio repeto, ut omnes audiant*

(1) Así el Brev. Ebor. lo qual falta en otros, que despues de la respuesta de S. Acifclo ponen: *Audiens autem Dion, fera rabie contra Dei martyrem fremere coepit, & intuens beatam Victoriam.*

pronuntio. Nam tu quem similem facis, Dion, primo omnium Apostolorum Beato Petro, qui etiam columna Ecclesie ipsum decet audire, aut ¹ Apollinem qui est perditio seculi? Dic mihi Dion, quem similem facis Prophetarum & Martyrum? Numquid Herculem pugnantem, qui scelerate vixit, & multa nefanda super terram commisit? Dic mihi Dion, quem vis ententius venerari, Dianam ² interfectricem innocentium, aut ² Mariam Virginem Sanctam, quae Dominum nostrum Jesum Christum genuit Salvatorem, permanens virgo ante partum, & virgo gloriosa semper post partum? ³ Erubescere Dion, quia non est Deus quem colis, sed sunt idola surda & muta.

Tunc iussit impiissimus Dion Sanctos Martyres torqueri, & S. Acifclum fustibus caedi. Beatam vero Victoriam iussit vehementer in plantas caedi. Quod cum impletum fuisset, iterum iussit eos in custodia mitti, dicens: Claudantur quousque cogitem qua poena eos afficiam. Alia vero die publice sedens iussit adduci Sanctos de custodia. Euntes autem milites adduxerunt eos. Videntes vero populi Sanctos vincetos trahi ad Praetorium, voce magna clamabant dicentes: Domine Deus eorum adjuva eos, quia ad te confugium fecerunt. Dion autem iussit eos ante tribunal adduci. Et intuitus illos vultu terribili, iussit, adstantes sibi ministros caminum incendere, & ibi Sanctos Dei praecipitari. Succenso itaque camino ducuntur beati Martyres, laeti oculos elevantes ad caelum, & misericordias Domini fiducialiter expectantes. Et cum applicuissent ad caminum, munientes se sacro Christi signaculo ingressi sunt in ignem. Ubi cum ingressi fuissent, laudantes erant & benedicentes Deum. Angeli vero Domini assistentes eis in medio ignis glorificabant Dominum cum ipsis voce laudabili, ita ut sonitum eorum penecuncti adstantes audirent: & mox nuntiatum est Praesidi ab his qui succendebant caminum, dicentes: Audivimus de camino Domine Praeses, multas voces psallentium, atque dicentium: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus*

Hh 4

bona

(1) A caso mejor *an.* (2) El Brev. Ebor. nombra à Diana *innocentium interfectrici*: el Codice Toledano, à *Jezabel*; lo que no dice tan bien para un gentil, como Diana. (3) Todo este razonamiento falta en las Actas de Tamayo.

bona voluntatis. Tunc Præses Dion hæc audiens iussit, sub festinatione Sanctos Dei produci de camino ignis ardentis. Videns autem iniquissimus Dion, quia non nocuit eos ignis, sed nec in aliquo contigisset quamlibet eorum corporis partem, miratus est valde, & intuens semetipsum, vultus sui confusione locutus est eis dicens: O infelicissimi, ubi tantam artem maleficiorum didicistis, ut vos non laderet ignis? Sed jam deponite magiam vestram, & venite, & adorete, & immolate diis, ut repropitientur vobis. At tu, dic mihi Victoria, in quo habetis fiduciam, qui in tanta superbia perduratis, vel quid de vobis dicitis, aut quid speratis? Dicit ei Sancta Victoria: *Non tibi diximus immunde spiritus, carnifex, vermis, quia Pater noster, & Dominus, ac Salvator noster est Christus, qui dat victoriam nobis ad vincendum eos qui eum non noverunt, vel vestras abominaciones, in quibus seducti estis colere falsos Deos?* Tunc iussit Præses ministris suis, ut alligarent ad colla eorum lapides grandes, & mitterent eos in flumine. Quod cum factum fuisset, & missi essent in flumine, suscepti sunt ab Angelis, & erant ambulantes super aquas fluminis, laudantes & benedicentes Dominum; & respicientes in cælum, orantesque dixerunt: *Domine Jesu Christe, Rex omnium seculorum, qui semper te invocantibus ades, & quærentes te nullatenus derelinquis; adesto nunc nobis famulis tuis, & ostendens tua mirabilia jube nos accipere in hac hora & in his aquis sacrum signaculum: Tu appone & vestes immortalitatis, quia tu es ipse qui ambulasti super aquas fluminis, & benedixisti illas, ut accepto lavacro regenerationis emundari mereamur à nequitia, quæ nobis superposita est. Illumina nos Domine illuminatione tua sancta, & gloriæ tuæ splendore indue nos, ut tibi demus gloriam in secula seculorum.* Et dum hæc agerentur à Sanctis quasi media nocte assistentibus eis super aquas fluminis, facta est ad eos vox de celo, dicens: *Exaudivit Dominus deprecationem vestram, ò fidelissimi, & implevit quæ orastis.* Cumque hoc fieret, statim venit nubes lucida super capita eorum, & videntes subito gloriam Christi advenientem, & ante ipsum Angelos sanctos ejus cum suavitate odoramentorum & incensorum, hymnis personantes; & respicientes sancti Martyres læti dixerunt: *Fili Dei*

vivi Jesu Christe invisibilis, immaculate, qui descendisti hodie de excelsis Caelorum super has fluminis aquas cum multa gloria Angelorum, & donasti nobis vestem immortalitatis & renovationis, te benedicimus, te laudamus, tibi gloriam damus, qui & cum Patre, & Spiritu Sancto individuum majestatis possides regnum, nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

Post orationem vero, egredientes de flumine reversi sunt ad locum carceris, à Sanctis Angelis intromissi. Audiens itaque Præses, quia reversi fuerant in carcerem, jussit eos adduci ante conspectum suum. Et jubet afferri rotas, & ligari eos super singulas rotas, & sub rotis accendi flammam, & oleum super ignem fundi, ut celerius Martyres Sancti consumerentur. Et cum factum fuisset, volvebantur rotæ, & scindebantur corpora Sanctorum. Respicientes autem in Cælum Sancti dixerunt: *Benedicimus te Deus noster, qui es in Cælis, & gratias tibi Domine Jesu Christe agimus. Ne derelinquas nos in hoc certamine, sed extende manum tuam, & tange hunc ignem, qui exurit nos, & extingue eum, ne quando gratuletur super nos impius Dion.* Hæc eis dicentibus, prorupit ignis, & interfecit ex viris, qui erant Idolorum cultores, mille quingentos quadraginta. Beati vero Martyres repausabant super rotas, velut super lectos stratos. Erant autem Angeli assistentes eis. Videns itaque impiissimus Dion tanta mirabilia, jussit Sanctos deponi de rotis. Cumque depositi fuissent, jussit eos ad se perducere, & proloquens dicit eis: Sufficiat jam vobis infelices, quia jam ostenditis omnes vestras magicas artes. Venite vel nunc, & accedentes sacrificate diis invictissimis, qui vos patiuntur. Ad hoc Sanctus Aciscius dixit: *Insensate, & sine intellectu, & sine Dei timore, oculis tuis cæcis non vides magnalia Dei, quæ fecit Cælestis Pater cum Unigenito & coæterno Filio suo Jesu Christo Domino, qui liberat omnes servos suos de iniquis manibus vestris.* Tunc Dion ira repletus, seorsum statuens Aciscium, mammillas Sanctæ Victoriæ abscidi jussit. Quod cum fieret, Sancta Victoria dixit: *Dion lapideo corde & ab omni virtute Christi expulsa, jussisti mammillas meas abscidi. Intuere nunc, & respice, quia pro sanguine lac egreditur.* Et respiciens in Cælum B. Victoria dixit: *Gratias ego tibi Domine Jesu Christe Rex*

seculorum, qui dignatus es prestare, ut pro nomine tuo omnia impedimenta corporis mei absciderentur: scio enim quia jam hora est, qua me jubeas hunc mundum relinquere, & ad gloriam tuam pervenire. Hæc cum dixisset, jussit iniquissimus Dion, eos in carcerem retrudi: quod cum factum fuisset, venerunt omnes matronæ ad eam, audientes pœnas quas sustinuit, afferentes multa de bonis suis ad consolandum eam, & invenerunt eam sedentem, & meditantem eloquia Dei. Statimque cadentes ad pedes ejus osculabantur vestigia ejus. Beata verò Victoria alloquebatur eas de Sanctis Mysteriis. Illæ verò audientes mirabantur sufferentiam ejus, ita ut crederent de ipsis matronis in nomine Domini nostri Jesu Christi numero septem.

Mane autem factò jussit impiissimus Dion eos adduci. Cumque adducti fuissent, dixit Sanctæ Victoriæ: *Tempus tuum Victoria jam venit. Accede, & convertere ad Deos. Si autem nolueris, abscindam animam tuam à te. Venerabilis Victoria dixit: Impie Dion, amodò non erit tibi requies, neque in seculo hoc, neque in futuro. Ad hæc Dion, non ferens injuriam, jussit linguam ejus abscidi. Beata verò Victoria levavit manus suas ad Cælum, & dixit: Domine Deus meus, Creator totius bonitatis, qui non dereliquisti ancillam tuam, nunc respice de throno sancto tuo, & jube me consumari in hoc loco, quia appropinquavit hora, ut requiescam in te. Et cum tali oratione fungeretur, vox de Cælo audita est, dicens: Immaculati & incontaminati, qui multum laborastis, venite: aperti enim vobis sunt cali, & regnum celorum repositum habetis. Omnes enim glorificant & benedicunt pro vobis, quia ab initio multum pro me sustinulistis: omnesque justi exhilarantur, scientes vestrum certamen. Et iterum facta est vox ad eos dicens: Venite ad me sancti mei, & habebitis æternas coronas, & bravium commerationis vestræ.* Hanc vocem factam de cælis audiens Dion, jussit linguam Sanctæ Victoriæ abscidi, quia dum ista agerentur, nondum factum fuerat, quod antea facere decreverat. Et dum abscissa fuisset lingua ejus, suscipiens præcisuram linguæ suæ projecit in faciem ejus, & percutiens oculum ejus excæcavit eum, & clamavit voce magna dicens:

(1) A caso concertationis.

In tenebris constitute Dion impudice desiderasti manducare organum corporis mei, & abscindere linguam meam, quæ benedicebat Dominum, justè lumen tuum perdidisti: eloquium enim Domini veniens in faciem tuam excacavit lumen tuum. Hanc autem injuriam non ferens Dion, jussit eam sagittari, & dum missæ fuissent duæ sagittæ in corpus ejus, & alia in latus ejus, ita in confessione emisit spiritum.

Sanctum verò Aciselum in Amphitheatro decollari præcepit. Qui cum decollatus fuisset, veniens quædam femina Christianissima, Minitiana, quæ & ipsa ab initio Deum dilexit, collegitque corpora Sanctorum cum honore, & Sancto Aciselo fecit sepulturam in domo sua; Sanctæ verò Victoriæ juxtà portam fluminis. Ita collocavit corpora Sanctorum cum pacis honore: ubi multa sunt mirabilia ad laudem nominis Christi, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria, virtus & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

APENDICE IV.

ACTAS DEL MARTYRIO DE S. ZOYL.
conforme se hallan en los Manuscritos antiguos
citados en la pagina 307.

In Natale S. Zoyli Martyris.

*Let-
tio* **S**ANCTUS igitur Zoylus Cordubæ Civitatis ex præclaris Parentibus originem ducens, cum jam in primævæ flore juventutis gloriosius educaretur, lapsum humanæ conditionis in futurum præcavens, sanctæ devotionis in ejus animo tam viriliter cœpit titillare constantia, ut totius religionis viros approbatos, ejus sanctimonia transcendere videretur. Cum verò Tyrannorum rabies in Christianos persequentium acrius defæviret, in supradicta Civitate quasi lilium inter spinas suave redolens beatus Zoylus repertus est; qui nulla spe fruendi sæculi delectans, martyrio coronari sitibundo pectore constanter desiderabat. De Superstitione christianitatis
apud

apud crudelem judicem accusatus, hunc sibi primitus maluit presentari, credens si illum torqueret, cujus insignia nobilitatis latere non poterant, facilius ad sacrificia minores inclinaret.

2 Quem cum vidisset, haec inquit, frater Karissime, pravo consilio infantiae tuae primordia corrupta sunt: & aetati tuae infra annos adhuc positae parcendum est: ita ut deinceps Imperatorum leges sanctas infirmare ne praesumas, ne tui generis nobilitas per te detrimentum infamiae patiatur. Nam si nostris adquiesces consiliis, digno stipatus honore pretiosus in regis Palatio poteris residere. Nonne Deorum cultura nostros beavit majores, quibus etiam elementa subsistunt? Christiani autem, nescio quem Christum colentes, multis atriti miseriis, alij patibulo sunt affixi, alij ligati stipitibus, & sagittis vulnerati, alij lapidibus obruti, alij carceribus mancipati, alij diversis tormentorum generibus trucidati sunt, quia Deorum culturam irritam fecerunt. Et nunc scimus quia per ignorantiam errasti; quare satisfactionem tuam clementius suscipiendam decrevimus. Non enim est dignum, ut florem tuae famosae juventutis perdas, & gloriae tuae nobilitatis velut cujusdam vilis & ignoti, citius exterminetur.

3 Qui Spiritus Sancti plenus dogmate beatus Zoilus respondit: *Diu tibi praebui silentium, tuas auscultans blanditias; nunc vero quia fides monet, prudentiae tuae respondere me jubeas. Quid mirum si fideles ab infidelibus tormenta pertulerint, cum ante mundi redemptorem ignorantes damnare non timuerunt? etiam ut legitur: Si cognovissent, Dominum gloriae non crucifixissent. Hoc idem suis iturus ad passionem discipulis Dominus dicit: Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Unde memores Apostoli cum persequerentur, ibant gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumelias pati. Sancti Martyres ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Hij empti sunt de terra, & laverunt stollas suas in sanguine agni.*

4 Qui vero verbis, blasphemis, & idolorum cultoribus pro hujus vitae fragili desiderio assentiunt, spem futurae beatitudi-

nis irrecuperabiliter amittunt, Apostolo testante qui ait: Si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores omnibus hominibus sumus. Ad hæc sævius Tyrannus respondit: Vobis nescio cujus Christi sectam tenentibus, non verbis, sed tormentis respondendum est; quia ita seducti estis, quod vobis metipsis misereri non vultis. Elige ergo quod tibi sanctius fenseris: aut honorifice nobiscum vivere, si Diis sempiternis sacrificaveris, aut inhonestè cum reprobis, si regias foedaveris dignitates, diversis tormentis mori.

5 Cui tale responsum Sanctus reddidit heros: *Quanto corpus meum, cum in tua sit modò infirma potestate, corrumpis, tanto gloria mea tua tormenta non pavescens sublimius crescit. Dominus nobis in Evangelio præcepit dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timete, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam. Nostra tormenta brevi terminanda sunt; vestra autem, ubi incipient, sine fine durare nemo fidelis est, qui nesciat.* Tunc Præses jubet illum flagellis affici: dehinc omnia tormentorum genera, cum dum plus torqueretur, plus Christum confiteretur, in eo expendi.

6 Cumque nec sic sibi proficere videret, ut à bono Sanctum Martyrem posset revocare proposito, amaricato felle commotus, libratis in eum oculis, stridens dentibus, furibundis laxatis habenis, totis viribus in ejus tormentis devocabat. Denique se victum sentiens, jam omnibus illatis pœnis, cum, quid ei faceret amplius, cogitare non posset, evaginato gladio Sanctum decollavit Martyrem. O summa juvenis constantia, qui cum vinci putaretur, fide protectus bellicosos viros inermis superavit! O! omni laude dignissimum virum, qui adhuc in primævo juventutis flore positus, nullis fractus oblectationibus, nec cædens Judicibus, sed proprio sanguine fusò, migravit ad Dominum, per quem pro minimis maxima, pro terrenis cælestia, pro caducis æterna se adepturum non nesciivit; sicut scriptum est, *Vincenti dabo*

edere de ligno vite, quod est in Paradiso Dei mei.

MARTYRIO DE SAN ZOYL , ESCRITO
por el Cerratense , con la Invencion del Cuer-
po, Traslacion, y Milagros, hasta hoy
no publicados.

Vita Beati Zoyli Martyris.

IN Spania , Civitate Corduba , Passio Sancti Zoyli Marty-
ris , & aliorum XVIII.^{to} Zoylus autem ex parentibus
clarissimis Cordubæ genitus ab infantia Christianus , cum
Christum adhuc adolescens publice confiteretur ; subito à
paganis tentus Judici præsentatur. Qui cum per multos dies
sermonibus & muneribus , ut idola coleret , esset admonitus,
Christianum se esse confitens , capite plexus est , & in cimi-
terio præfata Urbis cum paganorum corporibus à Gentilibus
est sepultus , ne à Christianis aliquando cognitus tolleretur.

2 Pace autem Ecclesiæ reddita temporibus Sifibui Regis
Catholici quidam vir nobilis , ex Gothorum genere clarus,
nomine Agapitus , factus est Monachus , & post in Episcopa-
tum est assumptus. Hic dum corpus suum jejuniis macera-
tum , in cilicio & vili stramine noctis silentio reclinaret , of-
tensum est ei quo loco corpus prædicti Martyris jaceret , &
quo nomine vocaretur , atque pro cuius amore esset plexus.
Qui mane facto indicavit quod viderat : & cum omnibus
Christianis sine mora ad ostensum sibi locum perrexit : manu
propria effodere cœpit , quousque ad Sanctum Corpus per-
venit : quo invento omnes sunt repleti gaudio.

3 Episcopus ergo præfatus cum Corpus Sancti Zoyli of-
cularetur crebrius , indignum se existimans ut manibus illud
tangeret , primos dentes amisit : peractoque inventionis of-
ficio nocte sequenti Beatus Zoylus ei apparuit dicens : Cur
me sæpius osculando verberasti ? Et nunc jam pro eis quæ à
me poposceras impetravi à Domino Jesu-Christo : & jam
certus esto quod dimissa sunt tibi peccata. Evigilans igitur
Corpus Beati Zoyli ad Basilicam parvulam , quæ in nomine
Sancti Felicis fundata fuerat , transtulit , & honorificè sepe-
li-

lieit: quo loco post hoc miro opere magnam Ecclesiam construxit, & centum Monachorum Coenobium ad gloriam prædicti Martyris ædificavit.

4 Post hæc Corduba, & tota Andalusia, à Sarracenis totaliter occupata, quidam miles, Fernandus nomine, ad Regem Cordubæ, causa militandi perrexit: cum quo non modice moratus, cum ad propria vellet redire, & Rex de Theauris suis dare ei multa disposuisset, omnia respuens dixit: Aurum & argentum satis est mihi: sed peto, ut dones mihi Corpus Sancti Zoyli. Qui quasi vile munus, protinus concessit, & ille velociter aspectans, detulit.

5 Cum igitur propter metum Sarracenorum, non nisi in vallatis, & villis hospitari auderent; mane facto iter coeptum carpentes, cum portas feris clausas sine custodibus reperirent, Sanctum Zoylum in galli cantu ne moram contraherent; statim patefactis januis egrediebantur; & latè corpus ejus in Carrionem detulerunt; ubi Deus per eum multa miracula operatur.

6 Fuit quidam pauper in Vasconia ita contractus, quod victui necessaria non poterat querere, nisi reptando. Hic pro eleemosynis sibi datis emit asellum, Beati Jacobi limina invisere volens. Cumque Carrionem venisset, mortuum est jumentum. At ille coepit quasi desperans flere. Quidam autem sic coepit miserum consolari: Est apud nos Sanctus Zoylus tanti meriti, quem nemo desolatus rogat qui sine consolatione recedat: hunc si rogaveris, non desperes. Quo audito ad Ecclesiam Sancti Zoyli, ut potuit, perrexit: & oratione prostratus perfectam obtinuit sanitatem.

7 Mulier quædam incaute dormiens admisit serpentem: quæ ducta ad Ecclesiam Sancti Zoyli, facta oratione cum sanguinis vomitu expulit Serpentem.

8 Quædam mulier festum Sancti Zoyli non colens, & colentes irridens, bajulabat eolum. Cumque corrigeretur à quadam vicina sua de Villa quæ dicitur Calciata, & desistere noller; dextra qua fessum tenebat ad dorsu retorta est: quæ

(1) Leo asportans. (2) Aquí hay mezcla de otra mano. El MS. de Carrion pone: nisi vallatis in Urbibus. (3) Falta algo. Suplese por el MS. de Carrion: itineris duces appellabant. (4) Leo incaute.

quæ peccatum ſuum cognoscens, facta oratione ſanitatẽ impetravit.

9 Quadam die cum eſſet aeris ſerenitas, & fratres Sancti Zoyli tonare tonitrua, & fulgura audierunt: qui concurrentes ad Eccleſiam, cum jam immenſi grandinis duri lapides admodum ſilicis caderent; omnes Dominum præcabantur, ut fructus terræ miſericorditer conſervaret. Quidam autem capſam Reliquiarum ſuppoſuit, & ſtatim grando ſubito ceſſavit, ac ſi in aerẽ remaniſſet ſuſpenſus.

**QUÆ DAM MIRACULA GLORIOSISSIMI
Martyris Beati Zoyli, Monasterij Benedictini Car-
rionenſis Patroni præclariffimi.**

A Rodulfo ejuſdem Monasterij Monacho ſcripta circa ann. 1136.

De Gaſcone, qui ſanitatẽ recepit à Sancto Zoylo.

FUIT quidam pauper in Gaſconia, ita contractus, quod victui neceſſaria, niſi reptando, quærere non poterat. Hic verò de ſibi datis eleemoſynis aſſellum comparans, quo ſedulus oſtiatim mendicabat, ut famis injuriam eleemoſynarum largitione ſuſtenteret, ſicut mos eſt pauperum. Qui Divina fretus revelatione Beati Jacobi viſere limina devotus promiſiſit, non ignorans ſi ipſe interceſſor ad Dominum pro eo fieret, ſe indifculter totius corporis reſumere vires, ſicut ſcriptum eſt: *Speravit in Domino eripiat eum, & ſalvum faciat, quoniam vult eum.* Cumque trans flumen Carrionis veniſſet, ubi Sancti Zoyli ſitum eſt Monasterium, contigit quod jumentum miſeri mortuum remaniſt; hic verò cum quomodo levari poſſet de pulvere neſciret, cœpit plorare jumentum, ſine quo ſe iturum amplius deſperabat. Quem quidam ita deſolatum reperiens, quaſi mulcens miſerum, cœpit conſolari: Eſt, inquit, apud nos Sanctus Zoylus tanti meriti Martyr, quod nemo eſt tan deſolatus, ſi ejus ex corde petierit ſuffragia; ut ab eò recedat infirmus; hunc ſi precibus

frequentaveris, in proximo te recepturum salutem non desperes. Quo audito languidus se ipsum trahens ad prædicti Monasterij Ecclesiam reptando pervenit: ibi etiam per noctem manebat, & Sancti Zoyli suffragium assiduis precibus postulabat. Dum quodam die in eadem Ecclesia officium Missæ celebraretur, hic, qui à Templo non recedebat, in oratione prostratus, adesse Divinum sensit auxilium, nam Dei gratia restitutus, languoribus nexibus solutis, totius corporis sanitatem recepit.

*URBIUM JANUÆ AD PRÆSENTIAM MARTYRIS ULTRO
aperiebantur, dum ex Corduba ducebatur.*

2 Valde mirandum est, quod sociis Sanctum Martyrem ducentibus frequenter in via contigit. Hij namque, sicut scriptum est, Mauros metuentes, & Judæos, quorum copia illis in partibus erat; nisi vallatis in Urbibus hospitari non audebant. Mane vero factum, coeptum iter repetere cupientes, cum portas obseratas sine custodibus reperirent, itineris duces Sanctum Zoylum appellabant; ne diutius euntes moras parerentur; statim januæ sine clavibus patefcentibus, læti viatores non sine magnis Dei laudibus egrediebantur. Hoc contigisse sæpius experientes retulerunt.

DE RUSTICA FESTUM MARTYRIS NON COLENTI.

3 Cum evoluto anno Sancti Zoyli passio à fidelibus devote recolitur, quædam rustica per insolentiam Festum Martyris colere dedignans, vicinas verò venerantes irridens, eorum quotidie bajulabat. In eadem verò Villa nomine Calzata quædam ejus convicinea fuit, cui mens sanior erat, multisque convitiis illam aggreditur, quia Martyris Festum venerari recusabat; quæ castigantis verba parvipendens, ab opere coepto cessare volebat. Statim verò Dei judicio monstruoso supplicio multata est; nam dextera, qua fessumolvebat ad dorsum retorta totum officium operandi perdidit. Tantum corporis dispendium misera sentiens, se ream, se offensam, se in S. Martyrem graviter peccasse, magnis fletibus confitebatur.

A suis ad S. Zoylum adducta est, quem omnes deprecabantur, ut tantas miseræ culpas parceret. Statim voto promisso, totius corporis resumens salutem, tota dextera ad formam pristinam restituta est. Hujus miraculi plures, qui vivunt testes habemus.

DE SERPENTE E MULIERIS VISCERIBUS EJECTO.

4 Quædam Mulier incautè dormiens, suis nesciens visceribus Serpentem admittit. Cumque respirasset, tanta formidine tacta est, serpentinum sentiens hospitem, quod cum fanitate partim perdidit & sensum. Hanc sui ligantes vix catenatam ad S. duxerunt Zoylum, plorantes, & orantes, ut ejus auxilium misera sentiret, ne tanti languoris pateretur injuriam. Mulier autem coram Martyre solo tenus prosternitur: sui flent circum stantes; Dominum precantur, & statim Divinam sensit adesse virtutem; nam cum de terra levasset inter adstantium turmas cum sanguineo vomitu cruentum ex-puit anguem. Fides, ut credo, pro mulieris precantis salute, obtinuit apud Martyrem, ut salva fieret, sicut de quibusdam apud Lucam legitur; qui Paralyticum portantes, non inveniebant præ turba qua parte inferrent ante Jesum: ascendentes autem supra tectum per tegulas sumisserunt. Videns Jesus fidem illorum, ait infirmo: *Homo remittuntur tibi peccata tua.* (Luc. 5.)

DE FABRO S. ZOYLI TRANSLATIONEM non credenti.

5 Illis in partibus ubi venerabile sacri ipsius corporis pignus quiescit translatum, celebre indictum fuerat solemnium ejusdem sub honore colendum communi indigenorum veneratione plebium. Ceteris ergo solemnitaris prædictæ cultui devote obsequentibus, atque ex more ab opere servili solícite caventibus, Faber quidam incudum aggressus officinam cœpit temerè fabrili insistendo operi, celebrem diei inquietare quietem; porro Vicinea in qua id agebatur, indigna patie-

(1) Leo formidine,

batur, quia reverentiæ decus, quod à cunctis pariter Sancto Martyri exhiberi jubebatur, ab illo duntaxat Fabro, quasi nihili penderetur. Unde cum redargueretur, quare S. Zoyli solemnia ritè colere dedignaretur, ut quia vel saltem non vereretur, ne forte Sanctus ei Martyr ob id indignaretur, sibi-que ab illo justè talio ultionis rependeretur; tunc ille redarguentes se, nec sine Sancti injuria, taliter illud esse spernebatur. Dum Corduba, inquit, quem retinet, quemque dicitis Sanctum, huic nostro transmiserit pago, falciculis istis, quas cudo interim perpetrandi operam dabo. Cujus plena incredulitate ludibria, illico secuta est ultio acerva: jam enim res eo usque secuta, seu permota fuerat, ut manubria perforari deberent, quibus videlicet singulis singulæ falciculæ insertæ cohærent. Igitur dum ille candentem manubrio tarincam foramen facturus insingit; horribile dictu! propriæ manus miser volam pro manubrio ardenti subula trasfigit. Qui mox indicibili correptus angore præ intolerabili vulneris ardore: Beatum exclamat Zoylum dignè venerandum; diei festum cunctis merito celebrandum nunc, inquit, fateor. Præsentem sentio Sanctum, quem rebar esse remotum. Vicini ergo qui paulo ante ægre tulerant hominis incredulitatem, modò admodum gratulabantur, quia tale fieri miraculum conspicabantur, per quod ille S. Martyris potentiam experiretur, experiendo vereretur, verendo veneretur. Itaque dum à Fabro ferrum illicitè tunditur, quo Sanctus ab eo contemnitur, ipse quoque à Sancto non inutiliter percellitur, quo perfida ipsius protervia retunditur, quoniam quæ ab eo non credebatur S. Martyris Translatio, credatur, & quanti pendere debeat ejusdem festivitas, ab ipso æque cognoscatur.

DE VERNACULIS SATI S. ZOYLI VASTANTIBUS.

6 Sata verò, quæ B. Zoyli cœnobio jure adjacebant, quidam Militum clientuli modo nocturno, modo diurno equorum suorum pastui exponere consueverant, quos dum sæpissime fratres, hinc obsecrando, inde objurgando ab eorum compescere læsione contendissent, illi autem penitus

contempſiſſent; tandem per B. Martyris merita Divinæ adeffultionis efficacia. Injuſtum quippe ſatorum pabulum, quod equis eſſe putabant vitale alimentum, vertitur illis in ferale tormentum; ſaturi namque illicito paſtu occumbebant: læthali pingues forragine interibant. Quatuor itaque ex his, qui ſata paſcebant, equi, cānibus, avibusque traduntur conſumendi. Quod ubi vernaculi compererunt, reliquos illas extra ſegetes cito citius propulerunt, & ab ipſarum deinceps eos tactu, tanquam ab ipſo mortis guſtu ſolenter cohibuerunt.

DE JUDÆO IDEM PRÆSUMENTI.

7 Non minus autem hoc mirandum ſequitur miraculum. Cunctis enim ſanæ mentis id, quod Sanctus Martyr circa equos egerat laudantibus, atque metuentibus, ſola Judæorum, qui aderant infania, evidenti miraculo derogare audebat, idque ultrici Sancti Martyris virtute potuiſſe fieri palam omnibus pænitus abnegabat. Quorum etiam contumacia eo uſque intumuit, ut eorum unus ſic ſe ſe jactare non dubitaverit. Ego, inquit, animal proprium in ſata Zoyli inducam, eiſdemque ſatis ſaturum ruruſus inducam; nullum prorfus verens illi ab illo poſſe inferri diſcrimen. Hac itaque ille illectus controverſia, atque Dæmoniacæ agitatus furia, quodam diluculo quaſi clanculo (verebatur enim ejus timida pervicacia, quod ſibi eventurum erat) prædicta ſata adoritur, eiſdemque depaſcendis in Sancti contemptum, ac conculcandis, Mulus ab ipſo haud mediocriſ immittitur. Qui cum aliquantulum ſegetum forcipibus dentium detondendo paviffet, dum teneretur à Judæo, percuffus à Sancto Zoylo, eodem mortuus corruiſt in loco. Quo viſo Judæus pavore perterritus animal exanime reliquit, atque celerrime præſidio fugæ ſe ſe ad ſuos conſuſſus recepit. Comperto autem quod factum fuerat, fidelium cœtus, quaſi ad ſpectaculum cucurrerunt. Judæi jumentum morte multatum conſpexerunt; judaicam perfidiam deteſtando condemnaverunt. Beati Zoyli glorioſa merita digna laude extulerunt. Itaque infidelis invidia unde gloriam Beati Martyris putaverat dimitui, inde contigit longe amplius augmentari.

DE HOMINE, QUI MALE A DÆMONIO VEXABATUR

8 De Wasconicis partibus homo quidam, nomine *Vitalis*, oriundus, quasi insolescens, nugacibus cantilenis cœpit delectari. Post hæc more vociferantium, dum assiliunt Castra, sonitus diversos mutabat. Statim toto corpore debilitato, auditu etiam subtracto, ita ut luce clarius patesceret, quod Dæmon in eo vires proprias exercere posset. Cum se sic multatum videret, adstantibus anuebat, qua parte corporis letargum acius suis exigentibus culpis pati cogeretur. Tale denique reperierunt consilium, ut coram Beato Martyre celebraret infirmus Vigiliis: quibus peractis, Missaque dicta, cœpit melius esse, qui tunc usque male fuerat, & totius corporis sanitate recepta, mirificam Dei, Sanctique Zoyli, laudavit clementiam.

DE ALIO DÆMONIACO PER S. MARTYREM

liberato.

9 Eodem præterea tempore. Quidam Dæmoniaco ad S. Martyris adductus est Basilicam, qui dum à pessimo possessore inhumanè torqueretur, tantas, & tales voces emittebat, quod non homo, sed Dæmon loqui videretur. Circumsteterunt eum promiscui sexus senes, & juvenes, super eum Divinam gratiam a se deprecantes: implorabant etiam Beati Martyris auxilium, recitantes, quæ per eum super hujusmodi infirmos jam frequenter viderant. Statim Dæmon cunctis audientibus cum murmure dicebat: Ego nimirum egrediar, quia jubet Zoylus Martyr. His dictis in ejus exitu duo carbones pariter ex ore miseri cum sanguineo foetore profluxerunt. Et postquam paululum dormisset, sumpto cibo refocilatus est. Quid multis? homo ad pristinam restitutus sanitatem magnificans Deum, & S. Zoylum, lætus, & alacer ad propria remeavit.

*DE MULIERE NORMANICA PER S. MARTYREM,
ut ad suam veniret Basilicam admonita.*

IO Non solum apud nos fama Beati Martyris percrebuit, verum etiam Alpes transvolat, maria transnattat, & Insulas penetrat; cuidam namque in Normanica Provincia mulieri Beatus Zoylus, illius necessitati succurrere volens, veste candida tectus per visum apparuit, & ut gratia peregrinationis ad suam usque pergeret Basilicam admonuit, insinuans ei Patriam, & locum, & ubi sua quiescerent membra, & quo nomine vocaretur. Illa verò Patroni mandatum comple- re satagens, tam certo itinere, ac si ipsemet duxisset, Car- rionem pervenit. Expanso super Martyris Altare velamine, quod suis manibus texuerat, omnibus, quibus astipulata fue- rat, rem gestam tam certissimè narravit, quod nulli dubium esset, quin idem Martyr eam illuc direxisset. Post hæc mulier completo, & impetrato quod quæsit, unde venerat gau- dens repedavit.

DE CÆCO, QUI LUMEN RECEPIT.

II De quodam in confinio nostro Castello, quod ab in- colis *Studellum* dicitur, fuit quidam pauper; qui utroque ca- rens lumine, cæcus permanebat. Hic bene fidelis, nam quidquid de eleemosyna recipiebat, ceteris pauperibus, or- fanis, & viduis impertiri quotidie non cessabat. Qui ad S. Zoylum non sine gressus rectore venit: videndi beneficium lacrymosis precibus solo recubans nudo assiduè postulabat. Sicut Evangelicus ille, qui Dominum deprecabatur dicens: *Jesu fili David miserere mei.* Cui cum Dominus dixisset: *Quid vis, ut faciam tibi?* Et ille respondit: *Domine, ut videam.* Dixit Jesus: *Respice, fides tua te salvum fecit.* Sic iste, quia mente devota, fide integra, visum postulavit, recipere meruit, ut qui non sine rectore venerat, impetrato quod petiit, lætus ad propria remeavit.

DE HOMINE A DÆMONE LIBERATO.

12 Eisdem temporibus contigit, quod quidam juvenis septima feria ad ludendum cum cœvis suis egrederetur. Statim Dæmon illius corpus totum occupans redidit insanum. Quod cum Pater pueri dolens audivit, in ulnis suis miserum accipiens ante Martyris Reliquias flebilis deposuit. Sic quondam Rusticus ad SS. P. Benedictum infantem extinctum detulit, nimio postulans ploratu, ut sibi suum rederet filium, quod impetrare meruit: licet istum non audeam B. æquiparare Benedicto, opus operis ferre similitudinem timeo. Hic jam fere mortuum Dæmoniacum liberavit; ille à mortis tenebris puerum suscitavit. Vigilavit lunaticus nocte illa, donec sequens dies Dominica lucefcere cœpit. Confestim Missa celebrata, per S. Zoyli suffragium, quem pessimus hostis fecerat elinguem, integritatem loquendi recepit.

DE MULIERE ETIAM PER S. MARTYREM
liberata à Dæmone.

13 Quoddam aliud nobis videntibus miraculum contigit, quod aut majus, aut huic simile dicendum est: nam quædam mulier de prædicti Martyris possessione ita spiritu nequam cœpit fatigari, quod Dæmonum universitate correpta esse videretur. Hæc nonnullis ligata funibus, tribus viris vix tenta, cum Festum S. Zoyli anno redeunte solemniter celebraretur, ad locum Reliquiarum adducta est. Illius verò parentes, & amici vix eam, ut catenatam comprimentes Martyris auxilium flagitare pro ea non cessabant. Illa verò peccatore furibundo, ore terrifono, balatus pecorum, latratus canum, cantus avium imitans, ita ut satis appareret nihil sensus in ea remansisse. Quanto magis illam astantes torqueri videbant, tanto pro ea instantius Dominum exorabant. Ad Festum Sancti Martyris totius Regionis populo congregato more solito, cum ejusdem Reliquiis Processionem cum laudibus Fratres agebant; pro lunatica verò totius concionis fexus uterque preces fundere non cessabat. Postquam ad Monasterij portam ventum est, sub S. Zoyli feretro stare mise-

ram coegerunt, ubi non solum quieti, verum integræ sanitati continuo restituta est, Dæmonis vestigio foetore manente. *Omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.*

DE QUODAM RUSTICO FESTUM S. ZOYLI non colenti.

14 Festum S. Martyris Zoyli quidam rusticus curare despiciens, ad suas fruges colligendas festinus perrexit, qui cum metiret, Divina virtute multatus est: nam suis manibus, quas monstrum detortis coactus desit operari. Expavescens miser, quid facere ignorans, tale denique consilium reperit, ut ad Sanctum, cujus stultè festum spreverat, misericordiam petiturus, quamcunq; properaret. Ubi nocte integra vigilans Martyrem exorabat, quem pridem tantæ virtutis esse nesciebat. Sequenti die pristina sanitate recepta lætus ad sua rediit. Postea memor illius, per quem tantum beneficium acceperat, permansit.

DE MULIERE DÆMONIUM HABENTE.

15 De quodam vico, qui ab Incolis *Fons Monionis* appellatur, quædam mulier immundo spiritu possessa, à suis ad S. Zoylum adducta, quædam voces pecorum emittens, ita vexatur à Dæmone, quod nullam humanam rationem retinere videretur. Pro qua precibus fuffis, statim Dæmon conticuit. Illa nocte vigilata coram S. Martyre, in crastinum compulsus est Dæmon exire de femina, & quam male leserat, sanatam relinquit.

DE GRANDINE CESSANTE.

16 Quadam die fratribus ad coenam sedentibus aër tota serenitate purus erat. Statim ventis glomeratis, post tonitrua, fulgura micare cœperunt. Adeuntes verò fratres Ecclesiam, ut mos est apud fideles signa pulsaturi, jam jam grandinis immensæ duri lapides ad modum silicis de densa

habe præcipitabantur. Tunc in oratione prostrati sunt, precantes, ne fructus terræ periclitarentur. Alter capsam Reliquiarum imbribus supposit, credens ob hoc furorem æris favere temisius, & sic tempestatem sedare. Res miranda, & nostris retro temporibus inaudita! ita confestim grande cadere desiit, ac si lapides descendentes in aëre suspensi remansissent. Videntes verò stupendum miraculum, Deum, atque Martyrem glorificaverunt.

DE ALIO RUSTICO FESTUM S. ZOYLI NON CURANTE.

17 Eodem fere tempore rusticus quidam de Villa, quæ appellatur . . . . . festivitatem prædicti Martyris suis studens operibus, colere despiciebat: nam bobes ad plaustrum adjungens de prato fœnum portare cupiebat, quem cum vicini vidissent, primùm exhorruerunt hominem, eo quod ceteris colentibus nollet feriare, deinde verbis congruis culpæ satis increpaverunt. Ille verò quasi insolens, & festum colere & vicinorum castigationem recipere omnino despexit. Cumque loris bobes verberatas applicuisset, cornu unius mutilatum apparuit, ac si de rustici perfidia vindicta sumeretur. Statim suam culpam recognoscens, se miserum, se reum, se in Martyrem Christi male peccasse coram omnibus cœpit confiteri. Cum oblationibus quasi pro culpa satisfaciens ad locum Reliquiarum pervenit, promittens, si hoc sibi neglectum condonaretur, de cetero in S. Zoyli servitio se permansurum, & quod quotannis reddere tributum.

DE HOMINE LIBERATO A SUI INIMICIS.

18 Aliud quoque contigit miraculum, quod quia ad laudem Martyris factum est, reticere minime debet. Homo quidam Miles quærens in agro negotium, hostibus se vallatum conspexit, qui mortificaturam ipsum ad invicem juramento promiserant. Ille nimium pavescens, cum solus esset, & inermis, hostes verò plurimi, diutius vivere desperans, in solius Dei, Sanctique Zoyli confidens adjuto-

rio clamare cœpit, Sanctumque Martyrem frequentius appellare, utpote qui se moriturum continuo pavitabat. Cumque vehementius voces miser continuas extolleret, jamque dictum Patronum reclamare non cessasset, res miranda! mortis periculum, quod moriturus timebat, ac si vice versa hostes timuissent, hominem in medio relinquentes fugam præcipitem inierunt. In testimonium gladium liberatus retinens, quod ad S. Martyrem pro munere festinus retulit, recitans omnibus qualiter per ejus suffragia fugatis inimicis intactus evaserit. Denique cum omni devotione spondit in sui liberatoris Basilica se detento famulaturum.

DE QUODAM SENE CÆCO, & SURDO LIBERATO.

19 Homo quidam Senior nomine de *Selinis*, sic enim appellatus est Vicus unde fuerat, oculorum & aurium officio carefcens, desperatus à Medicis, diversorum locorum Reliquias beneficium petiturus postulabat. Cumque nec sic se proficere sensisset, ad S. Zoylum, ubi diversa frequentabantur miracula, supplici devotione pervenit. Ubi cum ante prædictum Martyrem miseris clamans vocibus paulisper decubisset, visus & auditus statim fugata disenteria, cum magnis laudibus incolumis ad propria remeavit.

DE QUODAM JUVENE MANUS HABENTE

contractas.

20 Eodem tempore alter quidam juvenis *Monio* nomine, ita contractus erat, quod insertis unguibus manuum ejus palmæ, plus monstrum, quam membrum integrum dici potuisset. Hic verò in prædicti Martyris Basilica recubans, stipendia ab introeuntibus etiam postulabat. Cum autem S. Zoylum, ut ei succurrere dignaretur perorasset, ac si Petri Apostoli voce Martyr Beatus spondisset misero: *Argentum, & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Domini surge, & ambula.* Statim manus ad pristinae sanitatis usum restaurata, ita totam perdidit debilitatem, ut officio apta remaneret. Hic verò qui sanus effectus est,

parentum rebus abrenuncians prædicto Martyri se detento
servitutum devovit.

DE HOMINE PANES COQUENTE IN FESTO
Sancti Zoyli.

21 Quoddam magnificum miraculum in Sancti Zoyli festi-
vitate quondam contigit. Cum Carrionenses populi hujus
Sanctissimi Martyris Solemnitatem firmiter colerent, qui-
dam panes coquendos in franace dicitur misisse. Sed cum
eisdem horis competentibus aspiceret, quædam pars eorum
cinis reperitur, altera quoque stercorei similis, cum tamen
Cruſta ipsius pane esset nitida more solito. Tali ergo percul-
sus auspicio, immò miraculo, quamvis serò, tamen poeni-
tens corde toto de eisdem aliquantis acceptis, cum aliquibus
viris, & numeroſo agmine mulierum pervenit ad Sancti Zoyli
tumbam, tunc namque fratres himnum dicebant, quod so-
litum est dici post Missam, audientes autem, & videntes tam
insigne visionis factum, cœperunt ex intimis præcordiis signa
pulsantes, *Te Deum Laudamus* decantare, ut pote talis Pa-
troni præsentia exhilarati. Quique hæc audierunt, Deo, &
Sancto Zoylo gratias reddiderunt.

A P E N D I C E V.

ACTA SS. FAUSTI, JANUARI, ET
Martialis.

CUM Eugenius sacriloga mente, & impio spiritu Cordubam adventasset, & servos Dei potius dinumerare ac probare, quam perturbare videretur, & deos suos adorare præciperet; ei Faustus, Januarius, & Martialis occurrerunt dicentes: *Quid tibi vis Eugeni, qui Dei servis mavis invidere, quam credere.* [Deus colendus est; Deus nominandus est. Infinite perpetuitati ejus gratia agenda sunt] Tunc Eugenius iracundus dixit: O infelices homines, quid vos esse vultis? Faustus dixit: *Christiani, Christum fatentes.* Eugenius dixit: *Quid est Christus?* Januarius dixit: *Dominus unus est, per quem omnia, & nos per ipsum.* Eugenius dixit: Unde est vobis hæc tam desperata societas? Faustus respondit: *Desperatio in nobis non est, nisi in te solo, qui nos Deum negare frustra compellis.* Hoc cum dixisset Faustus, præses magis iratus dixit: Imponite Faustum in equuleo, quia tam irreverenter mihi respondit: Tunc Januarius Fausto dixit: *O charissime, tu pro-*

(1) Sur. Olim cum Præses Eugenius Cordubam venisset, ei Faustus &c. Ruinart. El Brev. Burgenfc del Siglo XV. empieza: *In diebus illis, Cum Eugenius præses Cordubam advenisset, Beatissimi Martyres Faustus, Januarius, & Martialis, sic cœperunt loqui ad eum: Quid tibi vis Eugeni impie. Dei servis magis vis invidere quam credere.* (2) Cod. Comp. pro credere, habet cedere. Ruinart. (3) Lo incluído en los uncós se halla en los MSS. de Ruinart: falta en los Breviarios. (4) Cod. Comp. *Timentes sacrificare, antequam vos tormentis subjiciam. Faustus, Januarius, & Martialis dixerunt: Nos Christiani sumus. Deum negare nos non agnosces.* Deinde quæ sequuntur usque ad, *Quæ ista nunc allocutio defunt in MSS. Ruinart.* (5) Cod. Silv. Faustum ubique *Faustinum* appellat. Ruinart. (6) Ruinart con Surrio pone: *Faustus respondit: Nos Christiani sumus, Christum fatentes, qui Dominus unus est, per quem omnia, & nos per ipsum facti sumus.* Eugenius dixit: *Unde &c.* de modo que falta el *quid est Xps.* y la respuesta de Januario, que se leen como propone el Texto en los Brev. ant. de Tol. de Burg. y de Sev.

nobis hæc pateris, ¹ qui meritis peccatorum nostrum te socium esse voluisti. Cui Faustus respondit: Societas nostra, Januari, mansit in terra semper, & in perpetuum manebit in calo. Hoc cum audisset Eugenius, admiratus dixit: Quæ ista nunc allocutio vestra, quod tam impie voluistis respondere mihi? Januarius dixit: Nobis confessio Christi, nulla est impietas. Tunc Eugenius ad Martialem conuersus dixit: Video ² istorum animi dementiam, qui te in societatem suam contraxerunt. Noli maleficis istis & impiis te tradere. Cui Martialis dixit: Solus Deus immortalis est, qui Calum fecit & terram. Ipse pro tuis malis operibus te punit ³ Quod audiens Eugenius: Et hic, inquit, ponatur in equuleo. Quod cum fieri vidisset Martialis: O beata, dixit, immortalitas gloriæ ⁴ Christi, qua nos tibi ⁴ frater Fauste sociare dignatus est. Tunc dixit Eugenius satellitibus suis: Torquete eos, donec adorent deos nostros. Faustus autem dum torqueretur: Difficile est, inquit, tibi, & patri tuo, qui diabolus est, ⁵ nos à paternis legibus ad mortalitatem suam ⁶ convertere. Eugenius dixit: Præceperunt ⁷ sacratissimi Imperatores, ut Deos adoretis. Faustus dixit: Deus ⁷ unus est, ex quo omnia, & nos per ipsum: Deos enim alios non habetis, nisi quem & patrem, qui dicitur Satanas. Eugenius dixit: Nunc te tormentis afficiam. Abscindantur ei nares, & auriculæ, supercilia quoque radantur, ⁸ dentesque mandibulæ superioris evellantur. Quod cum factum esset, Faustus Deo gratias agens, magis hilaris factus est. Eugenius Januari dixit: Videtne Januari, quanta tormenta passus fuerit Faustus, dum deceptus opinione sua, pertinaciter imperio

(1) Los Brev. cit. *Digne carissime pro nobis hoc pateris &c.* El Toled. omite el pro. (2) Así los Brev. Ruinart: *Vides.* (3) Los Brev. *punit* (4) Los mismos: *O beata & immortalis gloria Christi.* El Toled. *qui nos tibi & fratri Fausto.* El Hispal. *qui me tibi frater Fauste.* (5) El Brev. Tol. y el Hisp. & *patri tuo diabolo.* Ruinart previene: *Duræ* ejusmodi respuestas, imò & imprecaciones, licet raro, in aliis tamen sinceris Actis quandoque habentur. Vide Acta SS. Tarachi &c. (6) Ruinart, y el Brev. Hisp. *tuam*: el Tol. *suam.* (7) Hæc usque ad *Abscindantur* ex mss. supplevimus. Ruinart. (8) Mss. addunt hic, *labium inferius auferatur.* De labiis nihil vetera Martyrologia. Mss. tamen consentit Hymnus Breuiarij Muzarabici his 4. versibus: *Mox Præses cepit fremere: Dentes, nares, auriculas, labra, sed supercilia, Sanctis iussit abscindere.* Ruinart.

1 ríio meo parere recusat? 1 Januarius autem dixit: *Impietas ista & pertinacia Faustí in me maneat, & ejus vinculum caritatis non disrumpatur.* Ad cujus verba dixit Eugenius: Au-
 2 ferantur & huic quæ alteri 2 præcepi. Dumque torqueretur Januarius, Eugenius præses ad Martialem dixit: Vides Martialis, propter sociorum tuorum dementiam, quæ illis mala eveniant? Tu igitur consule tibi, teque disjunge ab illorum mala consuetudine, pravaque voluntate. Martialis dixit:
 3 *Consolatio mea Christus 3 est, quem illi gaudentes & exultan-*
 4 *tes magna voce 4 testantur; ideoque confitendus & laudandus*
 5 *est Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.* 5 Tunc Euge-
 6 nius majori furore succensus, jussit eos legitimo 6 igne comburi. Cumque perducti fuissent ad locum suæ passionis, sic uno spiritu plebem Christi alloqui cœperunt, dicentes: *Vos carissimi mei, & Christi fideles, nolite credere huic inimico, & diabolo, cujus tempus nunc est: sed agnoscite vos ad Dei similitudinem & imaginem esse factos. Illum igitur adorete, & illum benedicite, qui auctor est omnium. Non ut isti dicunt, adoretis opera manuum ipsorum: quoniam ligna, & petra, aurum, & argentum sunt opera manuum hominum. Vos itaque contemnen-*
 7 *tes hujus injuriam confitemini Christum 7 Jesum, & soli Deo sine cessatione quotidie referte laudes.* Et cum ducerent eos lictores, per quorum manus fuerant cruciati, cœperunt eos igni compellere, simulque traditi flammis, exultantes tradi-
 8 derunt Deo spiritum. In exemplum 8 nobis ista sunt, ut qui legitis viriliter ad passionem animum præparetis, ut Domini Jesu Christi, & istorum passionem in testimonium conferatis, ut sit nomen Domini benedictum in sæcula sæculorum. Amen.

APEN-

(1) Los Bre. *perpeffus fuerit Faustus, dum in impia voce perdurat*: y la voz *impia* debe suponerse, segun muestra la respuesta. (2) Así el Brev. Burg. (3) El Tol. *Consolatio mea ipsa est quam ipsi gaudentes magna voce testantur.* (4) Así los Brev. Ruinart *voce præcona.* (5) In Ms. quædam subjungit Martialis, ut Eugenio persuadeat Christi fidem suscipere. Ruinart. (6) Apud Sur. *deest legitimo.* Ruinart: y cita alli otros textos en que se halla la frase. El Brev. Burg. usa la voz *legitimo.* (7) Sur. *Et confitentes in Jesu Christo soli Deo &c.* Ruin. (8) Quæ sequuntur ex ms. fuplevimus. Ruinart.

APENDICE VI.

DE TRANSLATIONE SS. MARTYRUM

Georgij Monachi, Aurelij, & Nathaliæ, ex
Urbe Corduba Parisios

Auctore Aimoino, Monacho S. Germani à Pratis,

Ex codice ms. per vetusto S. Germ. apud Paris. n. 653.

Observationes præviæ Mabillonij. Sæc. 4. part. 2.

pag. 45.

AIMOINUS Monachus Cœnobij S. Germani apud Parisios, cujus libros de miraculis S. Germani Parisiensis Episcopi alias retulimus, historiam translationis Sanctorum Martyrum GEORGII Diaconi & Bethleemita Monachi, AURELII, & NATHALIÆ ejus conjugis, litteris mandavit uno libro, cui duos de eorundem miraculis in translatione factis adjecit. Hos libros multis in locis mutilos edidit Jacobus Brolius ejusdem Monasterij Cœnobita, quos hic integros ex veteri codice, qui Auctoris etate scriptus est, representare visum est.

Horum Martyrum acta S. Eulogius Presbyter Cordubensis descripsit in Memorialis lib. 2. cap. 10. ubi Nathaliam Sabigothonem appellat. Hæc cum Aurelio viro suo facultates suas distribuit in pauperes, amboque virorum ac mulierum Monasteria visitare solebant, sed præcipuè Tabanense, quod famosissimum in illis partibus habebatur, utrique sexui aptum. Eò frequens recipiebat se Nathalia, quæ filias duas, Felicitatem & Mariam, ibidem Deo tradidit. Mariæ postea rogatu Eulogius Aurelij & Nathaliæ ejus parentum passionem retulit, quam Aimoinus, ut puto, in compendium redexit sub Eulogij nomine, qualis in Ms. nostro Codice habetur. His duobus, id est Aurelio & Nathaliæ, socius accessit Georgius Monachus Bethleemiticus, qui ab adolescentia sua servitutem Dei amplectens, viginti & septem annis apud Monasterium Sancti Sabæ, quod ab Je-
roso-

Ierosolymis in partem australem octo milibus disparatur, sub
 regulari magisterio cum quingentis Fratribus conversatus est.
 Is a Venerabili DAVID Abbate ejusdem Cœnobij ob stipen-
 dium Monachorum in Africam directus, cum ibidem vapula-
 re Dei Ecclesiam incurfatione tyrannorum reperisset, cum
 consilio Carthaginensis Episcopi in Hispaniam profectus est.
Dein Cordubam adveniens, postea perrexit ad Tabanense
 Cœnobium, quatinus Fratrum & Sanctarum Sororum ibi-
 dem degentium benedictione *in redeundo (nam redditum in*
patriam parabat) muniretur. Ubi Abbas loci illius, vocabu-
 lo MARTINUS, ejusque soror Deo dicata HELIZABETH cum
 Nathalia exhibuerunt, cum qua die sequenti Cordubam rever-
 sus est. Demum cum illis, ac Felice, necnon & Liliofa compre-
 hensus, gladio una cum iisdem anno DCCCLII. interemptus est:
 quorum corpora variis in locis sepulta sunt, & quidem Georgij
 & Aurelij in Cœnobio Pinnamellari, quo ex loco hæc translatio
 facta est. Translationis seriem rescivit Aimoinus ab Usuardo &
 Odilardo Monachis Germanensibus ejus Auctoribus: ex quibus
 Usuardus ipse est Martyrologij Scriptor. Miracula facta apud
 Acmantum (quæ Villa est Diœcesis Senonica Cœnobio S. Germa-
 ni subjecta, quo tunc Germanenses ob metum Nortmannorum
 cum Sancti Germani corpore confugerant) suis ipse oculis con-
 templatus est Aimoinus ex lib. 3. capp. 16. & 29. Hujus Trans-
 lationis mentionem faciunt Annales Bertiniani ad annum
 DCCCLVIII. his verbis. Quidam Monachus ex Monasterio S.
 Vincentij Martyris, vel S. Germani Confessoris à Corduba
 Civitate Hispaniæ rediens, corpora Beatorum Martyrum
 Georgij Diaconi & Aurelij, caputque Nathaliæ secum detu-
 lit, atque in Villa Acmento in loculis servanda collocavit.
Hæ Reliquiæ hætenus penes nos in Cœnobio S. Germani adser-
vantur.

INCIPIT PRÆATIO TRANSLATIONIS
Sanctorum Cordubensium Martyrum Georgij
atque Aurelij.

SI miraculorum cuncta quæ Deus & Dominus omnium Fidelibus suis facere contulit, impossibile est verbis explicari; multotiens sanè apicibus comprehendi creditur, & super operosum, testante Apostolo, & Evangelista Joanne, hæc universa velle perstringi, qui multa quidem & alia signa JESUM fecisse in conspectu Discipulorum suorum asserit, quæ non sunt scripta in libro Evangelij. Sed quoniam quæ credulitatis & vitæ æternæ sunt, illis inserta esse perhibentur, delictum putatur, si omnia Sanctorum opera miraculis florida silentio contegantur, ac si divinæ eruditionis specula avaræ faciturnitatis nube obscurentur. Idcirco ad Sanctorum Martyrum GEORGII atque AURELII translationis actus explanandos, licet immeritus, sicut laborans in domo; merito tamen accessi rogatus, quo domesticis animalibus Christum fide portantibus, vel ramos in via substernere possim. Neque præsumptione, vel temeritate sophistica, sed Scriptorum magis canonicorum imitabili provocatus exemplo, & reverendis Patrum monitis cum dulcissimis adductus imperiis, quibus usquequaque resistere multimoda mihi indagatione nefas inclaruit. Adtollitur & Divina cooperatrix Majestas personante grege divino, & cum Psalmista dicente: *Mirabilis Deus in Sanctis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis*; si ea recensentur acta, quibus Sancti amici Dei post triumphalem etiam carnis exitum, laudabili virtute radiasse probantur, qui & eos post momentanea passionum bella, veluti qui in cælestis militiæ castris defudarunt, perpetuæ consolationis præmiis munerans præstat quatinus victoriali redimiti bravio se ibi esse quo idem est, sempiterna amœnitate jucundi latentur.

INCIPIT TRANSLATIO EORUMDEM

Sanctorum Martyrum, quæ celebratur XIII.

Kal. Novembris, seu liber primus

Translationis.

ARGENTE Incarnationis Domini nostri JESU-CHRISTI annorum cursu octingentesimo quinquagesimo octavo, regni verò CAROLI, gloriosi Hludovici Imperatoris filij, duodevigesimo, Sanctorum Martyrum corpora Georgij atque Aurelij educta Corduba, memorabili ordine Gallis sunt investita. Nam apud Monasterium Sanctæ Crucis Beati- que Vincentij Martyris, ubi pretiosus Confessor Dæi Sanctus Germanus Parisiorum Pontifex virtutum fulget honore, per- vulgatum est quòd ejusdem Sancti Martyris & Levitæ cor- pus à Valentia, in qua passus est Civitate, facile posset ha- beri, propter videlicet miserabilem ipsius Civitatis à Sara- cenis, vel Mauris factam desolationem: ex quo præ- dicti Monasterij nostri fratres, cum favore & animo Domini Abbatis HILDVINTI secundi ordinant, regali etiam auctori- tate percepta, quos illuc dirigerent anhelantes tantum tam- que diu desideratum pignus ad se, Christo largiente, trans- ponere.

2 Assumptoque itinere, ad HUNFRIDUM Marchionem Gotiæ (*le Languedoc*) illis tunc in partibus principantem mis- si fratres venerunt, cujus adjuti auxilio ad hoc pium profi- cisci debebant negotium. Quos cum ille in pago Belnensi (*de Beaune*) sibi præsentatos more primatum nobiliter excepisset, suæ inde promissionis haud immemor, mox de illorum ad- ventus causa, quomodo qualiterque fieri deberet, suos ad- vocans, diligenter tractare cœpit. Inter quos quidam ejus- dem viæ loca hujusmodi fatebantur importunitatibus passim præpedita, quatinus nec magno comitatu quisquam vallatus illud iter securè aggredi valeret. Contrà verò nostri nitentes, ac illud Apostoli ponentes: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* necnon & illud: *Per fidem enim ambulamus, & non per spem*; pariter inde cum ipso pergentes ingrediuntur aliquan- do pagum Uzecensem, (*d'Uzès*) ubi ab Episcopo viro reli- gio-

gioso nomine WALEFRIDO comperiunt (quod Vivarias [*Viviers*] quoque Civitate jam audierant) corpus memorati almi Vincentij Martyris à supradicta urbe Valentia Beneventum esse transmissum, quod quidem aliter erat. Nam quidam in Aquitania finibus Monacho (qui divina revelatione monitus, ut nobis ipse narravit Valentiam properans, illud ab inde secum detulerat) à SENIORE Cæsaraugustæ (*Saragoz*) civitatis Episcopo per vim sublatum, apud eandem Cæsaraugustam sub reverentia cujusdam Marini Martyris non modicæ venerationis miraculis præfulgens habebatur. Hoc ei nomen professus Monachus fuerat: neque ab eo etiam tormentis affecto, nomen proprium Vincentij Episcopus extorquere prævaluit. Sciebat autem eum ejusdem civitatis Archidiaconum fuisse ideo illum Episcopo cariorem, sibi verò metuebatur inrecuperabilem. Quo circa nostros, æquè ut Episcopum, quod præsens ejus sanctum corpus illic esset, omnimodis latuit. Æstimabatur enim Marinus præclari apud eos meriti Martyr. Illud tamen certò scierunt, quod jam nullo modo Valentia haberetur. Sed qualiter id actum sit, & quomodo à Monachis Monasterij Beati Benedicti Albiensis post annos receptum, atque ad eundem locum translatum fuerit; in ejusdem Sancti Levitæ & Martyris translatione à nobis quoque digestum sufficienti narratione, videri poterit.

3 Indolebant utique nostri anxie conlacrymantes tanto itineris spatio elaborato, se vacuos redituros. Cujus moestitiæ morbo, dum apud Barcinonem (*Barcelonne*) castrum morantes (ut sic eorum verbis eloquar) diutino quasi languore demolirentur, neque super hoc quidem consultius arbitrari oporteret, secum deliberare possent; adeunt novissimè quemdam sibi familiarem virum, nomine SUNIFRIDUM, ejusdem Civitatis post Comitum primum, cum de hac ratione quemadmodum sibi necessarium duxerant, suppliciter consulentes. Et quia nullo modo propter quod venerant Beati Vincentij corpus adipisci valebant; fatentur se decrevisse alicujus Sanctorum membra, quem & actio commendaret & passio, perquirere, secumque, ne inanes redirent, ad locum deferre satagere.

4 Interea contigit ; ut idem Sunifridus de enormi fidelium interfectione , sub ABDIRAME Regis Cordubæ perfectione nuper facta sermonem sumeret , exponens eorum quosdam & maxime quos tenemus Georgium , atque Aurelium , ea ipsa tempestate nobiliter passos , ac sanguine triumphali acie passionis coruscante , magnificè laureatos , æterni Regis palatium victoriosè subiisse. Ad quod , inquires , si ulatenus (quod non credebatur) evadere possent , iter prosperum se sumpsisse , felici eventu considerent. Qua relatione nostri suscepta , ita gaudiis exhilarantur immentis , ac si jam optatis potirentur profectibus ; neque hoc sibi nisi cælitus relatum fuisse credebant. Eorum ardet animus , atque illuc cuncti cita festinatione , cursus disponitur. Hujus plane fervor amoris , posthabita prioris mœsitia amaritudine , tantus illorum desideris excreverat , quò nullo modo nomen Cordubæ (ut ipsi testantes asebant) vel audire , vel nominare possent , absque socia interdum lacrymarum effusione. Divinitatis namque respectu animæ quiores se factos esse gaudebant.

50 Proinde USARDUS pater (nam eorum alter ODILDARDUS vocitabatur) ATHAULFUM ejusdem Barcinonis Episcopum , atque SUNIFRIDUM præfatum aggreditur virum , eis conceptum animi secretum aperientes , quod minime quiescerent , donec Cordubam usque percurrerent , si eis Dominus vel quandoque largitatis manum dignaretur porrigere. Illi audientes omnino expavere mirantes ; & quod id fieri nequaquam possit , causas impossibilitatis inferendo , & etiam protestando asseriebant. Dicebat & Sunifridus eorum se perditorem , cujus verbis ad hoc accensi percurrerent. Sed cum non eos ab hac mentis determinatione avocare possent ; timemus , inquam , vobis. Ingressum tamen eis liberio rem Cordubæ , & ad quem maxime illic declinare , seu apud quem tutius commorari deberent , si forte eo pertingeretur , LEONIGILDUM sibi amicum , non illum parricidam Visigothorum Regem Arrianum , sed virum christianis legibus sanctisque moribus eruditum , insinuant. Cumque hoc ita præfixum jam dicto Comiti HUNERIDO ex ordine intimatum fuisset , componitur , ipso jubente , Epistola ad Magnatem Cæsaraugustæ , vocabulo ABDILUVAR , quatinus memor

tet se juncti fœderis, eos de quibus loquimur fratres penes se degentes servaret, indeque pergendi Cordubam, quantumcumque possêt, solamen præberet. Sic post emensum, superna opitulante clementia, prolixi nimiumque laboriosi itineris tramitem offeruntur una cum directa epistola supra scripto Principi Abdilivar, qui interprete advocato lectore, dum rem cognoscit familiarem, parat, quamvis barbarus, religiosè amicis obedire mandatis; jubetque illos in Civitate manere usque ad tempus inde consilii. Non enim id ei perficere statim facultas sinebat, multis sibi ad præsens diversisque impossibilitatibus denegata.

6 Post hæc accidit, (quod minimè in circuli octo & eo amplius annorum volubilitate provenerat) quatinus aliqui Cæsaraugustani visa proficiscendi occasione Cordubam inde per rectum ire disponerent. Quod sciens memoratus Princeps Abdilivar, eos continuo ad sui præsentiam venire rogavit, imperatque postulans, ut fidei suæ creditos homines, Cordubam secum euntes, civili affectione servarent: gratiam proinde à se ac mercedis debitam remunerationem sperantes. Quibus ab Urbe simul exeuntibus nostros quidam Christianorum veluti exilio damnatos, lacrymabundi prosequuntur, bonum esse hortantes ut spem suam illi dicarent, qui non dat fluctuationem justo, & qui omnibus se invocantibus in veritate semper præstò est, novitque benignissimus potiora quàm petantur, vel sperentur donare. Itaque pariter coeptum legentes iter, quibus quantisque in via angustiati fuerint periculis, quibusque necessitatibus comitati, quoniam perlongum est dicere, aggressum æquè librantes cursum, citius transilire statuimus: ne nobis, licèt stupenda, utpote admirationis plena, dici possint, à proposito narrationis compendio deviare contingat.

7 Post multos igitur exactos dies veniunt, Jesu prævio, innumeris mundanorum fluctuum eruti procellis, Cordubam, quò tendebatur, ad Urbem. Pergunt illi duo ad Ecclesiam Beati magnique testis Cypriani, in qua Sanctorum Martyrum corpora ADULFI & JOANNIS tumulata quiescunt. Et hoc sollicita consideratione juxta illud Dominicum: *Primum querite regnum Dei & justitiam ejus, & reliqua omnia adjici-*

cientur vobis. Nam famulos illamque suppellectilem, partim Barcinone, partim verò Cæsaraugustæ, soli euntes reliquerant. Ubi à quodam Diacono ejusdem loci primario, nomine Hieronymo, pia devotione recepti, manserunt ibi: evolatque percurrens fama, quosdam illuc ex Francia adventasse divulgans. Fit conventus certatim fidelium, eos miro seu incredibili affectu venerantium, qui tantam eorum obstupescentes constantiam, ineffabilem circa illos omnipotentis pariter admirabantur clementiam. Adfuit & præfatus LEOVIGILDUS, cognomento ABADSOLOMES, cujus à supradictis sibi familiaribus viris, Athaulfo, inquam, Episcopo & Sunifrido, nominis tantum & religionis notitiam perceperant. Is illorum adventus causam scrutari, ac juxta sui nominis manifestam etymologiam perquirere vigilantius curavit. Cumque amicorum valere, atque notitiarum ei verba secretiùs retexissent, & quod idem esset cui se omnimodis credere oporteret, Dei manifesta dispositione in brevi pervidissent; se se illi suamque mentem, multiplices Christo gratias agentes, aperiunt. Suscipitur arcanum, manetque intra viri pectus sepultum. Inde verò congruus quæsità rei præstolatur eventus: ipsique sub ejus interim tutela commodis aluntur subsidiis.

8 Denique post aliquod dierum spatia prædictus Abad-solomes, quodam ejusdem Civitatis Presbytero bonæ indolis, vocabulo SAMSON, adscito, sollicitè cum ipso indagare cœpit, qualiter veluti suæ providentiæ à Deo (ut certè putabatur) delegatum opus perficere possit. Procurabat itaque, quatinus eis ad votum, nobilis triumphus palma, Sanctorum corpora insignita darentur; qui tot terrarum terminis fidei calore transcurfis se propter hoc capeffendum emerferant: compatiebatur equidem eorum & animis & longo satis itineri; nec obliviscebatur amicorum Athaulfi Episcopi, ac honorabilis viri Sunifridi, multas ei preces super hoc delegantium. Unde claustris arcani Sacerdoti relictis Beatorum Reliquias Georgij Bethleemitæ Monachi, atque Aurelij Cordubensis viri popularis, si tamen posse præstaret, utriusque sumere libet, quorum animas felici bello decoras ad Cælos Martyrum sociandas collegio transisse, pulcherrimo

passionis eorum textu firmante didicerant: quam memorabilis & Deo dignus Sacerdos EULOGIUS, qui & ipse postea glorioso donatus martyrio, Regem Christum consuminatus miles ovando petivit, veraci relatione, plurimis (ut ipse nostris retulit) prætermisissis, litteris informavit.

9 Dum hæc revolvuntur, divinitus (quod sine dubio fatendum est) contigit, ut memoratus SAMSON Presbyter eodem loco vocabulo Pennamellari, quo eorum corpora Sanctorum Martyrum tumulata jacebant, quodque disparabatur à Civitate plus minus miliaris quinque, Abbas præficere-tur. Et ecce quasi parva facilitate, à Leovigildo evocatus unanimes deliberant, quia tempus aderat locusque patens, rem optatam ad effectus culmen Christo favente perducere. Cumque diutissimè aliquibus etiam locis ibi fratribus associatis, ut fieret, consulendo insisterent; reperiunt ceteros ita suis adversos conatibus, quòd hoc nullatenus concedi posse tristes existimarent. Importune tamen agentes, & quod hoc ut Beatorum Martyrum corpora celebriori cultu haberentur, quæreretur multis argumentationibus inculcantes, id tandem fieri communi deliberatione omnibus placuit, tantum ut assensus, (veluti decebat & factum est) proprij daretur Episcopi. Sanctorum verò corpora, dum tempus revertendi veniret, eodem in loco sub hac concessione, ut erant jacuerunt humata. Proinde quid eis difficultatis tempore egressione ab urbe, de qua non nisi multo freti solatio exire audebant, ingruerit, reor esse dicendum.

10 Rex siquidem ejusdem Cordubæ Saracenorum primæ egregiæque Civitatis MAHOMATH adversus Toletanæ Urbis tyrannum suis rebellem decretis hostiliter properans, jus-sit omnes adesse. Et ne vel civis, vel peregrinus, excepta custodia, qui secum non iret, in Civitate remaneret, publicis imperat edictis. Interea prædicti fratres nostri, cum de concessis Martyrum corporibus (quoniam exeundi locus ab Urbe patebat) effari Monachis supranominati loci Pennamellaris cœpissent, ipsi rursus nihil se ex hoc facturos penitus denegant, maxime Abbatis sui venerabilis Samson absente præsentia: contigerat enim illum abesse. Quapropter admodum tristes effecti, quosdam Fidelium ad Episcopum ejus-

dem Urbis virum modestum, nomine SAULEM, dirigunt, postulantes, ut Sanctorum corpora quæ illis Samson Abbatis, suaque benignitate concessa fuerant, apud ejusdem loci habitatores quos ibi darentur, suo ipso obtinere dignaretur adventu. Qui suscepta hujusmodi oratione actutum properant, atque imploratum ita mandatum pastori perferunt, efflagitantque succurri peregrinis, simulque subveniri desolatis. Inquiunt ergo ad Episcopum: Pater, pietatem tuam voto supplicii deprecamur, quo Beatorum Martyrum corpora Georgij atque Aurelij, ut olim cum Samstone Abbate sanxistis, Gallicis donentur Monachis. Cur igitur vexatione fatigati itineris injusta vexantur dilatione concessi pignoris, non est æquum ad religionis vestræ notitiam, quæ tali potest infamari calumnia. Nec mora, properatur ad locum. Dumque prolixius concertatum, plurimumque precibus ab Episcopo colluctatum fuisset, præbetur, durè quidem, uti ab invitis, vix tollendi consensus.

11 Advocati namque tunc alacri gressu ipsi nostri petitores accedunt, atque una cum ceteris, nec segnius tamen, Sanctorum corpora avulso desuper altari accelerant effodere. Ut autem ventum est ad apertionem sepulchri, remotis aliis, soli ab Episcopo designati adsunt Presbyteri, à quibus, ipso quidem excipiente, sacra de eisdem tumulis cum Hymnis ac Lataniis membra levantur. Qui mundis ea semper linteaminibus involvens, congruis quoque ad efferendum imposuit perulis. Ita divino suffragante auxilio opus secretum honestè perficitur: & ne illorum integritas à quolibet petente, quæcumque occasione usque ad destinatum locum violaretur, Episcopum rogant ea sub assignatione Regis CAROLI proprio claudere sigillo. Quod cum fecisset, eis ferenda atque cum multimoda testificatione colenda, occultè tamen propter paganos donantur. Non enim quos Martyres faciunt, venerari Saraceni permittunt. Qui tanti muneris præmium gavisè tolerant, comitantibus se nonnullis inde fratribus ad Civitatem Festini remeant, cupidi cum quibusdam Toletum pergentibus, illuc usque reverti.

12 Præterea quid & huic facto destinabili modo provisum sit, si taceatur, nefas non ambigo. Cùm etenim illa Sanctorum

rum corpora in agone caelestis pugnae fortia, ministri diaboli gladiis animadversa morte stravissent; Christiani dum potuerunt, solito amoris officio excitati, nocte venerunt, atque ea sibi furtim rapientes diviserunt. Et quidem Beati Georgij corpus ex integro, Aurelij verò sine capite tollentes in Ecclesiae loco sub altari, quemadmodum significavimus, sepelierunt. Sanctae verò Nathaliae corpus, dum aliorum ab aliis truncum sublatum fuisset, caput illius in eadem Ecclesia, ubi viri corpus, collatum est. Unde accidit, quatinus tempore effossionis eorum Beati athletae Aurelij caput cum suo corpore minimè inveniretur, ac sacrae Nathaliae corpus quo humatum fuerit, nesciretur. Sed ut impleretur in eis etiam post mortem, quia erunt duo in carne una, corpori Beati Aurelij caput Nathaliae suae conjugis subrogatum est, atque cum nimia admiratione quaerentibus datum, quod deificè factum neminem qui audit, latere putamus. Ut quia unius conjugalitatis viventes, necnon & aequalis martyrij socii stiterant, morientes ejusdem essent merito venerationis in terris, quemadmodum & unicae felicitatis compotes sunt in Caelis. Et quoniam Sacramenti Mysterio *συνειδοχίας* quidem dicto quasi ab incepto parumper defleximus, juvat manum in id ipsum reducere.

13 Cum verò Vigilae Ascensionis Christi roseo se jubare jam dies lotis quadrigis terris influeret, parant à Civitate Regis supramemorati Mahomath procedente exercitu egredi, non parvo ad illos fratrum Catholicum eis vale dicere cupientium adunato Collegio, qui quanta eos caritate per dies quinquaginta sex, quibus cum illis sunt commorati, tractaverint, nemo qui dicat. Praesens tamen devotio seu lacrymabilis ipsorum pandebat executio, quod cernere quis posset, nec illos à se umquam pacto quolibet velle disjungi. Sic namque Corduba, Hiberiensium Civitatum nominatissima, & cum civibus, tum etiam & rerum opibus foecunda, egressi, quorundam fidelium cum Rege ad pugnam euntium tutelis aliquantisper crediti, iter suum alacres resumunt. Inde post dies reperit illos inter agmen exercitus LEOVIGILDUS, vir frequenti memoria dignus, qui tempore egressionis eorum à Civitate, regiis occupatus negotiis praesens non fue-

rat ; isque dulcissimo pectoris vinculo eos amplectens, suo deinceps comitatu usque Toletum (quod ex Beatæ Leocadiæ Virginis confessione præclarum habetur) non est passus deesse. BABILA siquidem ejus soror, Virgo Deo sacrata, illis quicquid in itinere visum necesse fuit ; pallia quoque duo, quibus vicissim Sanctorum cooperirentur corpora, pro qua valebat facultate abundè paraverat.

14 Rege denique Cordubensi contra Toleti adversum sibi tyrannum, ob quod processerat, belli copias accelerante, multi ejusdem Civitatis viarum insidiatores ad eandem Urbem redeunt, se quantotiu castelli præsidio muniri curantes ; pacata redduntur itinera, fitque viantium secunda quacumque progressio. Tunc nostri cum magna benignitatis affectione omisso procinctu à sæpedito Leovigildo disjuncti Complutum (*Alcalá de Henares*) aggressi sunt oppidum gloriosorum Martyrum germanorum Justi & Pastoris insignitum tropæis. Inde nobilissimam ac Sanctorum & præcipuè decem & octo Martyrum triumpho laureatam Cæsaraugustæ applicant ad arcem, ubi à superius nominato SENIORE Episcopo rursus, quemadmodum euntes humanè recepti, optima apud ipsum, quousque libuit, sunt quiete donati. Nec tunc quidem de Beato Vincentio, quem idem Episcopus (ut supra retulimus) sub nomine Marini Martyris retinebat, aliquid vel dinoscere certius, vel audire quiverunt. Non enim erat fugato Audaldo translato Monacho, qui hujus facti notitiam panderet. Repræsentantur & Abdiluar præmemorato ejusdem Civitatis Principi, gratias agentes, quòd ejus essent auxilio in eundo, vel redeundo adjuti. A quo etiam discedentes salutationes ad Hunfridum, epistolas verò ad Castellorum custodias perceperunt : quatinus absque impedimento vel discussione ulla munita suæ potestatis loca transirent. Nam ne fortè eis improvisis aut legatio fraudulentum fiat, aut certè magis hostilis impetus superveniat, cunctarum ad sese viarum aditus continuis satagunt affirmare custodiis, atque ea permaximè loca, quæ ab angusti tramite callis exclusas appellant.

15 Itaque proficiscentes Barcinonis ad moenia, quamvis multipliciter fatigati, perveniunt in urbem sanguinis Sanctorum

rum Martyrum Cucuphatis & Eulaliæ Virginis mado-
re circumlitam. Sed quæ lætitia de consecutis præ-
miis, quæve fuerit admiratio de eorum subita, utque
ita dixerim, inopinata reversione ab ATHAVLFO Epif-
copo & SYNIFRIDO memoratis venerabilibus viris,
mirum est dicere, glorificantibus quoque plurimis
Deum ac benedicientibus, qui sic mirificè ad laudem
& gloriam nominis sui protegit sperantes in se. Au-
ditis & Leovigildi amici prosperitatibus, suisque eis
propensis beneficiis, gavisi sunt in omnibus, à qui-
bus decem & duobus elapsis solibus læti dimissi ve-
niunt festinato cursu Gerundam, Sancti Felicis Mar-
tyris cruore madentem: cujus linquentes confinia,
adeunt Narbonam Civitatem Metropolim. Quo citra
ejusdem muros ad Sancti Pauli Confessoris sepulcrum
divertentes, post subeunt Biterris Urbem, ex Beati
Arosidij Præsulis membris illustrem, in qua gratan-
ter, utpote à noto & cognato viro ipsiusque Civita-
tis Primæ, nomine GERINO, suscepti, Sanctorum
Martyrum corpora in oratorio Beatae Dei Genitri-
cis MARIÆ servanda reponunt.

INCIPIT LIBER I. DE MIRACULIS SS.
Martyrum, qui est Translationis
secundus.

Hinc igitur digna gestorum ratione compellimur,
quæ in eadem Biterris Civitate, quæque per eos
in sequenti itinere, superna agente clementia, patra-
ta cognovimus, litteris secuturæ generationi memo-
randa signare. Dum autem illi præfato Gerino eos re-
tinente quietis gratia aliquandiu morarentur, homo
quidam Brictius nomine, per annum ferè dimidium in
tibiis sive superioribus membris genitalibus totus ele-
phantino insanabili morbo ulcerosus jacebat: qui non
solum ea debilitate quantum ad corpus inutilis, verum
etiam & vitæ solatio, tali in se afflictione grassante,
des-

Caput
I.

desitutus videbatur. Is sub unius tempore noctis in Ecclesia qua inerant Sanctorum Martyrum corpora, jacere permixtus, sic eorum interventu divina miseratione curatur, ut statim in crastino sanitati redditus, ad proprium cunctis stupentibus staret Officium. Erat enim carus Domini sui ejusdem Gerini pincerna.

II. Quæ verò dicta quæve dicenda sunt, eorundem sanè relatu didicimus, qui ea uti inter agendum præfentes propriis inspexere obtutibus. Insuper & his sacris jam prælibari videbatur miraculis, quæ per eos erat Dominus mira populis collaturus. Ea siquidem ipsa nocte Sanctorum Martyrum geminato præconio hæc quoque virtus inclaruisse dinoscitur. Juvenis quidam, vocabulo Gifandus, typo febrium per tres menses agrè laborans, nihil revera de se aliud quam mortis casum suspicari valebat. Frigoris enim & caloris acerrimis per horas, nunc his, nunc illis urgebatur stimulis. Hic ad memorata Sanctorum corpora in noctis spatio simili sanitatis fide excubare permixtus, non dissimili est virtute pulsa febre curatus. Gratias namque referens, & ipse non mediocriter sospes factus regreditur.

III. Quamvis & alios ibidem à diversis infirmitatum languoribus Sanctis eorum meritis noverimus curatos, unum adhuc miraculum, quod ibidem laudabilius enituit, ad non relinquenda festinantes enarrare censuimus. Præfatus itaque Gerinus ejusdem Civitatis Vicecomes, dum subito gravissima dolorum pœna totum per corpus cruciaretur, sumptis duabus suæ stature cardelis, & uno (quod est adhuc in testimonium) non vilis quidem pretij pallio, jubet se, nimium vivere diffidens, ad eorum devehì præsentiam: sicque jacens, seque humi volutans, & quod in eos commiserat, unde labor, humiliato spiritu publicè confitens, in primo noctis sopore almi Georgij salutifera visitatione subitam cælitus est in eadem Ecclesia indeptus medelam. Ajebat etenim eundem Sanctum Martyrem in Monachali, ut olim fuerat, habitu py-

xidem auream manū ferentem suis conspectibus adstittisse, atque ex ea nivei coloris effuso unguento, caput sibi, oculos, manusque, ut cernebatur, leniter perfudisse. Ita prorsus quemadmodum sese deinceps inscium assereret, utrumne adhuc placidum oculis somnum colligeret, sanitas quippe membris diffunditur, omnique recreatus corpore gaudens domum Gerinus revertitur, non eos ultra Martyres dubitans, imò Martyrum potentissimos prædicans.

Post denique tempus quasi duorum mensium resumptis viribus, & quæ in itinere necessaria erant paratis, ea ab Urbe nostri subinde memorati Fratres digredientes, in pagum Vivariensem, (*le Vivarez*) nec sine miraculis quidem ipso Gerino secum comitante, deveniunt: ubi audita revelatione corporis Sancti Martyris Andeoli discipuli magni Polycarpi, qui auditor Beati Joannis Apostoli & Evangelistæ fuisse dinoscitur, quoniam non longior erat ad hoc accessus, illud se studio contulerunt orandi: ex quo & proprii corporis acceptis Reliquiis, ad quod restabat iter complendum remeant, transactisque inde diebus incolumes eos pagus excepit Belnensis, à quo in Villa, quæ Artziliacus dicitur, ab Hunfrido gaudenter recepti, exponebant hoc, utique illi multum audire sitientii, quid in via contigisset; quidve divinæ largitatis munere impetratum esset: quibus compertis & ipse Comes cum admiratione gratias agens, jussis dari necessariis eos muneratos dimisit.

Sed quoniam suos Dominus fide & confessione probatos famulos virtutibus magnificare, cujusque apud eum meriti essent, signorum indicia monstrare decreverat; hoc quod in eodem Vivariensi pago & villa ipsa Artziliaco miraculum constitit, dignum referre fuit. Quædam igitur vidua, nomine Theothildis, cujusdam raptoris spiritu superbiæ tumentis iniqua violentia equum amittens, lugubris sese fletibus contorquens, desperabili contritione languebat. Cumque nullo ingenio, nulliusque solatio suæ flebiliter

IV.

V.

cum

cum restitui posse existimasset, ad eorundem Sanctorum Martyrum spectanda suffragia, cum omni recuperanda spei fiducia se contulit: ibique tamdiu flens & perseverans in rogando Deum facientem judicium injuriam patienti permansit, donec die tertia terrore inspirationis supernæ raptor percussus, satisfaciens viduæ cogereetur sponte reddere quod visus erat nequiter abstulisse. Sic fides meretur, & ita timor operatur divinus.

VI. Properantes itaque ac finem hujus libelli volentes attingere, quid in vico quodam, qui Cora (*Core*) nuncupatur, in pago jam Autisiodorensi acciderit, commemorando narremus. In Ecclesia verò ejusdem loci cum fuissent illati, necnon & in altario veneranter expositi, quidam juvenis custode ad modicum absente latenter ingrediens, pallium subito, quo eorum sacræ tegebantur Reliquiæ, furtim abstulit. Sed æquissima summæ rectitudinis operatio, nec hunc longius inultum abire, nec injustitiam Sanctos Martyres pati sustinuit. Porrò in humero sub quo illud absconderat, postulæ morbo percussus, mox revertens pallium clam Ecclesiæ projecit ad ostium: sicque impunitatem quam non merebatur requirens, aufugiendo delituit. Incommoditate tamen exorti ulceris ingravescente tumendo cogitur, vitæ desperatione ac tormenti dolore admonitus, confiteri delictum: quo patefacto cunctisque audientibus denudato opem plenæ sanitatis, etsi diu vexatus, Sanctis eorum consequitur beneficiis, præstante Deo ac Domino nostro JESU CHRISTO, qui vivit & regnat omnipotens per infinita sæcula sæculorum, amen.

INCIPIT PROLOGUS LIBRI II.
Miraculorum.

Quoniam hætenus Sanctorum Martyrum Georgij atque Aurelij translationis ordinem, & quæ divina largiente gratia, in via gesserunt miracula ipsorum suffragantibus meritis ex parte cucurrimus; modo ad id quod refidet, etsi imperitus, fidus tamen vertatur articulus, quæ idcirco duobus gratum fuit dividi libellis, quatinus nec avidis lectoribus superflua, nec piis auditoribus ea quæ dicerentur, forent onerosa. Nam & in prolixè dicendis, quasi quoddam præstatur levamen, dum unum finitur, atque aliud inchoatur volumen; quodque præcedens libellus non humana, verum fateor præfinitione solum bis ternis miraculorum titulis radiatur, quantum eorundem Sanctorum Martyrum perfectam insinuet consummationem, ipsius senarij ratio arithmetica nota declarat.

INCIPIT LIBER II.
Miraculorum, qui est Translationis tertius.

IN prædicto igitur pago Autisiodorensi, Basger- Cap. I.
nam vicum, compressantibus se hinc inde turbis, cum adpropinquare cœpissent, advenerunt illis quidam ex nostris obvij, eos ibidem officiosissimè, prout decuerat, excipientes: quorum animæ exultatio, sive latitiæ fletus, gratiis hymnizatis divinis pro desiderio fuit. Unde sequenti die simul profecti, levatis in eodem loco corporibus Sanctorum feretris Autisiodorum veniunt Urbem, plurimorum trophæis Sanctorum insignem. Quo agnito Cœnobia almi Confessoris Christi Germani ejusdem olim Civitatis Antistitis, eos quàm honorificentissimè cum Dominicæ Passionis memoriis omnique digno apparatu susceperunt, collo-

can.

cantes eadem Martyrum corpora super altare Beati Mauricij Martyris Thebæ Legionis Principis, ea sub nocte servanda : ad quorum ingressum, unum à claudicatione, ad egressum verò hominem alterum à continuo capitis dolore ibidem curatum didicimus. In crastinum autem (neque enim tempus eos ibi amplius immorari sinebat) haud secus quàm sunt excepti à memoratis sanctis fratribus, sive ejusdem loci civibus honestè deducti, pagum ingrediuntur Senonicum, quem etiam quibus & quàm manifestis decorarint miraculis, laboriosum ex toto, gratum verò si ex parte narratur, existimo.

II. Dum namque pro agendis Missarum solemnibus in villam, quæ in eodem pago nuncupata fertur Puteolis, (*Puteaux*) declinassent, quidam infantulus inter reliquos beneficia requirens infirmus accessit. Tunc nonnulli ut puerum adhortantes, monebant, quatinus pro adipiscenda sanitatis medela ad Martyrum patrocinia, prout valebat, accederet. Quod cum fecisset, seque rependo magis quàm ambulando ante eorum Reliquias prostratus jactavisset extemplo videntibus qui aderant universis, medicinam adeptus est plenissimæ sospitatis. Nec aliter, inquam, nisi ut eos inde prosequeretur rectus, qui utriusque pedis imbecillitate advenerat claudus.

III. Nec sit pigrum audire, quæ Christo bonitatis cooperatori pro suorum meritis militum libuit operari. Facimus enim alienum bonum, si complacet, nostrum. Anus igitur quædam, nomine Tedelgrimnis, à parvo (quod multi vicinorum ejus noverant) surda pariter jacebat, & muta. In domo enim cujusdam religiosi viri vocabulo Bovonis (in quam etiam fortè eadem Sanctorum corpora ad manendum declinaverant) causa ipsius sustentabatur misericordiæ. Adtendebant quod eleemosyna, quæ datur in terra pauperi, à Christo, teste Martini semiclamide, recipitur in cælis. Illa de remedio optandæ valetudinis cautè secum permeditans, locum ubi Beatorum Martyrum corpora

venerabantur ascendit. Sed illico ut orationem fudit, ea sanitatis gratia donatur: quatinus evangelico una eademque hora renovato miraculo, & loqui, simul & audire mereretur; exivitque gaudens universæ domui gaudium inferens.

Quæ verò idem Bovo in eorum Martyrum adventu sibi contigisse cum Sacramenti fide dicebat, res digna miraculo præteriri non sinit. Cum ergo fuissent horum delatores Sanctorum Monachi, qui ea nocte unà cum suis fere triginta ab eodem hospitio sunt excepti; illis necessaria non furdus auditor apostolicus, hilari animo distribuens prærogavit. Sed ut tantæ tamque copiosæ caritatis superabundans opus remuneraretur; ipsius vinarij vascula sic sunt mane reperta, ac si nihil exinde serò potatum fuisset. Universis namque, omnique suæ domus familiæ ac advenientibus causa Sanctorum Martyrum ita ubertim propinatum fuerat, quatinus omnes pro sobrietatis competentia ad plenum vino satiati lætarentur. Penum siquidem eidem subjectum erat solario, (benedictionem desuper hauriens) quo Beatorum corpora Martyrum illa nocte ad quiescendum fuerant admissa.

Is etiam Bovo sæpe admirans referebat non huic dissimile factum. A cujus denique domo Sanctorum eductis corporibus, evenit diem post quartum, ut ex HLUDWICI Bejwariorum Regis exercitu in eam intrarent, atque illam per aliquot dies ibidem commorantes inhumanè vastarent. Ergo licet merito hac spe frustratus, ad hoc idem HLudwicus à quibusdam proceribus invitatus exierat, quatinus fratris sui domni CAROLI contra Danos navali tunc classe in Sequana decertantis, regnum usurpans invaderet; sed & victoriam, pro dolor! veluti jam præ manibus suspectam, huiusmodi infelicissima visus est distulisse tyrannide. Nam Rege infalutato cum paucis in navi relicto, omnes ei subdole adhærentes discedunt, & præcisis ejusdem navis funibus, ne Rex quolibet auxiliaretur præsidio, ad eundem HLudwicum eum sibi Regem facientes

IV.

IV.

V.

accedunt, quod eis dignam in contumeliam cessit. Rex ergo divinitus liberatus, statim parvo quem fides sibi retinuerat exercitū collecto, fratrem à regno nobiliter expulit; atque cum vivum capere posset, ei locum abeundi viscerabiliter indulgit, suosque fugaces, (cum in eis regali censura ulcisci potuerit) sublimi collectione ad se revertentes, solita pietate recepit, sceptro potitus & regno. Itaque supradicti hostes, substantiam domus quam intraverunt, præter mensuram exterminantes, ex supra memorati viri Bovonis vino non minus (ut fuit putatum) quam sexaginta modios abstulerunt. Sed illis recedentibus rursus Sanctorum meritis, Bovone teste, quantitas totius vini integra reperitur. Nec cunctandum caritate illud augente sic excrevisse, quæ in viri corde diffusa, gemino pollebat bono.

VI.

Fuit in Villa-nova (*Ville-neuve l' Archevesque*) ejusdem pagi Senonici quædam puella, nomine Arohildis, ab annis octo cæcitatibus orbitate damnata, quæ ad Beatos virtutum luce conspicuos (de quorum beneficiis nobis est sermo) deducta, taliter semetipsam illis perpetuæ servitutis voto mancipans, subito est curata, & omnes qui aderant, hoc facto mirarentur attoniti. Cumque deinceps suæ professionis famulatum exequi vellet à patre velut de temeritatis præsumptione acriter invecta, coacta est quam pro salute noverat pollicitationis mutare sententiam. Itaque dum incipit, sermonibus genitoris magis favens, domum reverti; & pristinæ cæcitatibus cladem, & vim febrium insuper multam incurrit. Fit pater ceterique propinqui flebiles, necnon & ipsa admodum miserabilis jacens, remeantque veloces ad pia Martyrum reposcenda suffragia. At ubi ipso jam patre omnimodis compellente, numquam se quod promiserat rursus fallituram devovit; sanitatis summa quam prius meruerat recepta, spes item efficitur, mansitque ibi, atque famulationis pensum statutis temporibus postmodum in Ecclesiæ cultu gratanter exolvit.

Itum enim Acmantum (*Esmant*) Villam nostræ VII.
 possessionis (in qua tunc major pars fratrum ob infestam paganorum debebat persecutionem) aggredientes, ab eis cum magna gratiarum actione & laudibus opinis satis dignè recipiuntur: quam exceptionem ita dominus virtutum floribus decorari voluit, ut nulli dubium quin ad eos non qualiacumque vel incerta, sed pretiosa deferrentur testium patrocina. Quædam verò Sanctimonialis, vocabulo Leutgardis, dum populorum obviam euntium admixta conventui, & ipsa candelam in Sanctorum honorem tolleret accensam, subito eam luminis honore, gemit orbatam. Quæ neglectus tacta pudore, eam in secreto pallij interim emunctam reposuit. Sed quid exinde Christus pro suorum Martyrum ostensione operatus sit, ulla tenus absentari non debet. Nam dum sic graditur, tempus operiens illam reinluminandi, mox eo ipso quo erat abscondita, in loco accenditur, partemque vestis qua tegebatur, corripuit. Quo viso extimuit mulier, præconia tantæ virtutis voce qua poterat adtolens: sicque actum est, ut muliere etiam tacente, pars vestimenti adusta quod gestum erat, obstupesciens videntes, magnopere declararet. VIII.

Deinde Boso ab Alseio Villa à renibus deorsum ita paralytis morbo dissolutus jacebat, quatinus ei non solum ambulandi, verum & sedendi denegaretur facultas. Erat autem in eo videre laborem. Hic tantorum auditis insignium donis, manibus propinquorum inter plurimos deportatus, supplex advenit, accedensque ad Sanctorum Martyrum Reliquias sic infirmitatibus proximas, ita statim postulata salutis perfunditur remediis, ut eos proprio gradiens annisu, usque ad Ecclesiam, in quam erant inferendi, non defereret. Indeque plenius post dies factus incolumis, ad propria gaudenti animo repedavit: cui congratulantes vicini admirabantur, quia sic citò sibi salus acciderit. IX.

Ea ipsa nihilominus die adducitur quædam femina de Villa Rethica ex nominis appellatione dicta Ragina. Hæc ab annis duodecim, non ut illa Syrophænisa

sanguinem fluens, sed contracta renibus jacens, quasi vitalibus jam cernebatur destituta solatiis, opprimebatur, & nimia paupertatis inedia, ut puta manuum meditatione otiosa. At dum inter reliquum vulgi cecum Beatorum Martyrum patrociniis offertur tananda, priscae felicitatis coram ipsis quæ aderant turbis usum recepit. Igitur ambulans gratesque sanatoribus suis læta rependens, ad iter (quo aliorum adjuta manibus venerat) se sospitatis gressu comite reparat.

- X. Adalbertus de Talsiniaco Villa hostilem multum pavens occursum, ad Sanctorum Martyrum luminaria pro tuendis aliis unum vas apum fide plena devovit, cum subito ex præfati HLUDOWICI Bejwariorum Regis exercitu, quidam illius domum irrumpentes, ipsum alvearium natura mellis avidi, quia majus meliusque ceteris erat, primum auferre conati sunt, quod ita mirandum illis nequicquam laborantibus immobile perstitit, ac si funditus in quo erat loco haberetur affixum. Quo facto hostes turbati nimiumque stupentes, didicerunt tandem illud Sanctis Martyribus pro conservandis aliis esse dicatum. Unde non solum hoc, sed nil ulterius in eadem domo Sanctos reveiti præsumperunt, animadverso divinam illi eorum meritis tuitionem in esse.

- XI. Quia miraculorum veneranda concresecunt præconia, augeatur numerus pagellarum cum gloria. Multis denique ab annis Ingalbertus de Villa Vimpopuli, cum esset utrorumque oculorum luminis dono privatus, agnitis tot tamque mirandis Sanctorum virtutibus jussit se quantotius illuc deduci. Sicque uxoris adminiculo insuper & multa comitatus fiducia gradiens ad locum usque pervenit. Dumque diutius Ecclesiam intrans, solo prostratus precibus gemens insisteret, quo sibi Sancti Martyres, licet indigno misererentur luctuosis vocibus exostulans precabatur. Tum supernæ pietatis fonte eorum obtentu se influente ita confestim mederi promeruit, quatinus Deum Sanctosque magnificans, inde valens vidensque uxoris manu oblita rediret.

ob. Adducuntur & duo cæci, Villæ quæ dicitur Sim- XII.
portus incolæ, ad præclaram Beatorum Martyrum
postulandam clementiam. Horum sanè devotionem
integram, non modica divinæ miserationis consecuta
est cæcorum inluminatrix bonitas. Ut autem intrantes
domum qua Sacræ Martyrum dignè venerabantur Re-
liquiæ, se orationi dederunt; obductis post paululum
fugatis tenebris, videndi posse recipere meruerunt: VII
surgentisque à pavimento, remoto ductore per se se
hac illacque clare videndo discurrunt. Itaque Dei
Sanctorumque Martyrum sibi providam conlaudantes
benignitatem, læti ut illi quondam, in Evangelio à
Salvatore & Filio David inluminati discedunt.

Hac itaque miraculorum fama per pagos latè XIII.
diffusa, se invicem præcedere festinantes, confluunt
plurimi. Unde quidam adolescens Acleulfus, ex Villa
nomine Laudrado, mente captus, cum frequenter
fieret jam per annum & insuper atrociter demens,
quod vulgò lunaticus dicitur, ad sæpe memorata
Sanctorum Martyrum corpora, licet vinculis nexus,
fide parentum adducitur, qui etsi illam non habe-
bant vocem, Domine, si quid potes, adjuva nos mi-
sertus nostri; infirmum tamen sibi poscebant mederi. IV
Ubi aliquantulum ob salutis remedium detentus, ad
plenum quod alienæ fidei devotione quæsitum fuit,
eorum piis meritis adipisci promeruit. Itaque sensus
pristini recuperato vigore, alacer recessit, atque de
reliquo, uti prius fuerat, sanæ mentis compos per-
manfit.

Ex eadem Villa quædam procax puella, nomine XIV.
Teutberga, casu quo solebat cum matre litigans, per
Sanctorum Martyrum pignora, Georgij scilicet ac
Aurelij, suam non est verita contestari proterviam.
Dumque à quibusdam quare sic adversus parentem
ageret, & quare sic temere per Sanctorum nomina
dejeraret, increpata minimè quiesceret; ultione præ-
senti, ipsa quam ad jurandum evexerat, manus con-
trahitur. Exinde verò quos perjurando per indomi-
tatem

XIX tatem linguæ malè præsumperat, studiosè rogando cogitur quærere Sanctos, sui que ab eis causam remedij veluti debitum munus incunctanter exigere. Dumque facti poenitens ad eorum se limina devotissimè contulit, debilis ipsius palma dictu velocius medicata extenditur, atque sana facta mulier ad genitricem ei de reliquò famulatura revertitur.

XV. Erat & quadam femina ex Villa vocabulo Casellas, nomine Amaluvara, ab annis centum (*Hic mendum esse videtur*) quadraginta quatuor mensum in cæcitatibus nebulis perdurans: nec ulla ei medicinalis profuit manus, quam divina potestas his Sanctis medendam servabat. Hæc à quadam pulcherrima feminarum intempesta nocte (ut sibi videbatur) admonita est, quatinus pro adipiscendo luminis usu Ecclesiæ pavementum qua eorundem Sanctorum Martyrum corpora quiescebant, sedula scopis mundare satageret, donec eam Sancti miserando respicerent. Quod cum adducta semel expleisset, oculorum acuminis tantum recipit quod sibi usque hodie sufficiat, nec ductoris adminiculo, Sanctimonialis etiam facta, quemadmodum priùs indigeat.

XVI. Quod verò eidem in ipsa Ecclesiâ quadam nocte cum ceteris excubanti revelatum sit, reticere neglectum putamus. Ubi dum aliis dormientibus sola (quemadmodum sibi certum erat, & nobis retulit) quasi vigilans resideret, respicit ad fenestram retro Altare ejusdem Ecclesiæ, considerans per eam quasi maximum solis radium splendescere, & per radium quemdam inæstimabilis visus luce contactum puerum ad ima usque Altaris descendere, qui manum porrigens ubi Sanctorum corpora quiescebant, sublevato paululum quo tegebantur pallio, cœpit diligenter introspicere: cum ecce columba, cujus nitore mirabilis in cornu dextro Altaris apparens super eos volitans stetit, ipsum plurimum intentans juvenem, & quasi quiddam divinitatis in eo contemplans, quid agere vellet inspiciens. Qua visione perterrita, veluti fessa angustiis,

pleniùs obdormivit : videtque per ecstasim mentis duos venerabiles viros Ecclesiam ipsam quibusdam & valde pretiosis decorare ornamentis, qui & ajunt ad illam : Vade festinans ad hujus Sanctæ domus custodes, ac dicitò quatinus hanc propensius ornent, quoniam qui sunt in circuitu Sancti, horum Martyrum gratia huc modo convenient. Siquidem & nos ab Hispaniarum partibus, unde nuper allati venerunt, eos quomodo hic essent, visitare processimus. Quibus sic effatis sublata visione evigilat mulier, atque hæc secum replicans hæsitat plurimùm, utpote quid puer, quidve columba significaret ignorans. Prudens tamen lector, sivè sagax auditor (credimus) puerum Christum, columbam verò Spiritum Sanctum Patris Filijque consortem, circa Sanctorum Martyrum Reliquias adspirantem intelligeret.

Teutlindis ex Dedentio puellari Monasterio, quia Dominica erat, & vacabat ab opere, veluti ex otio ad eorundem Sanctorum Martyrum limina se puellariter videndi curiositate donavit. Ibant & alij devotè promoti : & quamvis animo dispares, sociali tamen vestigio perveniunt ad Ecclesiam, seque simul coram Altari orationi dederunt : erigentesque se, ac reliquorum qui prævenerant, stationem adire properantes, loco quo steterat, ceteris abeuntibus, ita præfata Teutlindis inhæsit, quatinus pavimento immota persistens, universos hoc novo miraculo in non modicam admirationem adtolleret. Ubi tamdiu cernentibus cunctis utroque pede immobilis facta permansit, donec pravitatis suæ reatum confiteretur, videlicet quòd minus religiosè inlecebris gaudens accesserit, quodque minus debito pro ipsis obsecraverit delictis. Itaque orantibus pro se qui aderant fratribus, ac letanias agentibus ineffabilibus Sanctorum Martyrum meruit absolvi suffragiis.

Item homo quislibet, Altarius nomine, de Villa Scæu, contractus renibus multum per tempus morbo jacebat. Audiens autem per Sanctorum merita infir-

morum multos curari, certam (ut iisdem postmodum referebat) spem promerendæ salutis sumens parentum vel amicorum ducatu se ad eorum miserationem destinavit. Cumque surgens sedere utcumque tentavisset, quo cereum quem ad Sanctorum luminaria secum deferret, suis manibus ipse fingeret, in propria domo optatum subito amissæ sanitatis recepit valere. Elevans namque se, sospitemque reperiens, opus quod ante conabatur debilis, jam Deo miserante incolumis effectus peregit. Occurrit ergo Sanctis Martyribus cum oblatione luminis gaudens, quodque sibi acciderat, læto ore universis exponens,

XIX:

Hoc quoque dignum est ponere, quod admirationem pariter inferat & terrorem. Nam corriguntur alij aliorum casu, prophetia teste David dicentis: *Lætabitur justus; cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* Igitur quidam serviens ex eadem Acmanto Villa, vocabulo Ingalsardus, fuit & ipse quidem hortulanus fratrum. Hic accepta præbendæ suæ annona, ad ipsius Villæ farinarium causa molendi perrexit, sicque ibidem cujusquam mulieris pauperis locum mente superbus præripere gestiens, super ipsius annonam, quæ jam molebatur, suam pervicaciter minabatur injicere. Quod illa quibus poterat viribus renitens, eum superare infirmior fortio-rem non posset, elevatis ad Ecclesiam manibus ajebat flens: Adjuro te per hos Sanctos Dei Martyres Georgium atque Aurelium, ne mihi violentiam inferas. Qua miser contestatione spreta, dum à loco exire cepisset, continuo percussus intellexit ob tanti contemptus causam, vicinum sibi imminere discrimen: vixque eslagitans, uti moriens tenui qua poterat voce ejusdem molendini provisorum precabatur, quatinus superinjectam annonam festinus rejiceret. Qui post hanc vocem (quod admirationis est & timoris) corruens obmutuit, atque evidenter præsentem mortem donatus spiravit. Concurrunt plurimi, (erat enim Dominica) talique spectaculo permoti stupefcunt: quod tamen

non ad futurae damnationis casum, sed ad talium magis (ut prælibavimus) corrigendam temeritatem ei iusto latentique Dei iudicio hortamur provenisse credendum. Nam mors impiorum, ut Beati Gregorij verbis dicatur, bonis est in adiutorium, malis verò ut se caveant in testimonium.

Post denique mulier quaedam ex villa, quæ appellatur Civiacus, nomine Godohis, tanto tamque terribili detinebatur perlucidae inflationis morbo, quò omnium competentium membrorum officio desolata miserabilis videretur. Patiebatur & aliud intrinsecus cardiacæ scilicet infirmitatis malum, quod eam assidue præfocando nimium exanhelabat. Dumque per momenta horarum quasi finitima sibi clade duceretur ad mortem, imponitur tandem suorum manibus propinquorum carpento, & sic perducitur ad clemens Sanctorum auxilium. Excubabat siquidem tali poenarum acerbitate oppressa ante Ecclesiæ fores, ut vix in ea animadverti saltem spiritus posset. Post triduum tamen serenato stomacho ita (quod est mirabile verumque) sanatur, ut propriis exinde plantis, remoto carpenti vehiculo, læta redire mereretur.

Novimus & quemdam nomine Hieronymum ex pago proximo Wastinensi simili Sanctorum virtute curatum. Hic totius corporis per annum ferè dimidium obrutus debilitatis angore, parentum pietate ad Beatorum Martyrum evehitur solatium, cujus infirmitas plus ignorabatur, quam curaretur à Medicis. Qui vix invento consilio, qualiter eum ob omnium valitudinem membrorum in quodam vinario vasculo, quod tonna dicitur, super plaustrum imponerent, hoc facientes pervenerunt ad sacram eorum præsentiam: ibique multis qui adhuc supersunt contemplantibus, sic virtutis pristinae sospitate roboratur, quò pro se sanus effectus assurgeret, domumque facta super se (quemadmodum speraverat) misericordia Dei gratulans recurreret.

Item quaedam femina dolens se in prole non parvo

XX.

XXI.

XXII.

caruisse solatio, filium mutum pariter & surdum secum sumens, ad Sanctorum miraculis coruscantium duxit Reliquias. Cumque facta oratione ipsa ab Altari procul stetisset, innuit nato veluti surdo propius accedere & candelam voti quam manu ferebat ad Altare Sanctis offerre. Tum subito os infantis, quod fuerat à nativitate clausum, aperitur, atque illam vocem primam emittens, matrem interrogat, cui deberet lucernam porrigere. Responsoque genitricis, ut eam Altari inferret, accepto, per executionem operis se etiam audire clarè demonstrat. Quo agnito qui eum nudius tertius mutum cognoverant, simul & surdum per Sanctorum merita evangelica revixisse miracula admirando proclamant. Nec mirum cum Salvator non solum quanta fecit, insuper majora discipulis quòd essent facturi promisit.

XXIII.

Non igitur credimus displiceri, si quod utile sit honestumque narretur. Enutritur siquidem fides fidei operibus crescens. Cùm autem quadam die Dominicæ Resurrectionis ad ipsius Ecclesiæ ostium mulieres quædam aliæ salutis, aliæ verò Sanctorum Martyrum desiderio vigilias agerent, mira illis ac stupenda visio demonstratur: non ut Pastoribus olim de Christi Nativitate docendis, sed ut fminis prædicabili virtute devotis. Prima itaque noctis vigilia adspiciunt per ejusdem Ecclesiæ ostij rimulas, videntque ab interioribus ad se usque nimium luminis splendorem procedere. Tunc una illarum viciniùs accedens, & quid illud esset diligentius inspicere contendens, Ecclesiam omnem ita incredibilis nitoris fulgore radiantem cernit, quatinus eo ipso lumine partim exterior qua residebant porticus reluceret. Et ecce diversas intus voces miræque suavitatis cantilenam audiunt, veluti multitudinis congratulantium hymnidicasque Deo laudes cantabiliter jubilantium, quod subsilenter eatenus se vicissim audisse fatebantur, donec ad nocturnalis debitum Officij pulsato signo Fratres evigilarent. Unde si miraculorum causas ordinabili providen-

dentia dispositas consideramus, illa superior visio completa decernitur, qua ostensum monstravimus, horum Martyrum gratia qui in circuitu essent, Sanctos illuc conventuros angelico dumtaxat comitatu jucundos.

Ex pago Parisiaco & villa nuncupante Theodasio **XXIV.**
(Thiais) juvenis quidam annos (ut ferebatur) quinque in cæcitate gerens, se omni tempore nubilum fore gemebat. Supplicat ergo tot tantisque Sanctorum Martyrum compertis virtutibus, quatinus ad eorum pium perduceretur auxilium. Jam enim quasi fidei lumine catechizatus videre cœperat, quod cum factum fuisset, citò benigna eorum interventione quod fidens quæsivit, consequi meruit. Siquidem non post multum temporis expletis ibidem ad salutifera eorundem Sanctorum Martyrum limina lacrymosis excubiis, præclaris ipsorum, (quod est fatendum) meritis, invisis propulsis tenebris ei protinus virtus cælestis lumen quoque diei refulsit. Rediitigituri videns, Deum magnificans ac gratias agens, homo innovatus novum vicinis mi raculum referens.

Erat itaque ex pago Andegavensi homo quidam, **XXV.**
 nomine Adalsadus, ab annis ferè quinquennij vitiata compage membrorum sic invalidus, quatinus ipsa calcanea posterioribus tenacissimè haberentur innexa: qui tantorum cognita miraculorum virtute (divulgabantur enim à plurimis) ad eorum se Martyrum gratiam quadam Dominicæ noctis die, prout potuit, transfudit: ubi nocturnali adveniente tempore, jamque Fratribus eundem officium Angelica celebrantibus reverentia, tantos cœpit solventibus se (ut solet in talibus fieri) membrorum vinculis clamores emittere, quibus psallentium voces ejulans omnino perrumperet. Interea recuperato mox partim salutis remedio, post paucos exinde dies prisca sospitati redditus, ita eorum orationibus elevatus subrigitur, ut per se rectus incedens, ad propria suo sospite gressu rediret.

Rannoldus denique de villa, quæ vulgari appellatio- **XXVI.**

tione Fontanas dicitur, ab anni circulo pede tenus à renibus claudus, ad eorundem Martyrum florentem clementiam miserandus venit. Venit dico, non gradu proprio, sed peregrino euectus ingenio, ita plane miserabilis, miraue totius corporis debilitate tenuis, ut multiplicatis in se infirmitatibus amplius putaretur mori, quàm posse mederi. Fide tamen accedens, atque ante Sanctorum Martyrum cineres, à quibus portabatur, expositus, continuo cum salutis munere superno respectus intuitu, piis ipsorum suffragiis factus incolumis sanatur, utique renum ac tiliarum, necnon & pedum omnisque imbecillitatis fugato contagio, quemadmodum præsens adhuc ejus alacritas testatur. Sic valens redditur, quatinus ex eadem infirmitate nihil deinceps passus famuletur in eodem loco jugiter Deo.

Ergo quia solet esse, ut in suo sacro Beatus Gregorius scribit Dialogo, quatinus majora aliquando fiant miracula, ubi minor portio Sanctorum habetur Reliquiarum; gratum fore putamus, si & hoc quod de eorum gestum est Reliquiis, inferatur.

XXVII. Gloriosus itaque Rex KAROLVS, quantum de adventu horum Martyrum relectis sibi passionis eorum titulis gavissus extiterit, non est nostrum exponere. Lætabatur quòd regni sui tempore tales Gallia promeruerit flores: quorum ut à parte totum possideret, sumptis Reliquiis hoc quoque sub exemplo religionis fidelibus agendum ostendit. Nec est oblitus delegans MANCIONEM Cordubæ hujus facti veritatem ex loco requirere: à quo regresso etiam illud eorum gestis mutilatum addidit, quod memoria, & inscriptione dignum habetur. Cælis igitur Sanctorum Martyrum corporibus, atque in platea diffusis jusserat ABDIRAMA tyrannus ea ibidem servari sepultura negata, quatinus illa caues volucresque cæli commederent, quod actum certè videmus, ut in eis quoque psalmodia adimpleretur David canentis: *Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes Sanctorum*

tuorum bestiis terræ. Sed ut eorum dignitas meriti que celsitudo declararetur, ita divinitus ab universis rapacibus sunt animalibus, ut olim Daniel à Leonibus, custodita, quo nullo vel muscæ appetitu per triduum quo taliter jacuerunt, fuerint adtaminata. Hoc enim cum vero idem dicebat Mancio, & quod à fidelibus ejusdem Cordubæ civibus illud verissimè audierit, testabatur. Similiter & quòd viderit duas nobiles puellas carne sorores se præsentè agonizantes martyrium complevisse pro Christo. Cumque major ante se minorem passionis calicem bibere vellet, Non, illa inquit soror, ita convenit, sequar te magistram ad bravium, quam secuta sum ad spectaculum: ne timeas, non te derelinquam. Fidem enim, & dilectionem moriens exhibeam, ut vivens solebam. Ita ambarum capitibus obruncatis Angelorum solatio evectæ animæ migraverunt ad Deum victuræ perenniter.

Ceterum cum EDDONI Comiti (ut ad nos tem- XXVIII.
pus enim est revertamur) pars postulata Sanctorum Martyrum deferretur reliquiarum, accidit in via, ut quidam Presbyter postulans diutius sibi orare concedi, cubiculum domus quo servabantur, intraret, easque Reliquias hoc nemine meditante furandum præsumeret: tollensque quod primum manui occurrerat, scilicet quicquid inerat capillorum Beatæ Nathaliæ, festinat in ea ipsa noctis obscuritate ad mansionem furto jocundus redire. Sed antequam ei longius abire concederetur, in medio platearum mox amens horrendum concidit, sensu omnique vigore frustratus. Deinde quasi post horam ad se revocatus, ac delicti pœnitens surgit, atque quasi qui ad aliquid necessitatis exierit revertens, Sanctæ Martyris reliquias rursus orationem ex desiderio simulans suo in loco reposuit. Qui si amando bene obtulit, tamen quia fraudem cui debebatur, facièdo bene non divisit, item coram qui aderant universis subito corruens, per terram rursus
volu:

volutando torquetur. Assurgunt omnes horribili metu perculsi, atque manus in eum quibus tenebatur, injiciunt. Videbant amentem, æstimabantque illico morientem: & ne res tanti celaretur miraculi, cogitur post mente recepta fateri commissum. Sic à ferente *USUARDO* patre, Sanctorum prius invocata miseratione, culpa donata reanimatus Presbyter hilarior regreditur.

XXIX.

Igitur prætermisissis plurimis ponatur scribendi finis, admissò eo quo elucescat *Beatum Antistitem Germanum* non solum de æterno, verùm & de præsentì lætari consortio. Teutgaudus quidam in novo vico, qui est super *Ligerim* fluvium situs, cum adversa valitudine infirmus decubuisset, hoc insuper ei calamitatis accidit, quemadmodum à femoribus deorsum usque contraheretur: in quo contractionis vinculo, annis ferme duobus negato sibi penitens ambulandi officio permansit. Deinde fama docente, ut cognovit horum sibi venerandorum Martyrum subveniri posse meritis, exorat supplicans se illuc amicorum sive propinquorum manibus ferri. Quod ita factum festinatumque est. Cumque venisset, ac ibidem aliquandiu in orationibus degens permaneret, præfinitum suæ salutis præstolatus est diem. Jam instante sacra *Beatissimi Patroni nostri domni Germani Translationis* festivitate, accessit maturius, quod devotione quæsierat citius inventurus. Collocatus autem ante ejusdem magni Præfulis Altare, in quo superposita eorundem Sanctorum Martyrum corpora servabantur, constitit, quemadmodum eorum simul (ut credimus) interventu celerem infirmus consequeretur salutem. Sospes igitur factus, ut vidimus, ibat cum magna gratiarum actione resultans: & universis Omnipotenti Deo Sanctoque Germano & Martyribus virtutum magnitudinem adclamantibus, mansit ibi ad mortem usque deserviens, patria parentibusque & amicis qui se detulerant, oblitus. Nec immerito eorum esse voluit *Beatus Germanus*

nus in terris patrati confors miraculi, de quorum societatis gratia exultans gaudet in Cælis; in illa desiderabili patria, in illa jocunditate splendida, in illa prorsus regione melliflua; in illa portionis humanæ viventium terra, in illa matre nostra cælesti Jerusalem, in illis amœnissimis perennitatis pacuis. Ibi enim qui semper viventes & in eum prospicere desiderantes Deo assistunt, spiritus adplaudunt, in una eademque gloria ex hac mortalitate jam sibi consociatis Sanctis, pariterque lætantes congratulantur etiam his, licet adhuc in terris peregrinantibus, quos sciunt & intelligunt per scientem & intelligentem omnia suos post paululum communi collegio fieri concives, quorum una erit & summa refectio, unius & pleni Dei inaccessibilis contemplatio, contemplatio quia visio, inaccessibilis quia impenetrabilis. Nam inquit Psalmista: *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Quia quo ampliùs divinitatis rimantur secreta, eo ampliùs inspiciuntur profunda.

VITA VEL PASSIO BEATISSIMI MARTYRIS

Eulogij, Presbyteri & Doctoris, qui passus est

Era DCCCXCVII. Anno Incarnationis Dñi

DCCCLIX. sub Rege Mahomad, die

quinto Idus Martij.

Auctore Alvaro Cordubensi.

Ex edit. Moralibus, & Schotti, necnon & Codice Toletano MS.

Beatissimi Martyris & Doctoris Eulogij passionem disponens scribere, prius vitam ejus putavi dirigendam in ordine, quàm sui finis agonem pulcherrimum designare: ut quis vel quantus fuerit ante lectoribus innotescat: & sic deinceps adeptam (1) ex merito palmam victoriæ, evidentissimis clarescat (2) indicibus. In cujus operis principio Dñi fretus & Redemptoris nostri auxilio profiteor, me non audita &

(1) Editiones, adeptum. (2) Morales, elucescat. Schotus, clarescat.

dubia, sed visa & per me probata retexere, quoniam, gratia Dei cooperante, à primævo adolescentiæ flore charitatis dulcedine, & Scripturarum amore uno vinculo concordi innexi, hujus vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu in cunctis quæstionibus duximus jugum. Sed ille Sacerdotij ornatus munere, pennis virtutum in sublime evedus, altius evolabat: ego luxuriæ & voluptatis luto confectus, terra tenus repens hæctenus trahor. Et inde est, quod non incerta, & quorumcumque hominum narratione comperta, sed mecum gesta, & per me cognita narrare disposui. Quia sicut de incertis temere referre sententiam, periculosum fore profiteor, ita de cognitis subprimere ea, quæ nosci debent (1) vacuum periculis esse non reor. Est quoque & laudabilis pro exemplo prædicanda omnibus veritas, & nihilominus detestanda Rhetoricorum composita falsitas. Quoniam melius est de multis præclaris nihil facinoribus dicere, quàm ex parvis bonis multa falsa (2) disserere: tutiusque est, omnia, quæ gesta sunt, præterire, quàm ea, quæ non fuerunt (3), aliqua fingere. Et mitius errat, qui non malitiæ voto, sed segnitie fastu vera subprimit, eo qui disertè falsa confingit. Veritas enim si studio veritatis, & non vanæ gloriæ jactantia, dicitur, dicenti coronam implodit: falsitas autem si ab aliquo intentatur, conjectantem occidit. Et ideò sicut me veritatem dicentem remunerandum esse congaudeo, ita falsitatem si dixero, condemnandum esse non nego. Quibus ergo causis ad falsitatem retexendam insilirem, ipse non habui, qui veritatem in omnibus, non mendacium, remunerari cognovi.

2 Igitur beatus Martyr Eulogius nobili stirpe progenitus, Cordubæ Civitatis Patritiæ Senatorum traduce natus, Ecclesiæ ministerio mancipatur, Sancti ac Beatissimi Zoyli æde deserviens, & in ejusdem Collegio Clericorum vitam deducens, multis & clarissimis virtutibus floruit, magnis & laudabilibus operibus viguit. Ab ipsis enim incunabulis literis Ecclesiasticis hærens, & quotidie per studia bonorum operum crescens, perfectionem adeptus est, ac super omnes coætaneos

(1) Schottus: *non debentur*. (2) MS. *Toletanus Azagrensis*, *falsæ*.
 (3) Schott. *fuerint*.

neos doctrinæ scientiâ clarens, & eruditionis lumine florens, magistrorum doctor est factus. Quippe qui mentem senilem parvissimo corpore gerens, vincebat etiam non ætate, certè scientiâ universos. Erat enim studiosissimus Scripturarum scrutator, & intensissimus sententiarum investigator. Ita ut nihil Scripturæ præponeret Sanctæ, nihil magis eligeret, quàm in lege Domini meditari die ac nocte. Nec contentus magisterio doctorum suorum, alios si quos forte audiret, procul positos requirebat: & ne offenderet proprios, furtim se horis, quibus poterat, subtrahebat. Nam & Abbatem bonæ recordationis & memoriæ Sperandium, opinabilem & celebritate doctrinæ præconabilem virum sapius invisebat, auditorioque more illius ore disertissimo dependebat. Qui ipso tempore totius Bathicæ fines prudentiæ rivulis dulcorabat. Ibi eum primitus videre merui, ubi ejus amicitia dulci inhæsi: ibi illi individua sum nexus dulcedine. Eram namque jam dicti illustriissimi viri auditor: & dum frequentius ejus limina tererem, incultumque ingenium acuerem, tandem respectione divina hujus tanti viri societate conjungor. Et catenatim insolubili (1) nexu non inceptor tantum, sed unior: factique sumus auditores viri, inquirentes veri, amatores nostri: in tantum, ut illa ætas indocta sibi non concessa præsumeret. Agebamus utrique scripturarum delectabilem lusum, & scalum in lacu nescientes regere, Euxini maris credebamur fragori. Nam pueriles contentiones pro doctrinis, quibus dividebamur, non odiosè, sed delectabiliter epistolatim in invicem egimus, & rhythmicis versibus nos laudibus mulcebamus: & hoc erat exercitium nobis melle suavius, favis jucundius, & in anteriora nos quotidie extendentes, multa inadibilia tentare in (2) Scripturis, puerilis immatura docibilitas coegit? Ita ut volumina

Tom. I. Mm con-

(1) Schottus, & Tolentanus Codex Azagrensis *inadibili nexu*. Duplex quidem apud Alvarum vocis *inadibilis* notio apparet: una pro *inaccessibili*, ut dum ad finem inquit hujus numeri: *Multa inadibilia tentare ex Scripturis*: altera pro *stabili*: ait enim num. 5. *Hic tamen inadibilis nunquam vacillare*, id est, *stabilis, firmus, immutabilis*: qua etiam notione dicere ei licuit: *inadibili nexu*, quin opus sit, vocem loco movere cum Morali. (2) Schott. ex Scripturis.... egit.

conderemus, quæ postea ætas mutata (1) abolenda, ne in posteros remaneret, decrevit. ³ Sed cum jam annos (2) juventutis adtingeret Eulogius, Diaconij ministerio fungitur, atque in brevi merito vectus ad superos, gradu Presbyterij sublimatur: moxque magistris ordine & vitæ moribus sociatur. Quanta illi humilitas, quanta bonitas, quanta intæferat charitas, amor omnium ostendebat. Ex hinc cœpit se aciori vitæ austeritate constringere, & modestiæ legibus in universis actionibus perornare: Scripturis vacare divinis, & corpus suum vigiliis ac jejniis castigare, Monasteria frequentare, Cœnobia invisere, regulas fratrum componere. Hinc inde cuncta eo modo curare, quo, si fieri posset, utrobique adesset. Ita Clericatum agens proprium, ut regularem ordinem non dimitteret alienum: ita Monachis adhaerens, ut Clericus probaretur: ita in Clero degens, ut Monachus videretur, & utrobique aptus adcurrans, & utrarumque professiones unus sufficientissime complens, currebat sapiens ad Cœnobiolorum sacratissimos greges. Sed ne proprium ordinem contemnere putaretur, ad Clerum remeabat: in quo dum aliquod tempus persisteret, ne virtus animi curis secularibus enervaretur, iidem Monasteria repetebat. Hic doctrina oris Ecclesiam ornans, illic vitam propriam excutiendo decorans, in cunctis (3) virtutibus positus, viam sæculi incedens incedebat, & anxius: & quotidie ad cœlestia volare cupiens, corporea faticina gravabatur. In tantum ut Romam ire disponderet, ut adolescentiæ navos lacrymis, & peregrinationis itinere domaret (4), imò domitos deleret: sed ecce omnes hinc inde insitimus, & eum magis corpore quàm animo retinemus.

4 Verum dum ista & alia referuntur, tandem Reccafredus Episcopus super Ecclesias & Clericos quasi turbo violentus insiluit: omnesque Sacerdotes, quos potuit, carcerali vinculo alligavit. Inter quos ut electus aries ducitur, & cum Pontifice suo vel aliis Sacerdotibus vincitur. In qua re-
tru-

(1) *Morales mutata.* Sch. *mura.* Antuerpienses in S. Eul. Vita. *multa.* MS. Toletanus, *ætas matura abluenda.* (2) Schot. *dum annos.* (3) Schot. *exculpando decorans in tantis.* (4) Codex Toletanus, *predomaret.*

trusione magis orationibus & lectionibus operam dedit, quam vinculis. Ibi Sanctis Virginibus Eloræ & Mariæ, pro fide comprehensis illud Documentum Martyriale uno libro composuit, in quo eas ad martyrium verbis tenacissimis solidavit, easque & per se verbis, & per Epistolas mortem contemnere docuit: seque suosque socios earum suffragiis vinculo solvendo commisit, quod & obtinere mox post sextum diem passionis earum promeruit. Nam illæ octavo Calendas Decembris expleverunt martyrium: Sacerdotes vero Domini tertio Calendarum earundem solutionem adepti sunt. Extat super hoc inlustriore stylo confecta, & mihi his diebus directâ epistola, passionem earundem Virginum, & ereptionem Sacerdotum ipsarum Virginum meritis continentem. Ibi metricos, quos adhuc nesciebant sapientes Hispaniæ, pedes perfectissimè docuit, nobisque post egressionem suam ostendit. Inde etiam mihi pro libris illis, quos in defensionem Martyrum dederat, epistolam facundo locutionis genere dictatam direxit. Nam cum omnes, qui cum eo erant Sacerdotes, vacarent otio & quieti, ille non noctibus, non diebus à lectione cessabat, noctes dieque ingeminans, & (1) Scripturarum mella lambens, & ore & corde ruminans.

5 Verum operæ pretium reor, si paulò altiùs incedentes, tempore persecutionis qualiter (2) probatus extiterit, inferamus. Nam dum Episcopi, Sacerdotes, Clerus, & Sapientes Cordubæ in martyrio nuper exorto devio calle incederent, ac timoris impulsu penè fidem Christi, si non verbis, nutu tamen negarent, hic tamen inadibilis numquam vacillare, vel tenui est visus susurro. Sed omnibus pergentibus ad agonem occurrens, universorum animos roborans, cunctorumque ossa venerans & componens, in tantum ardescebat: ut dote martyrij (3) & ipse incentor ipsis diebus videretur esse martyr. (4) Pro quo rectitudinis zelo multis extitit contumeliis propulsatus, magnisque terroribus fatigatus. Nam unis ex proceribus illum impetens, & minis exasperans, divino iusto iudicio in reprobum sensum con-

Mm 2

ver-

(1) Deest & in edit. extat in MS. Tales. (2) MS. Tolet. qualis. (3) Schor. ardescebat a dolore martyrij, ut & ipse. (4) MS. Tolet. martyrij. (4)

versus, fidem, quam tenens nescius impugnabat, mox miser & stultus amisit. De quo plenius in libro Memoriale Sanctorum tertio jam dictus beatissimus disputavit. In quibus libris & passiones singillatim martyrum claro fonte locutionis explicuit, & prosecutione sufficienti quæcumque acta sunt in martyribus domini, & dicta, sequentibus generationibus propallavit. Quantus autem, vel quàm excellens fuerit scientia, luce clariora ejus pandent opuscula, quæ sale Attico & profatice lepore, imò divina inspiratione composuit.

6 Sed redeundum est ad Reccafredi Episcopi tempora, & qua arte à sacrificio se suspendere, ne ejus glutinaretur errori, proferendum. Namque ipsis diebus cuncti ei & vi & potestate addicti, jussu regio subditi, iniquo videbantur hosti adjuncti: & qui priori insurrectione adversi & erecti contra eum steterunt, tunc terrore conciti (1), quasi familiares hærebant, non mente, sed corpore: nec dilectione cordis, sed compulsione terroris, & ne aditus ei amplius nocendi daretur. Ita quoque Rex (2) contra nos defavens legibus necessitatem induxerat, & liberum arbitrium interpollans, omnes truci subdiderat hosti. Cujus historiæ veritas in alio opere enucleatius differetur.

7 Nunc verò hujus admirabilis viri tantum enodare sanctissimam cupimus artem. Is (3) enim gravi instinctu doloris, dum undique circa se dolosum cerneret ipsius Episcopi grassari ingenium, & ceteros ei communicantes deprehenderet, nec resistendi sibi copiam inesse videret, nec amovendi licentiam (utpote fidejussoribus datis) remanere (4) sibi conspiceret: cœpit se gravi adterere gemitu, magnoque intrinsecus mactari dolore. Sed nutu Dei contigit, ut quadam die præsentis Episcopo Beati Epiphaniij Cipriæ Salaminæ Episcopi, Joanni Episcopo Hierosolymitano directæ Epistola legeretur, quam ego cuidam Diacono præceperam legere: in qua idem Beatissimus Pontifex Origenis nannias arguens, & ordinationem cujusdam Presbyteri in Monasterio jam dic-

(1) Schott. *concis.* (2) MS. Tolet. *Ira quoque Regis.* (3) Schott. *Qui*
 (4) Idem, *imminere.*

dicti Hierosolymitani à se consecrati defendens, causam ordinationis retexit, Beatissimorumque Presbyterorum Hieronymi & Vincentij continentiam sacrificandi laudando intexit. Quam narrationem tum jam dictus Eulogius avidamente magis arripiens, quàm suscipiens, & sibi à Deo datam occasionem cognoscens, ingenti vulnere quasi percussus, ab intimo corde trahens suspiria, meque intuens, conversus Episcopo dixit: Si lucernæ Ecclesiæ, & fidei nostræ hoc egerunt columnæ, quid nobis facere convenit, quos delicti onera graviter deprimunt, & affligunt? Cognoscat ergo vestra paternitas, interdiktam à me ipso mihi sacrificandi licentiam. Sicque hujusmodi ingenio tempore Reccafredi se ipse suo ligavit arbitrio. Cujus professionis licèt hoc modo ordinem sumeret, delectabili tamen usu (1) perfunctus, nolebat postea statum rejectum recipere. Sed Pontifex proprius in tantum eum ad missum (2) officium sacrificandi compulsit repèdare, ut eum anathemate ferire non vereretur, nisi citius redire promitteret.

8 Et erat vir ille in omnibus professionibus principaliter & non mediè decoratus, cunctis ex æquo deserviens, & cum præiret omnes scientia, humilior certè etiam infimis videbatur. Clarus vultu, & honore præcipuus, eloquentia fulgidus, & vitæ operibus luminosus. Incitator Martyrum & laudator, tractor peritissimus & dictator. Quis ardorem ingenij, quis decorem eloquij, quis fulgorem scientiæ, quis affabilitatem usualem officij, quocumque poterit prudentiæ dicere flumine? Quæ enim illi non patuere volumina? quæ potuerunt eum latere ingenia Catholicorum, Philosophorum, Hæreticorum, necnon Gentilium? Ubi libri erant metrici, ubi profatici, ubi historici, qui ejus investigationem effugerent? Ubi versus, quorum ille ignoraret canora? Ubi hymni, vel peregrina opuscula, quæ ejus non percurreret pulcherrimus oculus? Quotidie enim nova & egregiè admiranda quasi à ruderibus, & fossis effodiens, thesauros elucidabat invisos. Quanta docibilitas tam pretioso munere ornata inesset (3) animæ, quanta & in exhausta cura solertiæ,

nullus sapiens comprehendere poterat. Et ô admirabilis suavitas mentis ! numquam privatim scire aliquid volens , nobis omnia præstabat. Vitiata corrigens , fracta consolidans , inutilitata restaurans , antiqua repriorans , neglecta renovans , & quæque poterat ex antiquis viris gesta petere , (1) satagebat operibus adimplere. Severitatem Hieronymi , modestiam Augustini , lenitatem Ambrosij , patientiam Gregorij in corrigendo errores , in sustentando minores , in demulcendo majores , in sufferendo horrores , unus idem se multipliciter varium exhibebat.

9. Nec ei suffecit Monasteria patriæ suæ invisere , quin potius occasione fratrum suorum , qui ipsis diebus in Franciæ finibus exulabant , indeptam viam arripuit , & in Pampilonensium territoria ultro progrediens , Monasterium Sancti Zachariæ ingressus , & aliorum Cœnobia ipsarum regionum gliscenti voto percurrens , multorum patrum est amicitia dulcoratus. Quorum conversationem in Epistola , quam Episcopo Pampilonensi in carcere positus dedit , nominatim locatimve digessit. In quibus locis multa volumina librorum reperiens , abstrusa , & pene à multis remota , huc remeans , suo nobis regressu adduxit. Ibi Beati Odoarij est fructus colloquio , cui centum quinquaginta Regulares Monachi militabant. Inde secum librum Civitatis Beatissimi Augustini , & Æneidos Virgilij , & Juvenalis metricos itidem libros , atque Flacci satyrata (2) poemata , seu Porphyrij depicta opuscula , vel Adhelemi epigrammatum opera , necnon Avieni fabulas metricas , & Hymnorum Catholicorum fulgida carmina , cum multis minutissimarum causarum ex sanctis questionibus multorum ingenio congregatis , non privatim sibi , sed communiter studiosissimis inquisitoribus reportavit. Idem præterea fulgorem operis & coruscationem ingenij resplendentibus semitis præsentialiter cunctis præsentibus , (3) & usualiter sequentibus , specificis semper ostentans indicijs , & luminosis deducens vestigijs , ubique lucidus gradens , undique fulgidus rediens , limpidus , dulcorosus , nectareus , Christi coronatus emicabat omnibus famulus.

Nec

(1) Sch. *competere.* (2) Sch. *Satyrata* , id est , Horatij satyras. *Morales saturata.* (3) *Mor. sequentibus.*

IO Nec illud omittendum in hoc opere reor, quod post divina memoriae Uviltremiri Toletanae Sedis Episcopi in eadem Sedem ab omnibus comprovincialibus, & confinitimis Episcopis electus, & dignus est habitus, & pro relatu omnium comprobatus. Sed dispositio divina, quæ eum sibi ad martyrium reservabat, quibusdam repagulis obviavit. Cumque jam ipsa communis electio eum sibi consecrare in Episcopo adclamaret, rerum obviantium adversitate impediti, alium sibi eo vivente interdixerunt eligere. Qui licet argute frustraretur ab ordine, tamen non est privatus ejusdem ordinis munere. Siquidem Episcopatum cælestem adeptus est, dum per martyrij gloriam Christo conjunctus est. Omnes namque Sancti Episcopi, non tamen omnes Episcopi Sancti. Ille vero sanctitatem per cruoris fusionem inveniens, Episcopij ordine fungitur, dum cælo tenus (1) receptus, æternis promissionibus muneratur.

II Cumque his virtutibus & dogmatibus insigniretur, & omnibus quasi lucerna super candelabrum posita, ac veluti Civitas in montis sita (1) cacamine procul altius emicaret, & ut doctus scriba de thesauro domini sui nova & vetera universis familiis prævideret, in Sacerdotibus primus, in Confessoribus summus, in iudicibus residens non extremus: tandem voti compos effectus, divina sibi cooperante clementia inopinato iudicio, sed deliberativo studio evectus est ad superna. Et ea quæ à martyribus fuis postulaverat lacrymis, & per tota (1) sua opuscula more sparserat precis; obtinere meruit operibus sanctitatis. Quod verius poterit noscere, qui ipsa ejus egregia opera curaverit legere. Et quoniam expedit, & dignum nobis visum est pro utilitate legentium, & pro annuo festivitatis suæ recursum, passionem ejus breviter explicare; ideo sequestratim, purè & sinceriter agonis sui pulcherrimum induximus finem.

Mm 4

AB

(1) Apud Mor. tenus desideratur, licet & infra: sita & tota.

AB HINC PASSIO EJUSDEM.

12 Tempore igitur, quo sava dominatio Arabum calliditatis astu omnes fines Hispaniæ miserè devastabat, quo Rex Mahomad incredibili rabie & effrenata sententia Christianorum genus delere funditus cogitabat, multi terrore cruentissimi Regis metuentes, ejusque insaniam modificare nitescentes, per truncem voluntatis iniquæ officium diversis & exquisitis occasionibus gregem Christi impetere tentaverunt. Plerique Christum negando se præcipitio commiserunt: alij duris tormentis agitati, commoti sunt. Porro alij florenti virtute stabili sunt, & fundati. In cujus (ut diximus) tempore martyrium fidelium coruscando resplenduit, & error negantium fluctuavit. Nonnulli enim, qui fidem Christi tantum mentibus retinebant, instinctu Dei quod celaverant, luminositer & patulè proferebant, nullo disquirente ad martyrium profilientes, & coronam sibi ex tortoribus rapientes. Ex quibus Arabs genere Beatus Christophorus extitit, cujus passionis ordinem alibi digerere cogitamus. Sed & ex eorum numero Beatus Aurelius & Sanctus extitit Felix, qui cum uxoribus ad passionis gloriam post multa & prolixa latibula prodierunt. Ex ipsis etiam florens virtutibus Flora virgo beata, quæ contemnens sæcularem labilem pompam, æternam meruit sine fine coronam. Quorum hic noster sanctissimus Doctor agonem singillatim exposuit, & actus vitæque corasco sermone explicavit.

13 Hoc tempore puella nomine Leocritia quædam genere nobilis, mente nobilior, ex Gentilium fece progenita, & ex luporum visceribus prodita, dudum per quamdam sibi genere proximam Christo dicatam nomine Litosam, aquis salutaribus tincta, & occultè fide Christi induta enituit, odoremque nectareum notitiæ suæ cunctis adsparsit. Etenim cum ad jam dictam religiosam in annis infantie more propinquitatis recurreret, eamque quibus illa sermonibus poterat, quotidie instrueret, tandem respectione caelesti fidem Christi mente suscepit: & ardore amoris susceptam pectore conservavit. Quæ dum ad annos sapientiæ veniret, & scientiæ contingeret lumina; fidem illam, quam tenerrimis institutis

occulte (1) didicerat, quotidie fomentis spiritualibus auctam, in amplius crescentem alebat, primum occultè, dein-
 ceptè patulè, & apertè. Quam parentes sedulè admonentes,
 & nihil omnino proficientes, conati sunt eam flagellis & verberibus impetere, ut quam per blandimenta amovere non poterant, saltem terroribus coercerent. Sed ignis ille, quem Christus in corda fidelium misit, nullis minis cedere novit. In hoc conflictu dum diebus vapularet & noctibus, seque acerrimis impetiendam ultionibus & duris (2) vinculis præpeditam videret, metuens ne non propallata publicè fide, cauterio ureretur perfidiæ, per internuntios Beatissimo Eulogio, opinatissimo jam multis talibus operibus viro, vel sorori ejus Anuloni virgini Deo dicatæ, causam suam innotuit: & quia ad tutiora loca fidelium, in quibus fidem suam posset interrita propallare, ire vellet, exposuit. Illico B. Eulogius solitum officium recognovit: & ut erat fautor anhelantissimus Martyrum, hanc exire clam per eosdem internuntios ordinavit. Illa (3) concitè artem fingens, & parentibus quasi consentiens, nostramque fidem verbis impetens, & data opera (4) omnia selecta ornamenta induens, seque more illorum quasi placitura & nuptura sæculo ostendens, nisi est eorum inflectere animos, & sibi exosos comere gressus. Cumque sibi omnia jam tata inesse prospiceret, ad nuptias quorundam propinquorum suorum, quæ ipsis agebantur diebus fingens, ut eidem officio congruit, ornate procedere, celeri cursu se Beatissimo Eulogio, vel sorori ejus Anuloni tutandam exhibuit. Quam mox grato animo suscipientes, oculendam probatissimis tradiderunt amicis. At ubi pater ejus & mater expectantes filiam non viderunt, delusos se ingeniscentes, rabie inardita & dolore invisio se ipsos cruciantes, cuncta disturbant, universa contaminant, currentes per ignotos & cognitos, & potestative, ac jussione Præsidis, quoscumque impetendos putabant, carceribus & vinculis onerabant, viros, mulieres, Confessores, Sacerdotes, devotas, vel quos poterant flagellis & carceribus affligebant, si quo modo possent filiam suam per hæc & am-

plio-

(1) *Deest apud Moral.* occultè. (2) *Sch. diris.* (3) *Mor: ordinavit, illam*

(4) *Sch. ex opere.*

judex per flagella occidere cogitans, truculentu vultu & impatienti animo vehementi furore accensus, furiosis verbis interrogat, virginemque cur domo retinuerit minitando disquirat. Cui libentissimè & patientissimè, more loquutionis suæ splendidè rei veritatem hoc ordine pandit. Præses, ordo nobis prædicationis inunctus est, & nostræ hoc fidei convenit, ut disquirentibus à nobis lumen fidei porrigamus, nullique ad vitæ itinera properanti, quæ sancta sunt, denegemus. Hoc Sacerdotibus competit, hoc religio vera deposcit, hoc etiam Christus Dominus noster nos docuit: ut quisquis ficiens fidei haurire flumina voluerit, in duplo potum inveniatur, potius quam (1) quem quæsivit. Et quoniam hæc virgo fidei sanctæ regulam à nobis inquirere visa est, necessarium extitit, ut illi nostra eo se libentius applicaret intentio, quo ejus in amplius incenderetur affectio. Nec decuit talia desiderantem rejicere, præsertim illi, qui ad hoc Christi electus est munere. Unde &, ut posse mihi extitit, illustravi, & docui: & fidem Christi viam regni esse cælestis exposui. Quomodo & tibi, si me disquirendum putasses, libentissimè facerem. Tunc præses turbido vultu virgas inducere jussit; eum minitans flagellis perimere. Cui Sanctus dixit: Quid istis virgis exercere cupis? Animam (inquit) tuam per has educere volo. Gladium (ait) acue & compone, pro quo animam à vinculo corporis expeditam ei reddas, qui dedit. Nam flagellis membra dissecare non æstimes. Et mox clara invectione & sufficienti eloquio falsitatem vatis sui & legis improperans, & prædicationis verbum ingemirans, sub omni velocitate palatium ducitur, & ad regis consiliarios usque pertrahitur. Ubi unus ex ipsis illi familiarissimè notus, compatiendo insiluit: Si stulti (inquit) & idiotæ in hanc mortis descendam ruinam deveniunt; tu sapientiæ decore præcinctus, & vitæ moribus illustratus, quæ te dementia huic mortifero casui, obliterato naturali vitæ amore, committere compulit? Audi me obsecro, & ne præcipiti casu corruas rogo. Dic tantum verbo in hora hujus tuæ necessitatis, & postea tua, ubi potueris, utere fide. Promittimus te nusquam

in-

(1) Desunt in Mor. potius quam.

inquirendum. Cui Beatissimus Martyr subridens: ò (inquit) si scire potuisses, quanta fidei nostræ cultoribus maneat reposita! Aut si possem quod meo retineo, tuo committere pectori; tunc jam non me à proposito revocare conareris, sed libentiùs te ab hoc mundiali honore amovere cogitares. Et coepit eis Evangelij æterni verbum porrigere, & prædicationem regni constanti libertate infundere. Qui illico cum nollentes audire, gladio jubent transfigi. Cumque duceretur, unus ex eunuchis regis alapa eum percussit. Cui ille alteram faciem præparans, obsecro (inquit) ut hanc iterum verberando, priori cœques. Quam cum secundo feriret, ille patiens & mitis iterum priorem paravit. Sed impetu militum ad locum occisionis deducitur, ubi genua in oratione curvans, & manus ad Cælos extendens, signoque crucis totum se muniens, paucis verbis intra se orans, cervicem mucroni tetendit, & celeri ictu mundum contemnens, vitam invenit. Complevit martyrium suum quinto Idus Martij, die Sabbato, hora nona. Et ò felicem & admirabilem nostro sæculo virum, qui & præmisit in multis sui operis fructum, & reliquit in virgine se sequendum. Secum victoriæ vexillum manibus elevans, & manipulum laboris sui pro se Domino libans, oblationem puram, & pacificas hostias offerens, & in se, quæ alios docuerat, Christo rerum Domino repræsentans. Mox verò ut projectum est cadaver è loco eminentiori inductum alvei, columba miro candore nivescens, videntibus omnibus, secans aëra pennis, super corpus Martyris aligerans sedit. Quam omnes misibilibus petris hinc inde abigere conantes, & nihilominus consistentem repellere non valentes, manibus voluerunt cominus effugare. Sed illa in circuitu corporis non volans, sed saliens, super turrinam corpori imminentem propriis resedit, & ad corpus beatissimi viri vultum convertit. Nec silendum est miraculum, quod ad laudem sui nominis Christus est super corpus Martyris operatus. Etenim unus Astigitanæ Civitatis incola, dum inter ceteros palatinum lunatim mansionis servitium ageret, ibique cursum suum vigiliis expediret, nocte aquam potare desiderans, surrexit, & ad prominentem canalis ductum, qui super illa loca producitur, pervenit, ubi vidit desuper super

super corpus ejus, quod deorsum jacebat, sacerdotes miro candore nivescentes, luminaria coruscantia retinentes, & psallentium more psalmos gnaviter recitantes. Qua visione perterritus, ad mansionis locum magis fugiens, quam rediens, repedavit. Et socio omnia renuntians, cum eo iterum ad locum revertere voluit: sed jam secundo cernere illud non valuit. Cujus beatissimi caput alio die curiositas Christianorum redemit, corporis verò reliquias tertio die collegit, & sub umbra Beatissimi Martyris Zoyli tumulavit.

16 Beatissima verò virgo Leocritia multis oblectationibus delinita, multisque promissionibus impulsata, tandem divino munere soliditate fidei roborata, quarta post ejus martyrij die extitit decollata, ac in flumine Bathis projecta. Sed aquis nec submergi potuit, nec celari, erecto enim corpore pergens, mirum omnibus visum præbuit. Et sic à Christianis educta, in Basilica S. Genesij martyris, quæ sita est ad locum Tertios, extitit tumulata. Hic fuit Beatissimi Doctoris Eulogij finis: iste admirabilis exitus, hujusmodi plenus opere transitus.

17 Nunc restat in fine voluminis Regi omnium sæculorum gratias agere, qui ab initio fidei suam ornans Martyribus Ecclesiam, dat laesis virtutem, & de se nihil præsumentes perducit ad gloriam sempiternam. Ipsi Domino nostro gloria & imperium per infinita semper sæcula sæculorum. Amen.

18 At nunc quia sermone pedestri & inculta oratione agonem Doctoris nostri & Martyris explevimus (1): restat, ut ad eum amicissimum nobis patronum, quasi ad audientem, & precibus nostris præsentem, sermonem vertamus, & familiaritatem nostram ei cognitam referamus. Certè potens est audire rogantes & patrocinari miseris, & afflictis; si merita nos adjuverint propria, si delicta non obviaverint dura, si affectio hoc postulaverit pura. Ergo Martyr Dei excelsæ, dulcis nomine Eulogij, Alvarum tuum clamantem intendere: & quem hic tenuisti charitate animi (2) fixum, illic tibi ad sociam servum. Non aliorum quam tuis te interveniam

(1) Sch. explicavimus. (2) Idem: animo.

verbis. Certè ego sum ille, quem tecum unitum esse dicebas, ad quem & pro quo hoc modo locutus es: ut non sit (inquis) alter Alvarus, quàm Eulogius, nec alibi quàm penes intima Alvari totus sit conlocatus amor Eulogij. Valeat, valeat, Christe Domine, hæc suavis fidelisque inter utroque dilectio. Valeat perenni culmine sanctitatis, & quasi lux splendens procedat, & crescat usque ad perfectum diem. (*Prov. 4.*) Ecce Domine testimonium tuum præ manibus habeo, literis aureis, & sententiarum gemmis depictum, sed desidero patrociniij tui complementum. Jam enim quòd in terris positus oratione, ut valeret, indefinenter orabas, in Cælis translatus, poteris in me suffragio, quod in te impletum est, obtinere. Servat namque amor verus (ut ipse dixisti) in absentem fideliter charitatem, & quod sibi poterat, hoc exhibet in amantem. Ergo Martyr egregie, & amice charissime, dum licet, & adhuc misericordiæ imminet tempus, intercessionis tuam amico porrige munus: ut sit hîc mihi concessa remelioratio morum: sint crebra munera lacrymarum, sit affectio labili menti inlata virtutum, sit affectiva compunctio jugis, sit purus pœnitendi affectus, sit locus optabilis ritè concessus, sit opportunus aditus nullis obicibus disrumpendus. Solvantur perplexionum omnium vincula, resiliant impeditioinum cunctarum molimina, retinaculorumque obstacula immutatione dexteræ excelsi in obsequentium mutentur auxilia. Aperiantur januæ cordis, ad suscipiendum regnum Dei altissimi: inclinetur cervix superba, & colla subdantur ad ferendum jugum suavissimum Christi. Vellem adhuc pascere majora, sed temeritatis vereor incurrere notam. Sed tu, ò serve Dei excelsæ, qui vultu Dominico fatiaris, ejusque dono perpetuò jucundaris; illud adscisce misero intervëntibus dignis, quo nosti millena delicta purgari. Vitam quoque æternam desidero, & regni cælestis requiem sitio. Quocumque ergo tormento, aut flagello, cura remedium impendere servo, & eo ardoris igne dilectum purgare desidero, quo hic nobiscum videbaris nexus in terra: ut dilectio illa clariori luce nunc emicet, quando & ampliori lumine lucet, & potiori suffragio prorrogare quæsitæ valet.

19 Ego autem, mi dulcis Eulogi, memoriàm nominis tui,

tui, quantum potui, inlustravi (1), vitam digessi, doctrinam expressi, agonemque pulcherrimum explicavi: & ut nominis tui delectabilis semper in mundo memoria floreat, & perenni splendore, sicut in cælo vita, ita hinc mentio rutillet: & si non enucleatissimis sermonibus, tamen evidentissimis, quibus valui, nisibus dedicavi. Construxi enim ære perennius monumentum gloriæ tuæ, quod nec nimbofus turbo, grandoque lapidea destruat, nec rogas flammarum quocumque igne liquefaciat. Ædificavi nomini tuo memoriam ex auro obrizo, & lapidibus omnigenis pretiosis, quam nullus violentissimus valebit diruere prædonis more tyrannus. Composui fabricam culminis tui, & in sublime turrin habitationis tuæ erexi, ut sis speciosa pharus, cunctis viantibus (2) hinc inde relucens. Ornavi titulum decoris tui unionibus miro calore niventibus, & topazione fulgenti, ut universis emicet finibus terræ. Adsparsi cineres sanctos nectareis flosculis, nullo æstu fatiscentibus, nec indito cedentibus igne. Unxi pretiosum corpus nardi pistico pretioso, ac diverso thymiamatum genere, amomo, balsamo, bisamoque commiscens, ut flagrans sanctitatis tuæ suavissimus odor diffusus, per omnia refertus (3) sæcula nullo sine tepescat. Implevi amicitiae vinculum, & charitatis tuæ nolui nudum sæculo dimittere nomen, ut sicut cælo vita resplendes & opere; ita mundo lingua elucescas (4) & nomine. Ut generatio subsequens te laudatum inveniat, imitandum respiciat, & quantum fueris doctrina, nostro tenui ingenio recognoscat. Neque priscorum studio corporalibus beneficiis, speciebus & floribus constipatum te ætas sequutura mirabitur, quæ consumuntur temporum vetustate: sed spiritualibus donis decoratum, & immortalibus sublimatum titulis venerabitur.

20 Tu ergo venerabilis Domine, æquiparando nobis redde mercedem, ut quia (5) servitio nostro tuæ decorantur reliquæ, & ornantur exequiæ; inlustremur deinceps refectione felici, visitemur dono cælesti, ut ego ille, qui per prona hætenus, & abrupta non liquidè fluens, ab iniquita-

te

(1) Mor. *lustravi*. (2) Mor. *virtutibus*. (3) Sch. *tota reficiens*. (4) Sch. *elarescas*. (5) Mor. *ut qui*.

te mea defeci, & tabidus hucusque in malis meis manens,
 à vultu Domini mei recessi, maligno adhærens hosti, præve-
 niente gratia inlustratus, & gratuita misericordia quocum-
 que vitæ termino consummatus, merear ita cælestia indis-
 rupta communiter tecum possidere gaudia, sicut hic pari
 fletu & gemitu terrena maceratus angustia, traxi diuturna
 & longa suspiria. Ut etsi non æquali datum est mihi fulgere
 gloria, saltim vel delictorum meorum mihi inlata sit venia.
 Quatenus non pœnali doleam barathro mersus, sed in cæ-
 lesti gaudeam requie tibi, vel ceteris dominis meis sociis
 tuis, condonatus. Amen.

HYMNUS IN DIEM S. EULOGIJ Presbyteri, V. Idus Martij.

Almi nunc redeunt festa polifera
 Nostri Eulogij martyris inclyti:
 Solvamus Domino carmina principi
 Concertu fidei calico munere.
 Laudamus varia musico carmine,
 Quæ non sunt Domini prædita lumine:
 Hinc nunc sat melius res pia panditur,
 Quam Christum resonant chordulæ metricæ:
 Hic nunc est animus magna revolvere:
 Splendenter anhelat balsama fulgidè
 Gliscens egregia clangere liberè,
 Ut dulcis (1) roboet musica flamine.
 Bellator Domini verbo potentior,
 Doctrina & pariter sine celebrior:
 Christi sic igitur gloria cingitur,
 Ut florens vigeat hic & (2) in æthere.
 Rector dum populos doctè reficeret,
 Gypsum, quum diceret, fragmine prodite: (3)
 Turbam multiplici germine lauream
 Cælesti rutilus agmine provehit.

(1) Mor. dulci. (2) Mor. licet in. (3) Sch. doceres fragmine perdere.

Utus sic Domini zelo, & fidelium
 Convertens fluidos mores rebellium,
 Adsciscens opibus munere nobili,
 Abstractos barathro sublimat æthere.
 Sed jam cum meritis digna rependere
 Christus cunctipotens vellet, Leocritiam
 Rectè mox lepidam virginem extulit,
 Quæ clarum famulum axe reconderet.
 Tunc celsus solitum ritè solatium
 Præstans (1), & placidum compe remedium,
 Cultum tunc (2) fidei dogmate & ingerit,
 Adversans popularis justa rebellio.
 Extemplò præconans prædo peranxius
 Conturbat patriam, jussive plebium
 Per cunctas plateas longè révolvitur,
 Quod princeps rabidus excitus imperat.
 Regnantem tumidum respuit inclyta
 Cælestis famuli mens Deo prædita:
 Tandem præcipiti & ductu notabili
 Comprehensus, sonuit mox quoque liberè.
 Dicens (3) o' proceres temnite impiam,
 Christum æthereum credite principem,
 Vatem impudicum rectè repellite,
 Qui tantos populos igne recondidit.
 Gaudens hæc resonat culmine gnaviter,
 Necnon & alia conquerens (4) fortia,
 Hunc mandant gladio verticè tundere,
 Ne sancta valeat turba recipere.
 Adest intrepidus belliger annuens,
 Tundunt, quem alapis, sed rogat horridum,
 Extendens faciem, verbere ut alteram
 Alternans, gemina palma relideret.
 Tunc signo fidei pectora servulus
 Armat deifice aurea (5), roseo
 Colla lætentia (5) sanguine prædita;

Tom. X.

Nn

In-

(1) Mor. Præstat. (2) Sch. Cultum mox. (3) Id. Optans. (4) Id. questuus, (5) Sch. purpura... lactinea.

Incurvat domino, instat, & obsecrat.
 Sic ictu gladij sydere conditur,
 Sic verbo fidei clarè revolvitur.
 Adesto miseris, quasumus, affatim
 Perplexos precibus solvere concite.
 Adfiste gemitis poscimus excitis,
 Inflectens famulis nunc quoque numinis
 Auditum placidum, quove (1) sereniùs
 Mentem ut precibus sanctè refocilet.
 Ut rector deleat regna ferocia,
 Conculcet validus dogmata impia,
 Adspiret fidei compta refulsio,
 Qua cali referet culmina fulgida.
 Ut torquens hæresis longè resiliat,
 Ut cultus Domini altius emicet:
 Rectores patriæ flore redoleant,
 Adversos cuneos liberè ventilent.
 Sit vita populis, sit quoque provida
 Sanctis religio perjuge tempora,
 Sit Trino Domino gloria sedula
 Æternum dominans in clyte sæcula. Amen.

Post hæc superiora in altero exemplari sequentiâ erant continuata.

TRANSLATIO CORPORIS S. EULOGIJ Presbyteri.

Translatio facta est Sancti Eulogij Martyris & Doctoris,
 in Basilica Sancti Zoyli titulo principali, Calendâ Junias
 Era DCCCXCVII. Celebratur autem dies natalis ejus in su-
 pradicto coto, eò quòd omni tempore in diebus quadrage-
 simæ occurrit illius solemnitas.

(1) Mor. aque.

Colla lactentia (?) sanguine prodita
 Tom. X.
 (1) Mor. Pagan. (2) Sch. Cultum mor. (3) Id. Gama. (4) Id.
 (5) Sch. Pagan. (6) Sch. Pagan. (7) Sch. Pagan. (8) Sch. Pagan.

EPITAPHIUM SANCTI EULOGIJ.

Hic recubat lepidus martyr, doctorque refulgens
Eulogius, lumen, dulce per sæcula nomen.

Qui zelo fidei rutilans, virtute priorum
Accensit animos magno fulgore virorum.

Hic macte celebris libris præconatur & hymnis:

Et vita vigidus (1), & sine sole coruscus.

Qui temnens fluida, conscendit lucida cæli.

Nec morte perit, sed vivit sede perenni.

Credite quæso mihi, vivit, per sæcula vivit,

Quisquis cælesti latatur gloria regni.

ORATIO ALVARI.

Nunc te rogo sancte, recolas ut nomen amici,

Quem tua hic tenuit dulcis amicitia fixum,

Alvari, extremi, qui multa clade reati

Infectus vitiis pergit per devia mundi.

Prex tua hunc revehat (2) lapsum ad pascua vitæ;

Ut solitè Sancto digno nectatur amore,

Quo tibi conjunctus mansit per sæcula charus,

Præsta Deus deorum regnans per sæculis. Amen.

Nn 2 APEN-

(1) Mor. rigidus. (2) Idem: teneat.

APENDICE VII.

ACTAS DEL MARTYRIO DE SANTA
Argentea, y San Vulfura: sacadas de un Ms. Go-
thico de Cardena: y estampadas por Bergan-
za lib. 3. cap. 7.

VITA VEL PASSIO BEATISSIMÆ VIRGINIS
Argenteæ, & comitum ejus Martyrum. Qui passi sunt
Corduba in Civitate sub tyranno Præsîde: die III.
Idus Majas. Deo gratias.

INTER gloriosa Martyrum prælia, quibus superan-
do mundum cuncta subegere rûrigena, & indep-
tis victoriis ad regna conscenderunt ætherea; non parvo sunt
cultu nostræ Martyris Argenteæ proferenda trophæa, quibus
& mortalibus creditur intulisse augmenta, & immortalibus
reportasse præcipua gaudia. Conservando namque divinam
clementiam, non magis secus destinare quam animos, qui
virorum tela ut apperant, mulierum non denegat solidare
fragiles artus. Siquidem hinc inde, & (1) diversis varia car-
pens, cultoris more solliciti multimodis virtutum floribus
studet cumulare paradisi sui amœnitates: ubi quoque bea-
ta Argentea probatur bifariis florum properasse manipulis,
incorruptæ scilicet, candidæque castitatis, necnon & pur-
pureæ invictæque passionis: qualiter ex utrisque suaviora
offerens fercula non immeritò meretur superni Regis adire
palatia. Verum quibus virtutibus hæc, Domino ministrante,
consequuta sit merita; non solum qualiter certando conflic-
ta passionis palæstra digerere incipiam; verum etiam ab ipsis
penè cunabulis quam beatè vixerit, explicare moliar.

2 Beata igitur Argentea apud urbem Bibistrensem patre
Sa-

(1) Forte: ex diversis.

Samuele, Rege, matreque Columba, nobiliter orta, regalibus fomentis nutrita, imperialibusque meniis eleganter adulta, non magis paterna regna presentia quibus fovebatur, intendit, quam futura, ad quorum beatitudinem se profecturam cernebat esse, invocante prophetica voce, & dicente: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui, quoniam concupiscit Rex speciem tuam.* Quibus [vero] monitis beata Dei famula cælitus inspirata, & divini Regis amplexibus accersita, sic se Christo exhibere maluit in mente quam corpore, cui jam se credebat copulatam esse fidei sponsione, quo utriusque substantiæ amputatis negotiis sæcularibus, nullis vacaret, nisi ejus cui se exhibuerat solis obsequiis. Regalibus idè spretis honoribus, parentum contemptis blanditiis, famulorum famularumque despectis servitiis, ornamentorum scilicet fulvis, niveisque abominatis faleris, religioni sacræ præstrictiorem callem arripiens, ut amplissima beatæ vitæ limina adire patula possit, veritate dicente: *Intrate per angustam portam, quia ampla & spatiosa est via que debet* (1) *ad perditionem.* Quo proposito beata Dei puella diu perseverans, & virtutum fructibus proficiens, non potuit latere humanum testimonium lumen quod jam non sub modio, sed super candelabrum videbatur esse locatum. Erat enim honestate consepata, castitati dicata, pudore præincta, continentia sollicita, elemosynis prompta, inopibus pia, & universis generaliter probis moribus referta.

3 Cujus namque genitrice Columba ab hoc ævo recedente, funerisque juribus solemniter mancipata, injungere illi conatus est Pater quidquid regiminis erga palatium gerebat utiliter mater, malens reformare de prole quod luctuose amiserat de conjuge. Sed Dei puella magis Deo studens parere, quam patri, taliter affata est illi: Non, inquit, o Pater fidelissime Regum, oportet me illius ministeriis prorsus abstrahi, tuoque recedere nutui, cujus jam officio sum connexa, imòque amori; præceptore gentium dicente: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat*

(1) Lege: *devebit*.

cui se probavit. Verùm te talem oportet tuo palatio præferre curatorem, cujus indepturus sis profuturam procurationis utilitate n: nam me cognoscito nec Angelos, neque Principatus hujus mundi omnino posse à charitate divellere Jesu Christi. Tantum obsecro, seclusum mihi hospitium intra hujus palatij claustra construi, quo recedens à sæculi turbini- bus, liberius possim (1) puellis mihi comitantibus, votum perpatrare mei cœpti propositi: cujus velle profecto Christi obsequiis ut cœperat non distulit vacare diu. Omnipotens verò Deus placide intendens suæ cultricis avidissimum cul- tum, quo possit apud se majus consequi præmium, non est dedignatus pandere illi tramitem congruum. Fuit (2) nam- que eo tempore vir Religiosus, qui diutissimis parsimoniis Deo inserviens martyrij fastigium totis nisibus scandere præ- optabat. Cujus quippe rumore passim detecto, & ubique per urbem celebrato, tandem à Dei puella compertus est mi- litante religioso sub balteo: qua opinione accensa quasi pru- dentissimus negotiator, unde meriti sui facultas magis auge- retur, exæstuans, Religiosi prælati (3) viri votum fortiri stu- duit: credens sibi majorem fructum compendij posse acqui- rere, si ampliorem operum substantiam videret se copiosius possidere, dicente Domino: *Omni habenti dabitur, & abun- dabit.* Igitur beatissima Argentea martyrij titulo volens des- cribi, secretum Religioso viro scribere destinavit, flagitans illum non negare Dominum deprecari, quatenus duabus sibi puellis tandem participium caperet sui quod nitebatur desiderij. Sed omnis cælestis cognitor Deus cultricis suæ non passus ambiguitate diu suspendere optionem, respon- sionem, & non minus certo beati viri, reddidit certam, de quo considerabat anhelanter fuisse accipetem. Talia illi præscriptum præfatus vir divinitus exprimens, unam me, in- quit, beata, & tuis puellis ad hoc desideratum præmium præcessuram scito existere, quod alteram dico consequi mi- nimè posse. Te autem idem ipsum nihilominus nacturam fore cognoscito: intercedente tamen producto & inter- vallo temporis spatio. Quibus sermonibus beata Dei puella ni-

(1) Berg. posse. (2) Idem: Fuisse. (3) F. præati.

minium gestiens, & gratias Deo referens, tantum se presentibus rebus extorrem & exulem faciebat, quantum jam se futuris adhaerentem feliciter sentiebat. Augens verò parsimoniis, & minuens blandimentis, in hoc semper quod cœperat, fixam tenebat indefessè aciem cordis.

4 Occurrente igitur Era DCCCCLXVI. subversa præfata gentili urbe, & depopulato regno paterno, sicuti nonnullis notum est, cum fratribus ceterisque concivibus Cordubensem urbem petivit advena, cujus mox futura erat corpore tenus perennis incola. Quam ingressa revolvere cœpit mente qualiter frueretur propositi sui perfectione. Injuncta verò religiosis in urbem prædicta Virginibus, moreque solito inconcuse vacans assiduae continentia, pleraque taliter annorum peregit curricula. Verùm quantis vel qualibus in hac urbe bonorum virtutibus effulserit, nituerit moribus, piisque actibus claruerit, si cuncta nostro stylo præstingere conaremur, non magis emolumentum, quàm fastidium inferre videremur: sed illa sunt magis avidius exequenda, quibus prævaluisse videtur fortiter contra inimici tela devicta.

5 His itaque temporibus quidam Francorum apud Gallias conversans, nomine Vulfura, justitia fretus, & sanctitate præcipuus, adesse sibi Deum cernit, sopori dedito noctis intempestæ (1) quietibus, properare illi præcipiens Hispaniæ regioni, quo digne mereretur cum Argentea Virgine bellum inire martyrij; asserens se talem hujus muneris sponsonem beatæ Virgini promississe: quia dum sim, inquit, verax sermonibus, nolo illam privare promisso munere. Tali igitur visitatione Dei famulus instructus, non distulit corpore tenus implere, quod divinitus aurigerat mente: iterque arripiens Regionem sibi prælatam perniciter appetit: indeque Cordubam urbem adire ocyus non retardavit. Quam ingressus, & Dei de Virgine multo sollicitus, non passus est eam Dominus illum latere, quo admonente profilierat cunctarumque regionum spatia: eaque comperta, beatam te, inquit, Virgo scilicet inesse, cujus ut sortirer victoriam ascitus sum divina voce: visitatus namque à Domino per soporem,

Nn 4

(1) Berg. in tempestate.

jussit me extorres visere terras, ut pariter dimicemus contra invidi hostis latentes obsidiones. Sed quid ergo, inquit Beata Argentea respondens, residemus? Quid diu differimus? Armari nos oportet invicti Regis armis caelestibus, & ad confutandas zabuli acies currere incussis gressibus. Beatus vero Vulfura ingentem feminae miratus constantiam, imoque confortatus fide, non passus est diu passionem (1) differri, cujus amore viderat mentem beatam Virginis uri. Sed illico aggressus, quasi famelicis rabiae furentis canibus ab ethnicis captus, obtutibus cujusdam Praesidis traditur, & ad abdicandam fidei regulam coacte compellitur. Qui renuens, & minimè favens, angustiis carceris mancipandus traditur, ut injuriis affectus tandem à proposito sui norma reverteretur. Sed Dei Athleta, cujus praecordiis Christus inerat, quoties comminabatur inimico, multoties confortabatur in Domino.

6 Argentea verò Beata audiens Sanctum Vulfuranem commissum carceri, non distulit visitare in vinculis, quem habere se comitem credebat victoriis: & Dei Martyrem diuturno visitamine indefinenter audiens, (2) quod semper anhelabat incurrisse se demum promeruit Deo praebente. Una quippe dierum solito more Dei martyri visitationis officium impendens, visitationisque obsequium praestans, undique se conseptam infidelibus repente comperit, injuriosisque quaestionibus sciscitatam se ab eis taliter audivit: Nonne, dicentes illi, o virago, filia Samuelis Principis es? (3) Cur haec molita es adire limina? Aut vis te neci hujus sceleratoris stolidè copulare? Sancta verò Argentea passionis semper optata se esse compotem gaudens, intrepida se professa est: Non solum praedicti patris filiam esse, verumetiam cultricem Catholicæ Fidei, haud dubium fore. Qua professione in furias excitati trahunt ad Praesidem assecclam Christi. Fidei verò conditionibus à Praeside iterum interrogata, constanter ita respondit: Cur me, inquires, crebris lacesitis quaestionibus? Nonne testata sum nuper, (4) me Christianæ Fidei amplecti

(1) Berg. *passione*. (2) Forte: *adiens*. (3) Berg. *Principis*. (4) Idem: *me nuper christiana &c.* legendum tamen: *nuper, me*: scilicet, ut *nuper*, non cum verbo *amplecti*, sed cum *testata* copuletur.

„sectam? Sed quia secundum Apostolicum dogma:
 „Corde creditur ad justitiam, orisque confessio fit ad
 „salutem, confiteatur enim me palam omnibus: Unum
 „in Trinitate Dominum credere, indistingubilem-
 „que substantialiter adorare, inconfusumque perso-
 „naliter prædicare. „Exarsit ad hanc vocem inimi-
 „cus, & fremitu immani puellam Dei præcepit vincu-
 „lis addici. Quibus Beata innexa, jejuniis non desis-
 „tens, Dominicæ lectioni sedula vacans, mansit ali-
 „quot diebus inclusa carcere; usque dum illius & Vul-
 „furanis necem & ictus prodiret ab Imperatore. Et
 „consulto de utrisque, taliter de illis præcepit dictare
 „sententiam. Ut si non, inquiens, nostræ fidei hi cre-
 „diderint cultui, capite simul atrocius jubemus plecti.
 „Argenteam tamen insolentem rebellem, sacroque ri-
 „tui contumacem, ac regalia præmia spernentem, post
 „millenis casam verberibus, ac organo privatam oris,
 „spiculo jubemus perimi. Quam de se sententiam bea-
 „ta virgo ovanter suscipiens, Deoque gratias referens,
 „non proterruit humanum subire supplicium, unde se
 „credebat pervenire ad Christi thalamum; & armata
 „divini Regis titulo quasi bonus athleta monomachiam
 „appetens, constantè processit in foro: „Quid in-
 „quiens, crudelissime Principum, prodest mei cor-
 „poris abscindere organum, dum animi invisibile
 „plectrum non deest (1) resonare Christum? Adauge
 „infelix, adauge: ut & mihi potiora bravia cumules,
 „& tibi sempiterna tormenta in futuro præpares. Nam
 „me feliciorum gaudeo persistere, dum majora pœ-
 „nis videor inservire. „Cujus affamina non diu pa-
 „tiens Præses, circumsepta lictoribus una cum Beato
 „Vulfurane addicitur cruciariis: & sententia in utrif-
 „que sævius perpetrata, martyrio indepto, Cæli appe-
 „tente patriam. Noctè autem venientes fidelissimi Chris-
 „tiani corpora amborum pervigiles rapuerunt, & hon-
 „nifice sub Era DCCCCLXIX. sepelierunt: Argen-
 „team

(1) F. definit

team verò Coenobio Basilicæ Sanctorum Trium præ-
sente Episcopo cum omni Clero solemniter recon-
dentes; Vulfuranem autem non impari modo in alio
Cimiterio honorificè humantes. Quorum namque
apud nos hætenus indefinenter eluunt miracula, ex-
cludentes plerisque corporibus diversa languorum
discrimina; quia licet sint localiter separati, unius
tamen creduntur apud Deum esse Beatitudinis meriti.
Cui (1) cum Patre & Spiritu Sancto una, & ex æquo
æqualis est gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen

APENDICE VIII.

ANALES BERTINIANOS

EXTRACTADOS EN LO QUE TRATAN

de España, segun se hallan en el Tomo III,
de Duchesne *Historia Francorum Scriptores*

pag. 156. desde el año 777:

en adelante.

777. **T**unc domnus Carolus Rex Synodum publicum
habuit ad *Padabrunna* prima vice, ibique con-
uenientes omnes Franci, & ex omni parte Saxonie
undique Saxones convenerunt. Etiam ad eundem
Placitum venerunt Sarraceni de partibus Hispanie.
Hi sunt Ibinalarabi, & filius Deiuzesi, qui & latine
Joseph nominatur, similiter & gener ejus....

778. Ergo Domnus Carolus Rex iter peragens partibus
Hispanie per duas vias: unam per Rampionam, per
quam ipse Rex perrexit usque Casaraugustam. Ibi-
que venientes de partibus Burgundie, & Austrasie,
vel Baioarie, seu Provincia, & Septimania, & pars

(1) Berg. *Qui.*

Longobardorum, conjungentes se ad supradictam Civitatem, ex utraque parte exercitus ibi obsides receptos de Ibinalarabi & de Abutauro, & de multis Sarracenis, Pampilona destructa, Hispanos & Wascones subjugatos, etiam & Navarros, reversus est in Francia. Quod cum audissent Saxones, quod Dominus Rex & Franci tam longe fuissent in partibus Hispaniæ, per suasionem supradicti Widechinni, vel sociorum ejus, secundum malam consuetudinem iterum rebellati sunt...

Barzina Civitas Hispaniæ, quæ jam pridem à nobis desciverat, per Zatum Prefectum ipsius nobis est reddita. Nam ipse in Palatium veniens semetipsum Domino Regi cum Civitate commendavit... Et in Aquis Palatio Abdellam Sarracenum filium Ibinmaure Regis, qui à fratre regno expulsus in Mauritania exulabat, ipso semetipsum commendante suscepit... Inde Abdellam Sarracenum cum filio suo Hludovico in Hispanias reverti fecit, & filium suum Pippinum ad Italiam misit...

Venit etiam & Legatus Hadesonsi Regis Galliciæ & Asturiæ, nomine Froia, papilionem miræ pulchritudinis presentans... In Insula Balcares à Mauris & Sarracenis depredata sunt. Hadesonsus Rex Galliciæ & Asturiæ, prædata Olysiptona ultima Hispaniæ Civitate, insignia victoriæ suæ loricas, mulos, captivosque Mauros, Domino Regi Carolo per Legatos suos Froiam & Basilicum hiemis tempore misit...

In Insula Balcares, quæ à Mauris & Sarracenis anno priore depredata sunt, postulato atque accepto à nostris auxilio, nobis se dederunt, & cum Dei adjutorio à nostris à prædonum incursione defensæ sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata, & Domino Regi presentata sunt...

Ipsa æstate capta est Barcinona Civitas Hispaniæ jam biennio obfessa. Zarum Prefectus ejus, & alij complures Sarraceni sunt comprehensi. Zatum &

- Rofelmus in una die ad præsentiam Imperatoris ducti, & exilio damnati sunt.
806. In Hispania verò Navarri & Pampilonenses, qui superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti sunt. Mauri juxta consuetudinem suam de
807. Hispania egressi, primò Sardiniam adpulsi sunt. Ibi que cum Sardis prælio commisso, & multis suorum amissis (nam tria millia ibi cecidisse perhibentur) in Corsicam recto cursu supervenerunt. Ibi que iterum in quodam portu ejusdem Insulæ cum classe, cui Burcardus præerat, prælio decertaverunt, victique ac fugati sunt, amissis XIII. navibus, & plurimis suorum interfectis. At eo illo anno in omnibus locis fortunâ adversa fatigati sunt, ut ipsi hoc sibi accidisse testarentur, pro eo quod anno superiore contra justitiam de Palataria insula sexaginta Monachos asportatos in Hispaniam vendiderunt. Qui Monachi per liberalitatem Imperatoris iterum in sua loca reversi sunt.
809. At in Occiduis partibus Dominus Hludovicus Rex cum exercitu Hispaniam ingressus, Dertofam Civitatem in ripa Hiberi fluminis sitam obsedit. Consumptoque in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam tam citò capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolumi exercitu in Aquitaniam se recepit. Mauri quoque de Hispania Corsicam ingressi, in ipso Sancto Paschali Sabbato Civitatem quamdam diripuerunt, & præter Episcopum ac paucos senes atque infirmos nihil in ea reliquerunt. Aureolus Comes, qui in commercio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum, contra Oscani & Cæsaraugustam residebat, defunctus est. Et Amoroz Præfectus Cæsaraugustæ atque Oscæ ministerium ejus invasit, & in Castellis ejus præsidia disposuit. Missaque Legatione ad Imperatorem, sese cum omnibus quæ habebat in deditioem illi velle venire, promisit. Eo anno eclypsis Lunæ contigit VII. Kal. Januar.

Anno Domini DCCCX. Amoroꝝ Cæsaraugustæ 810.
 Prefectus, postquam Imperatoris Legati ad eum per-
 venerunt, petiit ut colloquium fieret inter ipsum &
 Hispanici limitis Custodes, promittens se in eo con-
 loquio cum suis hominibus Imperatoris in deditionem
 esse venturum. Quod licet Imperator ut fieret an-
 nuisset, multis intervenientibus causis remansit infec-
 tum. Mauri de tota Hispania maxima classe compa-
 rata primò Sardiniam, deinde Corsicam appulerunt,
 nulloque in ea invento præsidio insulam penè totam
 subigerunt.... Duas quoque Legationes de diversis
 terrarum partibus, unam de Constantinopoli, alte-
 ram de Corduba pacem facere cupientes adventare
 narratur. Quibus ille acceptis, disposita pro tempo-
 ris conditione Saxoniam domum revertitur.... Impe-
 rator Aquasgrani veniens mense Octobrio, memora-
 tas Legationes audivit, pacemque cum Niciforo Im-
 peratore, & cum Abulaz Rege Hispaniæ fecit. Nam
 Niciforo Venetiam reddidit, & Haimricum Comitem
 olim à Sarracenis captum Abulaz remittente recepit...
 Corsica insula iterum à Mauris vastata est. Amoroꝝ ab
 Abdirahma filio Abulaz de Cæsaraugusta expulsus, &
 Oscam intrare compulsus est....

Item pax cum Abulaz Rege Sarracenorum facta.... 812.
 Mauris de Corsica cum multa præda ad Hispaniam
 redeuntibus, Hermeingarius Comes Emporitanus in
 Majorica insidias posuit, & VIII. naves eorum
 cœpit. In quibus quingentos & eò amplius Corfos
 captivos invenit.... 813.

Pax, quæ cum Abulaz Rege Sarracenorum facta, 815.
 & per triennium servata erat, velut inutilis rupta, &
 contra eum iterum bellum susceptum est....

Ubi cum moraretur Legatos Abodritorum, & 816.
 de Hispania Legatos Abdirahman filij Abulaz Regis
 ad se missos suscepit....

Anno ab Incarnatione Domini DCCCXVII. Lega- 817.
 ti Abdirahman filij Abulaz Regis Sarracenorum de
 Cæsaraugusta missi pacis petendæ gratiam venerunt, &

- 818 Compendio ab Imperatore auditi Aquisgrani eum
 præcedere iussi sunt.... Legati etiam Abdirahman,
 cum tribus mensibus detenti essent, & jam de reditu
 desperare cœpissent, remissi sunt....
820. In eo Conventu (*Aquisgran.*) Bera Comes Barcino-
 næ, qui jamdiu fraudis & infidelitatis à vicinis suis
 infimulabatur, cum accusatore suo equestri pugna
 configere conatus vincitur. Cumque ut reus Majesta-
 tis capitali sententia damnaretur, parsum est ei mise-
 ricordia Imperatoris, & Rotomagum exilio deporta-
 tus est.... Fœdus inter nos & Abulaz Regem Hispaniæ
 constitutum, & neutri parti satis proficuum, consul-
 tò ruptum, bellumque adversus eum susceptum est....
821. Tres exercitus ordinati, qui futura ætate perfido-
 rum per vices agros vastarent. Simili modo de Mar-
 ca Hispanica constitutum, & hoc illius limitis Præfec-
 tis imperatum est....
822. Comites Marcæ Hispanicæ trans Icorum fluvium
 in Hispania profecti, vastatis agris, & incensis com-
 pluribus villis, & capta non modica prædâ, regressi
 sunt....
824. Eblus, & Asinarius Comites cum copiis Wasco-
 num ad Pampilonam missi, cum peracto jam sibi in-
 juncto negotio reverterentur, in ipso Pyrenæi jugo
 perfidia montanorum in insidias deducti, ac circum-
 venti, capti sunt: & copiæ quas secum habuere penè
 usque ad internationem deletæ. Et Eblus quidem Cor-
 dubam missus, Asinarius verò misericordiâ eorum
 qui eum coeperant, quasi consanguineus eorum esset,
 domum redire permissus est....
827. Anno ab Incarnatione Domini DCCCXXVII. Im-
 perator Elizacharum Presbyterum & Abbatem, & cum
 eo Hildibrandum atque Donatum Comites, ad mo-
 tus Hispanicæ Marcæ componendos misit. Ante quo-
 rum adventum Aizo Sarracenorum auxilio fretus,
 multa ejusdem limitis Custodibus adversa intulit,
 eosque assiduis incurfionibus in tantum fatigavit, ut
 quidam illorum, relictis quæ tueri debebant castellis,

recederent. Defecit ad eum & filius Berani, nomine Willemundus, necnon & alij complures novarum rerum gentilitia levitate cupidi: junctique Sarracenis ac Mauris, Ceritaniam & Vallensem rapinis atque incendiis quotidie infestabant. Cumque ad sedandos ac mitigandos Gothorum atque Hispanorum in illis finibus habitantium animos Helisachar Abbas cum aliis ab Imperatore missis multa & propria industriâ, & sociorum consilio prudenter administrasset, Bernardus quoque Barcinonæ Comes Aizonis insidiis, & eorum qui ad eum defecerant calliditati ac fraudulentis machinationibus pertinacissimè resisteret, atque eorum temerarios conatus irritos efficeret, exercitus à Rege Sarracenorum Abdirahman ad auxilium Aizoni ferendum missus, Casaraugustam venisse nuntiatur. Supra quem Abumarnam Regis propinquus Dux constitutus; ex persuasionibus Aizonis haud dubiam sibi victoriam pollicebatur. Contra quem Imperator filium suum Pippinum Aquitaniæ Regem cum immodicis Francorum copiis mittens; Regni sui terminos tueri præcepit. Quod ita factum esset, nisi Ducum desidiâ, quos Francorum exercitui præfecerat, tardius quàm rerum necessitas postulabat, is quem ducebant ad Marcham venisset exercitus. Quæ tarditas in tantum noxia fuit, ut Abumaruan vastatis Barcinonensium, ac Gerundensium agris, villisque incensis, cunctis etiam quæ extra urbes invenerat direptis, cum incolumi exercitu Casaraugustam se priùs reciperet, quàm à nostro exercitu vel videri potuisset. Hujus cladis præfagia creditæ sunt visæ multoties in cælo acies, & ille terribilis nocturnæ coruscationis in aëre discursus. Imperator autem duobus Conventibus habitis, uno apud Niumagam propter falsas Horici filij Godefridi Regis Danorum pollicitationes, quibus se illò ad Imperatoris præsentiam venturum promisserrat: altero apud Compendium in quo & annualia dona suscepit, & his qui ad Marcham Hispanicam mittendi erant, quid vel qualiter agere debent imperavit....

828. Anno ab Incarnatione Domini DCCCXXVIII. Conventus Aquisgrani mense Februario factus est, in quo cum de multis aliis causis, tum præcipue de his quæ in Marca Hispanica contigerunt, ratio habita: & Legati, qui exercitui præerant, culpabiles inventi, & juxta merita sua honorum amissione mulctati sunt.... In quo cum de filiis suis Hlothario & Pippino cum exercitu ad Marcam Hispanicam mittendis consilium inisset, & id quomodo fieret ordinasset, Missos etiam Romani Pontificis, Quintinum, Primicerium, ac Theophilaetum Nomenclatorem, qui ad eum illò venerant, audita illorum Legatione dimisisset, ad Villam Franconofurd profectus est. Ibi que aliquamdiu moratus Wormatiam venit, atque inde Theodonis-Villam perrexit. De quo loco Hlotharium filium suum cum magnis Francorum copiis ad Hispanicam Marcam direxit. Qui cum Lugdunum venisset, confedit; nuntium operiens qui de Sarracenorum adventu faceret certiolem. In qua expectatione cum Pippino fratre colloquitur. Et comperto quòd Sarraceni ad Marcam venire aut timerent, aut nollent, redeunte in Aquitaniam fratre, ipse ad patrem Aquisgrani revertitur....
829. Hlotharium quoque filium suum finito Conventu in Italiam direxit, ac Bernardum Comitem Barcinonæ qui eatenus in Marca Hispaniæ præsidebat, Camerarium in Palatio constituit....
830. Anno ab Incarnatione Domine DCCCXXX. Conventus ibidem (*Aquisgran.*) factus est, in quo statuit cum universis Francis hostiliter in partes Britaniæ proficisci, maximè que hoc persuadente Bernardo Camerario... Ideò que omnis populus qui in Britaniam ire debebat, ad Parisium se conjunxit: necnon Hlotharium de Italia, & Pippinum de Aquitania hostiliter adversum patrem venire, ut illum de regno ejicerent & novercam suam perderent, ac Bernardum interficerent, compulerunt. Quod præfatus Bernardus sentiens, fugâ lapsus Barcinonam pervenit.

Cum;

Cumque domno Imperatori illorum consilium denun-
 tatum esset, continuo obviam illis ad Compendium
 perrexit... Post octavas autem Paschæ Hlotharius de
 Italia perveniens, Placitum illic habuit, & Hereber-
 tum fratrem Bernardi Texcæci iussit, aliquosque fi-
 deles domni Imperatoris in custodiam misit. 83r.

Bernardus Comes adveniens, de quibus accusatus
 fuerat domno Imperatori, filiisque suis iurejurando
 satisfecit. Filij quoque ejus, qui adfuerant, ad sua
 remearunt.

Interea lacrymabile, & nimiumque cunctis Catho- 839.
 licis Ecclesiæ filiis ingemiscendum famam perferente
 innotuit. Bodo Diaconus Alemanicæ gente proge-
 nitus, & ab ipsis penè cunabulis in Christiana Reli-
 gione Palatinis eruditionibus, & divinis humanisque
 litteris aliquatenus imbutus, qui anno præcedente
 Romam orationis gratiâ properandi licentiam ab Au-
 gustis poposcerat, multisque donariis muneratus im-
 petraverat, humani generis hoste plectus, relicta
 Christianitate ad Judaismum sese convertit: & pri-
 mum quidem consilio proditionis atque perditionis
 suæ cum Judæis inito, quos secum adduxerat paganis
 vendendos callidè machinari non timuit. Quibus
 distractis, uno tantummodo secum, qui nepos ejus
 ferebatur, retento, abnegata (quod lacrymabiliter
 dicimus) Christi fidè, sese Judæum professus est. Sic-
 que circumcisus, capillisque ac barbâ crescentibus,
 & mutato, potiusque usurpato Elezari nomine, ac-
 cinctus etiam cingulo militari, cujusdam Judæi filiam
 sibi matrimonio copulavit: coacto memorato nepote
 suo similiter ad Judaismum translato. Tandemque
 cum Judæis miserrima cupiditate devinctus, Cæsar-
 augustam urbem Hispaniæ mediante Augusto men-
 se ingressus est. Quod quantum Augustis cunctisque
 Christianæ fidei gratiâ redemptis luctuosum extiterit,
 difficultas, qua Imperatori id facile credendum per-
 suaderi non potuit, patenter omnibus indicavit.

Hiems mollissima usque ad Kalendas Februarij 844.

quadam temperie modificata. Bernardus Comes Marcae Hispanicae jamdudum grandia molliens, summiſſique inhians, majestatis reus, Francorum judicio, jussu Caroli in Aquitania capitalem sententiam subiit...

Normanni per Garrondam Tolosam usque proficiscentes, praedas passim impunèque perficiunt. Unde regressi quidam, Galliciamque adgressi, partim balistariorum occurſu, partim tempeſtate maris intercepti, disperseunt. Sed & quidam eorum ulterio-
ris Hispaniae partes adorsi, diu acriterque cum Sarra-
cenis dimicantes, tandem victi reſiliunt...

847. Legati Abdirhaman Regis Sarracenorum à Corduba Hispaniae ad Carolum pacis petendae foederisque firmandi gratia veniunt: quos apud Remorum Durocortorum decenter & suscepit, & absolvit. Bodo, qui ante annos aliquot Christiana veritate derelicta ad Judaeorum perfidiam concesserat, in tantum mali profecit, ut in omnes Christianos Hispaniae degentes, tam Regis quam gentis Sarracenorum animos concitare statuerit, quatenus aut relicta Christiana fidei Religione ad Judaeorum insaniam, Sarracenorumque dementiam se converterent, aut certe omnes interficerentur. Super quo omnium illius Regni Christianorum petitio ad Carolum Regem, Regni que sui Episcopos, ceterosque nostrae fidei ordines lacrymabiliter missa est, ut memoratus Apostata reſoceret, ne diutius Christianis illic versantibus aut impedimento, aut neci foret.

848. Guilihelmus filius Bernardi Impurium & Barcinonam dolo magis quam vi capit.

850. Guilihelmus Bernardi filius in Marca Hispanica Aledramnum & Isembardum Comites dolo capit. Sed ipse dolosius captus, & apud Barcinonem interfectus est.

852. Mauri Barcinoniam Judaeis prodentibus capiunt, interfectisque penè omnibus Christianis, & urbe vastata impunè redeunt.

852. Abdirhaman Rex Sarracenorum in Hispania con-

sistentium, Cordubæ moritur, Regnumque ejus filius
ipsum adsequitur....

Interea quidam Monachus ex Monasterio S. Vin- 858.
centij Martyris, vel S. Germani Confessoris, à Cor-
duba Civitate Hispaniæ rediens, corpora Beatorum
Martyrum Georgij Diaconi, & Aurelij, caputque
Nathaliæ secum detulit, atque in Villa Acanto in
loculis servanda collocavit.

Legatum Mahomet Regis Sarracenorum, cum 863.
magnis & multis muneribus, ac literis de pace &
foedere amicali loquentibus, solemni more susce-
pit...

Carolus Missos suos, quos præcedenti anno Cor- 865.
dubam ad Mahomet direxerat, cum multis donis,
Camelis videlicet lecta & papiliones gestantibus,
cum diversi generis pannis, & multis odoramentis,
in Compendio recipit.

Multitudo locustarum per Germaniam in Gallias, 873.
maximè autem in Hispaniam adeò se effundit, ut
Ægyptiacæ plagæ potuerit comparari, &c.

APENDICE ULTIMO.

ORDERICI VITALIS ANGLIGENÆ,
Cœnobi Uticensis Monachi, Ecclesiast-
tica Hist. lib. XIII.

EX EDIT. ANDRÆÆ DUCHESNIJ,
*in Volumine cui titulus: Historiæ Normano-
rum Scriptores antiqui. Parisiis MDCXIX.*
à pag. 890.

Anno ab Incarnatione Domini M.C.

Anno

1100.

I NON multò post HILDEFONSUS Arragonum
Rex graviter à Paganis impetitus est, &
crebris certaminibus, multisque detrimentis nimium
vexatus est. Unde Rotroni consanguineo suo Legatos
destinavit, eique humiliter mandavit, ut sibi contra
ethnicos dimicanti subveniret, & auxilia Francorum,
qui multis in necessitatibus laudabiliter experti sunt,
secum adduceret. Promisit etiam se daturum suffra-
gantibus Gallis larga stipendia, & secum remorari
volentibus opima prædia. Protinus Comes probissis-
mus commilitones ascivit, cognato Regi suppetias
adduxit, sine dolo & fictione adjuvit: sed integram
Hiberorum fidem non invenit. Nam dum in multis
strenuè cum sociis & comprovincialibus suis egisset,
& eorum adminiculum Sarracenos admodum terruif-
set, & Hispani dolum in illos machinati sunt, & de
morte suorum auxiliatorum consensu Regis, ut opi-
nantur, tractaverunt. Quod facinus ut ab eorum com-
plicitibus detectum Gallis patuit, Rotro cum confoda-
libus suis Regem cum proditoribus Hiberis reliquit,
& in nullo dignè pro tantis laboribus remuneratus,
in Gallias remeavit....

2 Sarraceni comperto recessu Francorum animo-
 flores effecti, rursus aggressi regiones Christianorum,
 vires suas ostenderunt laevis caedibus multorum. Por-
 rò erubescens Aragonij viribus hostium oppressi,
 Francos iterum accersierunt, eisque pro perpetrata
 olim contumelia satisfecerunt, & jurejurando ter-
 ras & honores dandos denominaverunt. Comes ergo
 præteritæ litis & injuriæ immemor, amici & conso-
 brini legationem suscepit, & secum ingentem exerci-
 tum undecumque collectum adduxit, & contra Paga-
 nos pugnaturus in terram eorum audacter intravit.
 Porrò Hispani de tanto auxilio gaudentes, Francos
 alacriter susceperunt, transactosque reatus emendare
 volentes, in urbibus suis Toletis, & Tudela, necnon
 Pampelona, oppidisque suis hospitati sunt, & amplos
 honores ac possessiones eis tradiderunt. Illi nimirum
 otia vitantes, in initio æstatis in unum congregati
 sunt, ethnicosque de suis finibus cruentis ictibus ex-
 pulerunt, & talionem eis reddituri, terminos illorum
 pertransierunt. Pro illatis autem damnis & contume-
 liis, Deo favente multimodam ultionem exercuerunt:
 & in regionibus eorum magnam ubertatem invenien-
 tes victus omniumque rerum, hiemem præstolati sunt.

3 Tunc Rotro Comes Moritonix cum Francis, &
 Episcopus Cæsaraugustanus cum fratribus de Palmis,
 & GUAZSO DE BIARA cum Gasconibus, Penecadel,
 ubi sunt duæ turres inexpugnabiles, munierunt, &
 sex septimanis tenuerunt. Tandem pugnantes contra
 Amorgan Regem Valentix per Satinam urbem con-
 venerunt: sed pagani antequàm ferirentur, fugerunt.
 Relictis autem in munitione Penecadel LX. satelliti-
 bus, redierunt. Sed Amoravij & Andeluciani de
 Affrica missi à Rege Alis, filio Insted, eis obviaverunt,
 triduoque in castro Serraliis obsederunt. Christiani
 verò his tribus diebus peccatorum suorum pœnitentiam
 egerunt, jejunaverunt, & Deum invocantes XVIII.
 Kal. Septembris pugnaverunt, & adminiculante cæ-
 lesti virtute post diurnum certamen, cum sol occum-

beret, vicerunt: sed fugientes paganos, nocturna formidantes pericula, per incognita itinera diu persequi non ausi fuerunt.

4 Pridie ante generalem pugnam GUARINUS SANCIO vir in multis laudandus cum fratribus de Palmis in montana ascendit: ibique Christianis cum virtute Dei præliantibus, Alaminum Rex cum CLIV. milibus peditum victus aufugit. Innumeri de tantis paganorum legionibus perierunt, aut armis persequentium, aut præcipitiis, aut nimia lassitudine, vel siti, vel aliis generibus mortium. Sic Afri, qui suppetias idololatriæ Hiberis venerant, interierunt, & Christicolarum telis in Orcum demissi, cum Regibus suis gehennæ pœnas luunt. Deinde Normannorum quidam & Francorum loca sibi opportuna perquisierunt, & ibidem ad habitandum sedes elegerunt. Silvester autem de Sancto Karilefo, & Rainaldus de Bailol, aliique plures, ad natale solum repedarunt, qui patrimonia sua extraneorum acquisitionibus rerum præposuerunt.

5 Tunc Normannus eques Rodbertus de Culeio cognomento Burdet, in Hispania commorari decrevit, atque ad quamdam urbem, quæ Terragona in antiquis codicibus nuncupatur, secessit. Ibi passi leguntur tempore Galieni Imperatoris Sancti Martyres Christi Fructuosus Episcopus, & Angulus, (1) & Eulogius Diaconi, qui primò in carcerem trusi, deinde flammis injecti exustis vinculis, manibus in modum crucis expansis, orantes ut urerentur, obtinuerunt. Aurelius Clemens Prudentius de ipsis in libro de Martyribus metricum carmen composuit, ipsorumque certamen luculentis versibus enodavit. Terraconæ Metropolitana Sedes erat, & Odelricus eruditissimus senex Archiepiscopus florebat, & in vicis burgisque Diocesis suæ officium sibi injunctum exercebat. In Episcopali quippe Basilica quercus & fagi, aliæque proceræ arbores jam creverant, spatiumque interius intra muros urbis à priscais temporibus occupaverant: habitatori-

(1) *Lege: Augurius.*

bus per immanitatem Sarracenorum peremptis, seu fugatis, qui eandem dudum incoluerant. Denique Rodbertus instinctu Præfulis Honorium Papam adiit, velle suum ei denudavit, Terraconensem Comitatum ab omni exactiōe sæculari liberum dono Papæ recepit: & reversus, validis sodalibus quæsitis, sibi que adjunctis, usque hodie custodit, ethnicisque resistit. Interim dum pergeret Romam, itemque pro colligendis contubernalibus rediisset in Normanniam, Sibylla uxor ejus, filia Guillelmi Capræ, servavit Terraconam. Hæc non minus probitate quàm pulchritudine vigeat. Nam absente marito pervigil excubabat, singulis noctibus lorica ut miles induebat, virgam manu gestans murum ascendebat, urbem circumibat, vigiles excitabat, cunctos ut hostium insidias cautè præcaverent prudenter admonebat. Laudabilis est juvenis hæc, quæ marito sic famulabatur fide, & dilectione sedula, populumque Dei pie regebat pervigili solertia.

6 Anno ab Incarnatione Domini MCXXV. postquam Rotro Comes cum suis satellitibus & auxiliariis in Galliam remeavit, Aragonensis Rex visis insignibus gestis, quæ Franci sine illo super Paganos in Hispānia fecerant, invidit: laudisque cupidus ingentem suæ gentis exercitum arroganter adunavit. Remotas quoque regiones usque ad Cordubam peragravit, & in illis sex hebdomadibus cum exercitu deguit, ingentique terrore indigenas, qui Francos cum Hiberis adesse putabant, perculit. Sarraceni autem in munitionibus suis delitescēbant, sed per agros armentorum pecorumque greges passim dimittebant. Nullus de Castellis in Christianos exierat, sed Christiana cohors ad libitum omnia extra munimenta diripiebat, & depopulatione gravi Provincias affligebat.

7 Tunc Muceranij (1) fere decem millia congregati sunt, ac Regem Hildefonsum humiliter adierunt.

Oo 4

,,Nos,

(1) Id est: *Muzarabes*. Scriptum fortè erat: *Muceravij*.

„ Nos , inquit , & patres nostri hæcenus inter gen-
 „ tiles educati sumus , & baptizati Christianam legem
 „ libenter tenemus : sed perfectum divæ Religionis
 „ dogma numquam ediscere potuimus. Nam neque
 „ nos pro subjectione infidelium , à quibus jamdiu
 „ oppressi sumus , Romanos , seu Gallos expetere
 „ doctores ausi fuimus : neque ipsi ad nos venerunt
 „ propter barbariem paganorum , quibus olim parui-
 „ mus. Nunc autem adventu vestro admodum gaude-
 „ mus , & natali solo relicto vobiscum migrare cum
 „ uxoribus & rebus nostris optamus. Mucranis ita-
 „ que Rex quod petebant annuit. Magna igitur eorum
 „ multitudo de finibus suis exivit , & pro sacrae legis
 „ amore , ingenti penuria & labore afflictâ exulavit.

8 Arragones enim ut remeaverunt , totam Regio-
 nem bonis omnibus spoliatam invenerunt , nimiaque
 penuria & fame antequàm proprios lares contigissent,
 vehementer aporiati sunt. Porrò Cordubenses , ali-
 que Sarracenorum populi valde irati sunt , ut Mucra-
 nios cum familiis & rebus suis discessisse viderunt.
 Quapropter communi decreto contra residuos insur-
 rerunt , rebus omnibus eos crudeliter expoliave-
 runt , verberibus & vinculis multisque injuriis gravi-
 ter vexaverunt. Multos eorum horrendis suppliciis in-
 teremerunt , & omnes alios in Africam ultra fretum
 athlanticum relegaverunt , exilioque truci pro Chris-
 tianorum odio , quibus magna pars eorum comitata
 fuerat , condemnaverunt.

9 Hildefonsus autem Rex ut in regnum suum re-
 gressus est , magnis & multis tam publicis , quàm do-
 mesticis seditionibus perturbatus est. URACA enim
 uxor ejus , quæ filia HILDEFONSI Senioris Gallicia
 Regis fuerat , consilio & instinctu Gallicienfium contra
 maritum suum rebellaverat , eique perniciem tam ve-
 neno , quàm armis machinata , multis causa perditio-
 nis fuerat. Denique Gallicij tam grave disfidium inter
 virum & conjugem ejus ut viderunt , nec pacem eis ido-
 neam adhibere suadendo potuerunt , PETRUM HILDE-
 FONI

FONSUM (1) RAIMUNDI Francigenæ Comitis filium ex
 filia HILDEFONSI MAGNI, Regem sibi statuerunt, & huc
 usque parvum Regem vocitantes libertatem regni sub
 eo viriliter defendunt. In præfatos Reges acris guerra
 diu duravit, & multa subjectis plebibus damna intulit.
 Præfata verò mulier in maritum omnimodis favit, &
 nepoti, (2) qui paternam hereditatem regebat, favit.
 Tandem divino nutu, sicut Egla uxor David, post diu-
 tinam cædem difficultate partus periit. Qua defuncta,
 bellicosos Reges serena pax in amicitiam copulavit,
 & unanimes fervor præliandi contra Ethnicos arma-
 vit.

1133
 Anno ab Incarnatione Domini MCXXXIII. in-
 dictione XI. HILDEFONSUS Arragonum Rex exercitum
 contra paganos aggregavit, & munitissimum ditissi-
 mumque Castellum Meschinaz obsedit, & oppidanis
 turgentibus, qui divitiis & ciborum abundantia inac-
 cessibilique ut rebantur firmitate gloriabantur, præ-
 cepit, ut sese indemnes dederent, & in pace omnibus
 secum rebus suis sublatis recederent. At illi acriter res-
 titerunt, & minas ejus ac promissa parvipenderunt.
 Strenuus autem Rex per tres septimanas fortiter illos
 coartavit, & exteriorè munitiois partem violenter
 obtinuit. Castellani ergo perterriti interius munimen-
 tum Regi obtulerunt: ac ut liberos cum suis omnibus
 eos exire permitteret, rogaverunt. Quibus iratus Rex
 respondit: „Hoc quod nunc poscitis à primordio
 „sponte obtuli vobis. Sed vos Christi virtutem, &
 „Christianorum fidem probitatemque floccipenden-
 „tes respuistis. Nunc igitur per caput meum vobis
 „affero, quòd hinc non egrediemini, nisi cum vitæ
 „vestræ detrimento. „Deinde suis jussit, ut præpa-
 ratas machinas erigerent, & validos assultus in oppi-
 dum darent. Quo factò, Castellum cœperunt, & cunc-

(1) In margine editionis Duchesnianæ scriptum: *Hildefonsum Raimundum*, non Petrum Hildefonsum. (2) *Filio*, non *nepoti*.
 Chron. Floriacense tom. 4. Collect. Jucherianæ pag. 95.

tis gentilibus capita detruncaverunt, magnumque terrorem vicinis sic intulerunt.

II Victor itaque Rex inde in Civitatem Fragam exercitum duxit, & annua ipsam obsidione circumvallavit. Cives ergo legatos in Africam statim miserunt, & Alis Regi Africæ ut illis succurreret mandaverunt. At ille Amoraviorum decem milia trans fretum eis destinavit. Qui in Hispaniam venientes per IV. Proceres Regi mandavere, ut festinaret de obsidione urbis recedere. Protinus Rex Sanctas sibi de Capella sua Reliquias deferri præcepit, quibus allatis coram omnibus juravit, quod obsidionem non dimitteret nisi civitas sibi redderetur, aut ipse letho præpediretur, aut fugaretur. Hoc etiam XX. Optimatibus suis jurare præcepit.

12 Legati autem redeuntes hoc Amoraviis renuntiaverunt, & illi mox aggregatis omnibus contubernaliibus suis ad bellum convenerunt. Deinde fortiter instructa gentiliū acies exercitui Regis occurrit, acriterque præliari cœpit. Denique Rex, ut pervalidum sibi certamen imminere prospexit, veredarios suos celeriter direxit, & omnes amicos atque confines, ut sibi suffragarentur, exoravit. Ipse verò cum suis agminibus pedem ad vicinum montem callidè retraxit. Ibiq̄e tribus continuis diebus ac noctibus in obstantes Amoravios dimicavit. Rodbertus autem cognomento Burdet Comes Terraconæ, aliiq̄e fideles, auditis rumoribus de Regis impugnatione, velociter armati laxatis habenis advolarunt, in nomine Jesu altè vociferati sunt, repentino impetu lassatos gentiles percusserunt, prostraverunt, victosque fugaverunt. Multos quippe ceperunt, plures verò necaverunt, & victoria peracta spoliis inimicorum admodum ditati sunt, victoriquè Deo lati gratias egerunt.

13 Verum, quia in hoc labenti sæculo nulla mortalium potentia longa est, adversitas prosperitatem disponente justo rectore Deo velociter profecuta est. **Cives enim Fragæ urbis, quam Rex obsidebat, ad**
quam

quam omnium pessimorum ex ethnicis seu falsis Christianis refugium erat, metuentes tam magnanimi Principis iras, insuperabilesque conatus, & Christianorum Christi cruce signatos, & invicta virtute corroboratos exercitus, pacem ab eo petierunt, & subjectionem ei secundum consideratas condiciones spondederunt. Ille verò concordiam eorum obstinata mente refutavit, & annum vectigal ab eis recipere sprexit, seseque illos obsidione obtenturum fore minitatus, iurjurando confirmavit. Quod audientes Sarraceni, dira desperatione aciores extiterunt, ad Halin Regem Africæ denuò legatos miserunt, & ab aliis Regibus Principibusque gentium in tanto discrimine sibi subsidium summopere procuraverunt.

14 Anno ab Incarnatione Domini MCXXXIV. in dictione XII. Rodbertus II. Dux Nortmannorum XXVIII. anno, ex quo apud Tenerchebraicum captus est, & in carcere fratris sui detentus est, mense Februario Carduili Britannicæ obiit, & in Cœnobio Monachorum S. Petri Apostoli Gloucestræ tumulatus quiescit. Tunc Buchar-Halis filius Regis Marochi plures undique bellatorum copias collegit, & in Hispanias contra Christianos pugnare venit. Alammion autem Cordubensis, & Alcharias de Dalmaria, aliique Optimates Libyæ & Hiberiæ cum multis milibus ei adjuncti sunt, cœtusque suos ad pugnam insidiosè instruxerunt. Hi simul conglomerati Fragæ auxiliati sunt, & quinquepertitas acies illuc perduxerunt. Prima nimirum acies ducebat ducentos camelos victualibus & multis speciebus necessariis onustos, quibus relevare nitebantur obsessos, & mendicos Christianos ad irruptionem illicere contra primas cohortes prædæ cupidos. Aliæ verò phalanges procul divisæ in insidiis latebant, ac ut fugientum persecutores exciperent cautè manebant.

15 Ad Fragam duo flumina currunt, ab Ilerde Segra, & Eburæ à Cæsaraugusta in Campo-dolenti. Inter hæc flumina pugnatum est in mense Julio, ubi mul-

1134.

multum sanguinis effusum est. Hildefonfus Rex, ut
 nimiam multitudinem ethnicorum contra se venire au-
 didit, Principes Christiani exercitus convocavit, ac ad
 bellum magnificè concitavit. Bertrandus enim Lau-
 dunensis, Comes Quadrionæ, & Rodericus Asturiæ,
 Haimarus de Narbona, & CENTULFUS GASTONIS fi-
 lius DE BIARA, Garfio Adramis, aliique plures belli-
 colosi Proceres in Campo-dolenti certaverunt. Hilde-
 fonfus Rex ut primam aciem, quæ camelos victuali-
 bus onustos ducebat, perspexit, Bertranno Comiti,
 ut cum eis primò dimicaret præcepit. Cui Bertran-
 nus dixit: „ Domine Rex, primos transire dimitta-
 mus, ut illis ad urbem appropriantibus nos optimè
 parati simus, & illos si onusti prædis remeaverint fe-
 rere, & cautè contra insidias inimicorum agmina
 nostra tutare. Interea sequentes socios eorum ex-
 pectemus & prompti bello excipiamus. ” Tunc ira-
 tus Rex cum exclamatione dixit: Ubi est magnanimitas
 tua, strenue Comes? Hucusque timiditatem num-
 quam in te reperi. His dictis, Consul animosus eru-
 buit, & in ethnicos cum suis coetibus acriter irruit.
 Illi protinus terga verterunt, ac ad innumerabiles
 quæ sequebantur catervas refugere moliti sunt. Tunc
 innumeræ phalanges in Christianos surrexerunt &
 Bertrannum ac Haimarum, Rodericum, & Centul-
 fum cum multis milibus occiderunt. Rex autem cum
 residuis in quodam colle diutius dimicavit, nimiaque
 hostium multitudine conclusus, suos penè omnes
 amisit: ibique ad mortem usque pro Christo conflagere
 proposuit. Pontifex autem Urgelensis Regi ut recederet
 iussit: sed ille pro ruina suorum nimis mœstus
 noluit. „ Cui Episcopus, ex auctoritate, inquit, Dei
 „ omnipotentis tibi præcipio ut confestim recedas de
 „ hoc campo, ne te cadente tota paganis subdatur
 „ Christianorum regio, & cunctis in hac Provincia
 „ consistentibus Christianis incumbat publica inter-
 „ sectio. Denique Pontificali iussione constrictus obe-
 „ dire voluit, sed innumeris milibus paganorum am-
 bitus

bitus difficilem exitum undique circumspexit. Attamen ense feroci cum LX. militibus, qui residui cum illo laborabant, per tenuiorem hostium cratem sibi callem aperuit, & cum summa difficultate cum X. commilitonibus evasit, præfulemque prædictum cum quinquaginta pugnatoribus peremptum reliquit. Tali eventu gentiles elati sunt, & Christiani vehementer contristati sunt. Rex cum magno mœrore ad amicos ut remeavit, Cæsaraugustanis & Francis occurrit, aliisque fidelibus, qui ad bellum properabant, sed infortunio tristi audito vehementer fracti lugebant. Videntes verò Regem, confortare se conati sunt, seseque ad imperium ejus sponte obtulerunt. Ille autem ira fervens, & dolore pallens, unam saltem à Domino, antequam moreretur, de Paganis ultionem cum ingenti desiderio præstolabatur. Obvias itaque Christianorum phalanges per devios anfractos ad maritima perduxit, ibique multitudinem Sarracenorum opimam captivis & spoliis Christianorum onerantem naves invenit, subitoque super eos, qui nil hujusmodi tunc suspicabantur, irruit, & de illis nimia cæde peracta iræ furenti aliquantulum satisfecit. Ibi navis capitibus Christianorum onusta erat, quæ Rex Buchar patri suo Regi Africæ pro testimonio victoriæ suæ mittebat. Captivos quoque circiter septingentos, & insignes manubias vanæ laudis amator destinabat.

16 Hildefonfus autem Rex, ut supradictum est, Dei nutu repente supervenit, factaque hostili strage, cæsorum capita sociorum rapuit, & Ecclesiæ Dei honorificè sepelienda reddidit. Captivi verò, qui jam in navibus vincti jacebant, strepitum audientes oculos levaverunt, & videntes quod optare non audebant, vehementer exhilariti sunt. Viribus quoque resumptis alacriter animati sunt, & Christianis in littore cum Sarracenis pugnantibus vincula vicissim abolverunt, ac ad subsidium suorum de puppibus profilierunt, sumptisque jugulatorum armis, Ethnicos adhuc su-

per-

perflites mortificare moliti sunt. Sic tripudio pagano-
rum versa vice luctus successit, & Christiana cohors
in cunctis operibus suis Deum benedixit.

17 Hildefonfus fortis Rex laboribus & arumhis
fractus paulò post agrotavit, & in lecto decumbens,
post octo dies animam exhalavit. Quo defuncto, quia
filium non habuit, turbatio de successore subjectos
inter bellicos strepitus aliquandiu detinuit. Denique
Arragones Remigium Sacerdotem & Monachum, quia
frater Regis erat, elegerunt, & Regem sibi constitue-
runt. Navares autem GARSIONEM Satrapam sibi Re-
gem præposuerunt....

1134- 18 Hildefonfus autem Arragonum Rex in introitu
Autumni obiit, post Bellum Fragenfe, in quo nobi-
lium Baronum Bertranni, & Roderici, aliorumque
Procerum occasus contigit,....

FIN.

IN-

INDICE

DE LAS COSAS MAS notables de este Tomo X.

- A** Badfolomes de Cordoba. pag. 388.
- Abdera. Su antigüedad. 1. Su situacion. 2. Sus Medallas. 3. Origen de su Christianidad, y Obispado. 7. Sus Obispos. 10. Fin de su Silla. 13.
- Abdiluvár Gobernador de Zaragoza. 387.
- San Abundio Martyr. 408.
- San Acisclo, y Victoria. Su vida, y martyrio. 288. Accras de su martyrió vindicadas. 295. Ponense à la letra. 485. No fueron hijos de S. Marcelo, sino naturales de Cordoba. 296. Fueron hermanos. 297. Dia de su Martyrio. 298. Antigüedad del culto. 299. Reparticion de sus Reliquias 302. y 333.
- Acrostolio, adorno de Nave en Medallas de Cadiz. 41. y 43.
- Adra es hoy la que antes Abdera. 2.
- Agapio. De este nombre huvó dos Obispos en Cordoba. 221. y sig. El segundo es tenido por Santo. 225.
- Agila, Rey Godo contra Cordoba. 299.
- Agrippa, Patrono de Cadiz. 42. Medallas que con su nombre batió la Ciudad. 41. y 43.
- Alcalá de los Gazules, llamada antes Alcalá Sidonia. 22.
- D. Alfonso el I. de Aragon. Su expedicion sobre Cordoba. 244.
- Almella (Diego Rodriguez de) escribió el Valerio de las Historias. 310.
- Anuelos, Lugarcillo de la Montaña de Cordoba. 260. y 408.
- S. Anastasio Martyr. 397.
- Antropomorfitas, Hereges en Cordoba. 270. y 281.
- Antuerpienses Jesuitas. Su Obra de Acta SS. merece diver-

- diverso juicio en los posteriores, que en los primeros meses, acerca de los Santos de España. 95. y 129. Corrigente sobre Osio. 179. Sobre la Fiesta de S. Eulogio. 455. Sobre los Escolios de las Obras del Santo. 455. *V. Solerio.*
- Anulo, hermana de S. Eulogio. 411. y 425.
- Aphrodisia, Isla. 37.
- Arcos de la Frontera, poblacion antigua. 48. Incripcion que conserva. 49.
- Arianos, su encono contra Osio. 175. Quando fueron primera vez condenados? 199.
- S. Argentea. Su Vida, y Martyrio. 466. Sus Actas. 564.
- Armitatense, Monasterio. 258.
- Artigi, Pueblo. 74.
- Afido, Ciudad mencionada por Plinio, es la Afindum de Ptolomeo. 15. Incripcion en que se mantiene su nombre. 16. Sus Medallas. 17. Antiguedad de Afido. 18. Fue Colonia con sobrenombre de *Cesariana*. 18. Fundamentos de los que la reducen à Medina-Sidonia. 19. Fundamentos que prueban ser Gerez. 20. Origen de su Silla Pontificia. 56. Sus Obispos. *alli*, y fig. Perseverò con Christianidad, y Obispos en tiempo de los Moros. 62. Su ultimo Prelado en el siglo doce. 63. Su Silla trasladada à Cadiz. 64.
- Afidona, es lo mismo que Afido. 21.
- Aspavia, Pueblo. 153. y 154.
- Asta, Ciudad. 32. No tocan à la Asta Betica los Martyres Honorato, Eutiquio, y Estevan. 65. Ni S. Segundo Astense. 67.
- Astapeos, gentes de España. 79.
- Astigi, Ciudad. Su antiguedad, y situacion. 71. Fue Convento Juridico. 72. Pueblos de su jurisdiccion. 73. Llamòse *Augusta firma*. 75. Hoy Ecija. Antiguedad de su Christianidad. 83. Sus Obispos. S. Crispin Martyr. 84. Gaudencio. 86. *V. S. Fulgencio.* Perseverò con Obispo despues de la entrada de los Moros. 110. Suceso notable de un Convento de Religiosas. 111. Reducida al poder de los Christianos. 117. Viviò alli Santa Florentina. 119. Fueron naturales de esta Ciudad los Martyres S. Pedro, y Vvistremundo. 122.
- Astigi Vetus. 74.
- Ategua, Pueblo. 152.
- S. Athanasio, perseguido por los

Los Arianos: 171. Nunca
 subscribió Ofio contra él.
 179. Su causa era en aquel
 tiempo el caracter de los
 partidos. 186. Sus testimo-
 nios en favor de Ofio. 170.
 179. y 186.

Athaulfo Obispo de Barcelo-
 na. 387.

Atubi, Pueblo. 152. Sus Inf-
 rcripciones. 153.

S. Agustín N. P. Defendió la
 fama de Ofio. 167. y fig.

S. Aurelia Martyr. 334.

S. Aurelio Martyr. 374. y fig.

Traslacion de su Cuerpo
 a Paris. 387. y 511.

Aulinianos, Lugar. 260.

Aymon de S. German de Pa-
 ris. 387.

B

Abila Señora de Cordoba.
 389.

Balvo, Lucio Cornelio, de
 Cadiz, y su Sobrino. Sus
 honores. 38. Medalla de
 los Balvos. 39.

Barea, Ciudad. Su situacion
 donde hoy Vera. 4.

Envió un Presbytero al Concilio
 de Eliberi. 4.

S. Basilio Magno. 184.

S. Benilde Martyr. 399.

Bertinianos Anales, del Monaf-
 terio de S. Bertin. 570. y fig.

Tom. X.

Bergio V. Vergio. Obispo de
 Bibistro. Patria de Santa Ar-
 gentea. 466.

Biothanato, que significa?
 276.

Bodo, Judío. 577.

C

Adiz, Isla, y Ciudad
 muy famosa en el Mun-
 do. 35. Su antigüedad. 36.

Sitio del Templo de Hercu-
 les. 36. Varios nombres de
 la Isla. 37. Estuvo allí Julio

Cesar. 37. Que significa la
 voz Gadir. 36. Sus Varones
 ilustres. 38. Su nobleza. 40.

Fue Didyma la Ciudad. 39.
 Eran muy extraordinarios
 sus cultos. 40. No fue Co-

lonia, sino Municipio. 41.
 Envio un Presbytero al
 Concilio de Eliberi. 42. Era

Convento Jurídico. Pueblos
 de su distrito. 45.

Carbula, Pueblo. 147. Batió
 Moneda. 148.

Carifa, Pueblo. 46. Sus Meda-
 llas. *alli*.

Carrion de los Condes. 318.

Carruca, Pueblo. 148.

Carteia, primera Colonia de
 los Romanos en España, y
 sus Medallas. 49.

Carula, Pueblo. 147.

Cattaneo (Juan Bautista) Fran-
 ciscano. 153.

- Censor, oficio entre los Mu-
zarabes. 264.
- Ceret, Ciudad. Etymología
de esta voz. 24. col. 2. Su
situación. 34. Medalla de
este Pueblo. 34.
- Cesariana. Esta voz no deno-
ta Ciudad distinta de Asido.
18.
- Cetratas, Cohortes. Por que
se llamaban así? 52.
- Chiliopolis, ò de mil Ciuda-
des, dictado de España. 34.
- S. Christoval. Su Monasterio
de Cordoba. 355. y 474.
- S. Christoval Monge, y Mar-
tyr. 393.
- Circuncision usada en Cordo-
ba por algunos malos Chris-
tianos. 285.
- Colubris, Varrio de Cordo-
ba. 255.
- S. Columba Martyr. 399.
- Columnas de Hércules. 40.
- Concilio de Cordoba acerca
de los Martyres. 351. De
otros Concilios de Cordo-
ba. 355.
- Conde de los Christianos Mu-
zarabes. 264.
- Constantino Magno, estimó
mucho al Obispo Ofio. 165.
y sig. Murió en veinte y dos
de Mayo en el año de 337.
pag. 170.
- Convento, ò Cenovio, no
siempre es lo mismo que
Monasterio. 249.
- Cordoba. Antigüedad de su
nombre. 131. Fue obra del
Romano Marcelo. 133. En
el mismo sitio en que hoy
está. 134. Cordoba llamada
la Vieja no es el primitivo
sitio de Cordoba. 135. Fue
primera Colonia. 136. Lla-
mose *Patricia*. 137. Sus In-
cripciones. 138. Sus Meda-
llas. 141. Convento juridi-
co, y sus Pueblos. 144. Al-
gunos sucesos antiguos.
154. Sus Obispos. 157. y
sig. De Severo no hay cer-
teza. 157. Ni consta que
Cordoba fuese Metrópoli
Eclesiástica. 158. Su Obispo
Ofio. *V. Ofio*.
- Cordoba tomada por los
Saracenos. 233. Catalogo
de los que la gobernaron
en nombre de los Califas.
235. Catalogo de los Reyes
Moros de Cordoba. 238.
Estado de la Christiandad
en aquel tiempo. 246. Cul-
to Divino, y Clerecia. 347.
Iglesias dentro de la Ciu-
dad. La de S. Acisclo. 249.
La de S. Zoyl. 250. De los
tres Martyres. 251. De San
Cyprian. 252. De S. Ginés,
y Santa Olalla. 253. De la
Virgen Maria. 254. Iglesias,
y Monasterios fuera de la
Ciudad. S. Christoval. 255.
S. Cosme, y S. Damian. *alli*.

S. Félix de Froniano. *alli.*
 Monasterio de S. Martin.
 256. De S. Justo y Pastor.
alli. De S. Salvador y Peñam-
 elaría. 257. El Armilaten-
 se. 258. Monasterio de San
 Zoyl. 258. El de Cuteclara.
alli. El Tabanense. 259.
 —Estudios y Maestros de los
 Muzarabes. 261. Los Cle-
 rigos mantenian su trage.
 262. Gobierno civil de los
 Christianos. 263. Heregias
 del tiempo de los Moros.
 270. —Sus Obispos en tiempo del
 cautiverio. 272.
 —Martyres mas antiguos de
 Cordoba. *V. Acisclo, Zoyl,*
Fausto. Martyres que no son
 suyos. 334.
 —Sus Monasterios. *V. Mo-*
nasterios.
 —Aficción de los Christia-
 nos en la persecucion Sara-
 cenica. 337. y sig. *V. Mar-*
tyres.
 Cotinusa, Isla. 37.
 S. Crispin. 84. Su hymno Go-
 thico. 472.
 S. Cypriano. Su autoridad so-
 bre el Martyrio voluntario.
 345.
 Cuteclarense, Monasterio,
 258. 474.

D
 Decuma. Pueblo. pag. 149.
 y sig.
Didyma, y era la Ciudad de
 Cadiz. 39.
 S. Digna Martyr. 398.
 Dion, Presidente en Cordo-
 ba. 288.
 Donatistas. 166. Acusaron fal-
 samente al Papa, y à Ofio.
 167.
 Dulcidio, Presbytero de To-
 ledo. 456.

E
 Ecija. *Vide Astigi.*
 S. Emila Martyr. 396.
 S. Epiphanio. Su testimonio
 y en la causa de Ofio. 185.
 Erythea, Isla. 37.
 España llamada Chiliopolis.
 34.
 Espejo, Pueblo. 154.
 Estephano, corregido acerca
 de los Astapeos. 79.
 Estudios de Cordoba. 260.
 S. Eugenia Virgen y Martyr.
 462.
 Eugenio, Presidente de Cor-
 doba. 325.
 S. Eulogio de Cordoba. Su
 Vida, y Martyrio. 411. y
 sig. Su viage à Navarra.
 414. En qué año. 444. Pri-
 mera prision del Santo, y

lo que en ella hizo. 417.
 Abstuvose el Santo de sacrificar. 421. Protegió à Santa Leocricia. 425. Fue preso por esta ocasion. 427. Dia, y año de su Martyrio. 429. Escritos del Santo con nuevas observaciones. 431. y fig. Defiendese la Carta remitida al Obispo de Pamplona. 441. Traslacion del cuerpo del Santo. 454. Culto del Santo. 460.
 S. Eusebio Vercelense. 189. y 192.
 Exceptor, oficio entre los Muzarabes. 265. y 418.

F

SAN Fausto, Januario, y Marcial, están incluidos en el Verso de Prudencio. pag. 321. Su Martyrio. 325. Sus Actas. 508.
 Felicitas, y Maria hijas de Santa Sabigotho, y de San Aurelio. 384. Fueron puestas en el Monasterio Tabanense. 378.
 S. Felix de Cordoba Martyr. 375. Es diverso de San Felix de Alcalá. 393. Qual de estos fue trasladado à Carrion. *alli.*
 Fernan Gomez, Conde de Carrion, sacó de Cordoba

el Cuerpo de S. Zoyl. 312.
 Su edad. 319.
 S. Florentina Virgen. Su Vida. 118.
 Florentinió (Francisco Maria) cortegido sobre un Obispo de Cordoba. 211.
 Fraga, sitio de la Montaña de Cordoba. 256.
 Fragelas, Varrio de Cordoba. 254.
 Fragitano, Presbytero de Cordoba. 226.
 Froniano, Lugar de la Montaña de Cordoba. 255. y 474.
 Frugelo, Abad. 474. lin. 3.
 S. Fulgencio Astigitano. Su Vida. 89. Si fue Doctor? 91. No es fuya la Obra *de Fide Incarnationis ad Scarilam.* 97. No hay en España Manuscrito en que se mantenga el nombre de S. Fulgencio Astigitano. 96. Ningun Español antiguo le refiere entre los Escritores. 99. Su Cuerpo no fue trasladado à Sevilla. 104. Desde Ecija le llevaron à los Montes de Guadalupe. 106.

G

GAdes, Isla. *Vide Cadiz.*
 Gamasa, Escritor de la Historia de Arcos. 23.

Gerez. Fundamentos que prueban haver sido la antigua Afido, ò Afidona. 20. Llamòse *Gerez Sidonia*. 21. Inscripciones antiguas, que mantiene. 27. Una notable de letras Turdetanas, con otros monumentos antiguos. 28. Varios nombres que la han aplicado. 35. Su conquista por el Rey Don Alfonso el Sabio. 64.

S. Geronymo. Carta de los Obispos Cromacio, y Heliodoro. 212.

Gobierno Civil de los Muza-rabes. 264.

Gorciense. *V. S. Juan*.

Guilielmo, hijo del Conde Bernardo, rebelado contra Carlos el Calvo. 444.

H

SAN Habencio. pag. 372. y 474.

Harduino, impugnado sobre la situacion de Afindum de Ptolomeo. 15. Sobre los respectos del Rio Betis en la relacion de Plinio. 147. Sobre el *Sacili* de Plinio, y Ptolomeo. 150.

Heleca. Si hubo en Cordoba Obispo de este nombre? 227.

Hercules Gaditano. 40. Columnas de Hercules. *alli*,

Tom. X.

S. Hilario. Sus testimonios en la causa de Osio 181. y 194. No se hallaba en estado de averiguar la verdad. 182.

S. Honorato, Eutiquio, y Estevan, no son Martyres de España. 67.

Hostegesis, Obispo de Malaga. 280. y 339.

Hunfrido, Conde de Barcelona. 387.

Hygino, Obispo de Cordoba, descubridor de los Priscilianistas, y despues su defensor. 209.

I

Iglesias de Cordoba. La de los tres Martyres. 251. Es hoy la Iglesia de San Pedro. 330. Descubrieronse alli las Reliquias de muchos Martyres. 330. *V. Cordoba*.

Inscripciones. De Afido. 16.

De Arcos. 49. De Medina.

57. De Beger. 59. De Astigi. 75. De Ventipo. 82. De un Obispo Astigitano. 112.

De Cordoba. 138. De Claritas Julia, que existen en el Lugar de Espejo. 153.

De los Martyres de Cordoba. 331. De la Urna de S. Eulogio en Oviedo. 458.

De Santa Eugenia. 462.

Irmintrudis, muger de Carlos el Calvo. 392.

los el Calvo. 392.

- S. Isaac Martyr. 365.
 Isabèl Religiosa de Cordoba. 399. y fig.
 Isidoro Cordubense. Si huvo tal Obispo en aquella Iglesia? 214.
 S. Isidoro Hispalense tomò de Marcelino lo que se halla en sus Obras contra Osio. 191. No tuvo las Obras de S. Athanasio. *alli.* De su Carta al Metropolitano de Toledo. 227.
 S. Isidoro Monge y Martyr. 409.

J

- SAN Jeremias Martyr. 372.
 Otro. 396.
 S. Jorge Martyr. 379.
 Juan Confessor en Cordoba. 362.
 S. Juan Gorticense, estuvo en Cordoba. 256.
Julia Traduèta, Ciudad de España. 50. Dificultades sobre la situacion de este Pueblo. *alli.* y fig. Sus Medallas. 54.
Julias, pueden reconocerse las Colonias hechas por Augusto. 53.
 Julio Cesar, estuvo en Cadiz. 37. V. *Julias* Colonias.

K

- K Ronio, Templo de Saturno en Cadiz. 44.

L

- L Eiulense, Lugar de la Montaña de Cordoba. 256.
 S. Leocricia Virgen y Martyr. 424. y fig.
 Leovigildo Abadfalomes vecino de Cordoba. 388. Su hermana Babila. 389.
 Lepia, Pueblo. 45.
 Libelo Synòdico. 173.
 Libelo de los Luciferianos. V. *Marcelino.*
 S. Liberio Papa. 174.
 Santa Liliofa Martyr. 375.
Linfatiel Scamaran. 283.
 Luciferianos, calumniaron à Osio. 188. y 277. Su Libelo à los Emperadores. 480.
 Lucila, Señora Española, favoreció en Africa à los Donatistas. 166.
 S. Luis Martyr. 408.
 S. Lupo Martyr. 334.

M

- M Ancio, Caballero Francès, vino à Cordoba. 390. y 464.

- Marcelino, y Faustino, Luciferianos, calumniaron à Osio, y à otros Santos. 189. Su Libelo à los Emperadores, Apendice II.
- Marcelo, Fundador de Cordoba. 133.
- Marchena, Pueblo. Si tuvo Obispo? 115.
- Marti (D. Manuel) corregido sobre una Medalla de Ventipo. 80. Sobre otra de Cordoba. V. *el Prologo*.
- S. Martin Turonense. 185.
- Martyres de la persecucion Saracenicã en Cordoba, impugnados por los malos Christianos. 339. Motivos de la contradiccion. 341. Disfuenfense. 342. Martyres de aquella persecucion. 358. y fig. Algunos cuyos nombres no se saben. 464. y fig.
- Martyrio, en què consiste? 342. Si puede alguno ofrecerse à el voluntariamente. 342. y 345. Autoridades de los Santos Padres sobre el assunto. 347. Concilio de Cordoba acerca del Martyrio. 351.
- Martyrologio Epternacense antiquissimo. 213.
- Medallas. De Abdera. 3. De Afido. 17. De Ceret. 34. De Cadiz. 36. 39. 41. 43. y fig. De Carifa. 46. De Car-
- teia. 48. De Julia Traducta. 54. De Urfo. 77. De Osturo. 80. De Ventipo. 80. De Cordoba. 141. De Carbula. 148. De Sacili. 150. De Onuba. 151.
- Medina-Sidonia. Si es la antigua Afido? 19. No consta que fuesse arruinada en el siglo octavo. 30. Llamada *Sidia*, y *Civitas Salva* por algunos. 61. Hecha Titulo de Ducado, y Ciudad. 65. Inscripcion junto à Medina. 57.
- Mela (Pomponio) su patria. 51.
- Migencianos, hereges. 277.
- Milagros, no son precisos para la santidad. 341.
- Mojacar, es el antiguo Murgis. 5.
- Monasterios dentro, y fuera de Cordoba. El de S. Zoil. 251. 258. y 474. De S. Christoval. 255. y 474. De S. Felix. 255. S. Martin. 256. S. Justo y Pastor. 256. S. Salvador y Peñamelaria. 257. Armilatense. 258. Cuteclarense. 258. y 474.
- Monasterios de Navarra. 415.
- Montefis, su hija aparecida à Santa Sabigotho. 379.
- Morales (Ambrosio) impugnado sobre el libro del Memorial de los Santos de S. Eulogio. 432. Sobre el año

- de la Traslacion del Santo. 454. Sobre una Inscripcion de Oviedo. 458.
- Murgis, Pueblo, donde hoy Mojacar, diverso de Murcia. 5. El Murgis de Ptolomeo no es el de Plinio, ni el de Antonino. 6.
- Mujacra. *V. Mojacar.*
- Munda, Ciudad. 73.
- Murcia, no fue la antigua Murgis. 5.
- Muzarabes de Cordoba que siguieron al Rey D. Alfonso el Magno. 243. Otros desterrados à Marruecos. 244. Su afliccion por medio de los tributos. 268. y fig.
- N**
- S**anta Nathalia. Vease Sabigotho.
- Nymphiano, Varrio de Cordoba. 255.
- O**
- O**bispos de España, y de la Galia en una causa de Ofio. 167. Obispos de España desterrados por la Fè. 206.
- Obencio, Astigitano. 107.
- Agapio I. de Cordoba. 218.
- Agapio II. de Cordoba. 221.
- Arvidio, Astigitano. 109.
- Beato, Astigitano. 111.
- S. Crispin, Astigitano. 84.
- Eleutherio, de Cordoba. 220.
- Estevan, Asidonense. 62.
- Estevan, Astigitano. 108.
- Estevan, de Cordoba. 217.
- Estevan II. de Cordoba. 221.
- Fosforo, de Cordoba. 230.
- S. Fulgencio, Astigitano. 89.
- Gaudencio, Astigitano. 86.
- Geroncio, Asidonense. 60.
- Gregorio, de Cordoba. 212.
- Honorio, de Cordoba. 226.
- Hostegefis, de Malaga. 280.
- Hygino, de Cordoba. 208.
- Juan, de Cordoba. 184.
- Juan II. de Cordoba. 286.
- Leudefredo, de Cordoba. 228.
- Martin, Astigitano. 112.
- Miro, Asidonense. 62.
- Mumulo, de Cordoba. 230.
- Nandarbo, Astigitano. 109.
- Ofio, de Cordoba. 159.
- Pedro, Abderitano. 11.
- Pegasio, Astigitano. 87.
- Pimienio, Asidonense. 57.
- Rufino, Asidonense. 56.
- Samuel, depuesto de Eliberi. 278.
- Saulo, de Cordoba. 272.
- Teoderacis, Asidonense. 60.
- Theodulfo, Astigitano. 108.
- Valencio, de Cordoba. 279.
- Zacheo, de Cordoba. 231.
- S. Odoario, 415.
- Olintigi, y Olintigi. 146.
- Onoba, ò Onuba, Pueblo

blo. 151. Batiò Monedas. 151.
 Ortelio, corregido. 24.
 Ofio, Obispo de Cordoba. Su vida. 160. y fig. Asistió al Concilio de Eliberi. 161. Su firma està desordenada en algunas ediciones, y por qué? 162. Fue Confesor de la Fè. 163. y 202. Pafsò à Italia. 164. Instruyò al Emperador Constantino Magno. 165. Fue acusado por los Donatistas, y defendido por N. P. S. Augustin. 167. No fue Traditor. 168. Dirigió Constantino Magno una Ley, y enviòle à Alejandria en la causa de Ario. 169. Presidiò el Concilio Niceno, y dictò su Symbolo. 170. Asistió al Concilio Grangrense, y volviò à España despues de la muerte de Constantino. *alli*. Presidiò el Concilio Sardicense. 172. Y otro de Cordoba. *alli*. Escribiòle el Papa S. Liberio. 174. Pafsò de España à Italia, y contuvo al Emperador Constancio, que le dexò volver à Cordoba. 175. Su Carta al Emperador. 176. y 477. Elogio de Tilemont sobre esta Carta. 191. Fue desterrado à Sirmio. 178. Comunicò *alli* con Ursacio, y Valen-

te. 178. y 181. Exemplares de algunos Santos en condescender en algo con los Hereges. 184. Pero no subscribiò contra Athanasio. 179. y 186. Condenò à los Arianos à la hora de su muerte. 179. Sus escritos. *alli*. No subscribiò Formula contraria à la Fè. 183. Y si firmò, no conociò el error. 185. Calumnia de los Luciferianos acerca de su muerte. 188. y fig. Venerase por Santo entre los Griegos. 193. No muriò en Cordoba. 195. y fig. En què año muriò? 198. y fig. Falleció de ciento, y un años. 200. Fue Obispo por mas de setenta años. 201.

Ostippo, Pueblo. 78.
 Osturo, Pueblo. 80. Batiò Monedas. *alli*.
 Osuna, Ciudad. *V. Urso*.

P

SAN Pablo Diacono Mar-
 tyr. 373.
 S. Pablo Monge y Martyr. 409.
 Padilla (Don Lorenzo) escribiò sin cultura el Catalogo de Santos de España. 66.
 Pagi. Se equivocò en un suceso de Ofio. 201.

- Palma, Villa junto al Betis. 409.
 Pamplona. Su Obispo Uvilie-
 findo. Si fue el primero?
 446. *V. S. Eulogio.*
 S. Pedro Martyr Astigitano.
 122. Actas de su Martyrio.
 473.
 S. Pedro Monge y Martyr de
 Cordoba. 408.
 Pellicer, impugnado sobre
 una Carta de S. Eulogio.
 441. y sig.
 Peñamelaria, ò Pinamelaria,
 Monasterio. 257.
 Perez (D. Juan Bautista) su
 dictamen sobre la Silla de
 S. Tefiphon. 8.
 S. Perfecto Martyr. 358.
 Persecucion Saracenicá. *Vide*
Martyres.
 S. Phebadio. 187. y 200.
 Pimenio Obispo Asidonense.
 57. El que con este nombre
 concurrió al Concilio VI.
 de Toledo no fue Dumien-
 se, sino Asidonense. 58.
 Trátase de San Pimenio.
 69.

Santa Pomposa Martyr. 405.

R

- R** Ecafredo, Metropolitano
 de la Betica. 275. y 417.
 Regina, Pueblo. 45.
 Reliquias de los Martyres de
 Cordoba en la Iglesia de
 los tres Martyres quando

fueron ocultadas? 244.

Quando se descubrieron?
 329.

Retiario, Gladiador. 81.

Reyes Moros de Cordoba.

238. Fin de aquella Monar-
 quia. 242.

Roa, impugnado sobre el Me-
 morial de los Santos de S.

Eulogio. 433.

Rodulfo Monge Benedictino
 de Carrion. 314.

Rojana, Lugar de la Monta-
 ña de Cordoba. 256.

S

Santa Sabigotho Martyr.

375. Llamóse tambien

Nathalia. 384. En el Bautif-
 mo recibió el nombre de Sa-

bigotho. 384. Nombres de
 sus hijas. 384.

S. Sabiniano. 371. y 474.

Sacili, Pueblo. 150. Batió Mo-

nedas. 150.

Saguncia, Pueblo del Con-

vento Gaditano. 47.

Salabreña. Es la antigua Se-

lambina. 7. Envió un Pres-

bytero al Concilio de Eli-

beri. 7.

S. Salvador de Leyre, Monas-

terio. 414.

Samson, Abad de Cordoba.

281. y 388.

S. Sancho Martyr. 370.

Sancho Sanchez , Conde de Gascuña. 445.

S. Sandalio Martyr. 335.

Sardicense Concilio. 172.

Selambina , Pueblo. Su situacion. 6.

Senior , Obispo de Zaragoza. 389. y 416.

Servando , Conde de Cordoba. 263. Fue malvado. 269. 280. 282. y 339.

Sidonia , no es dictado proprio de Medina. Convino tambien à Gerez. 21. y à Alcalà de los Gazules. 22.

Sigeberto Gemblacense , introduxo un Obispo Isidoro en Cordoba. 214. y fig.

Sixus , y Syalis , Ciudades de España. 61.

Solerio , impugnado sobre el nombre de Santa Sabigotho. 385.

Sulpicio Severo. Su testimonio acerca de Osio. 187. Otro acerca de los Priscilianistas. 209.

Sunifrido de Barcelona. 387.

Synodico Libelo , su autoridad. 173.

T

TAbanense , Monasterio. pag. 259.

Tercias de Iglesias. 248.

Tercias. Varrio de Cordoba. 253.

Teresa , Condesa de Carrion. 318. y fig.

S. Tesiphon , uno de los siete Apostolicos , donde tuvo su Silla? 7.

Theodeffredo , padre del Rey D. Rodrigo. 232.

Titulo de Iglesia en varias significaciones. 299. y fig.

Traducta. *V. Julia.*

Trage de los Muzarabes en Cordoba. 262.

Traslacion de los Cuerpos de S. Aurelio , y S. Jorge à Paris. 387. y fig.

Tres Martyres de Cordoba.

Su Martyrio. 325. Sus Actas. 508. No fueron hermanos. 328. Dia de su Martyrio. 329. Invencion de sus Reliquias. *alli.*

Tributos de los Muzarabes. 267.

Tudense , interpolò el Chronicon de S. Isidoro con notable perjuicio. 93.

V U Y W

VAlerio , de las Historias Libro. Quien fue su Autor? 310.

Ventipo , Pueblo. 80. Batiò Monedas. 81. Inscripcion inedita de este Pueblo. 82.

Es diversa de Basillippo. *alli.*

Vera, Pueblo. 4. *V. Barea.*
 Vergi, donde estuvo este Pueblo? 8.
 Vicente, Presbytero de España mencionado por los Luciferianos. 210.
 Santa Victoria hermana de S. Acisclo, no fue mencionada por Prudencio. 297. y 321. Estuvo su cuerpo en la Iglesia de S. Acisclo. 302.
 Urgia, Pueblo. 46.
 Urío, Ciudad. 76. Batió Monedas. 77. No es Santo de este Pueblo S. Arcadio. 125. Ni los Martyres S. Leon, Donato, y Compañeros. 128.
 Ufuardo, y Odilardo Monges de Paris vinieron à Cordoba. 387. Trasladaron allà cuerpos de Santos. 389. Ufuardo es el Autor del Martyrologio. 391. Escribióle no en tiempo de Carlo Magno, sino de Carlos el Calvo. *alli.* Tiene algunos dias errados. 384. y 461.
 Wandelberto vindicado sobre S. Zoyl. 306.

Wiliesindo, Obispo de Pamplona. 414. y fig.
 S. Wistremundo Martyr Astigitano. 122. y 474.
 S. Vulfura. Su Martyrio. 469.

X

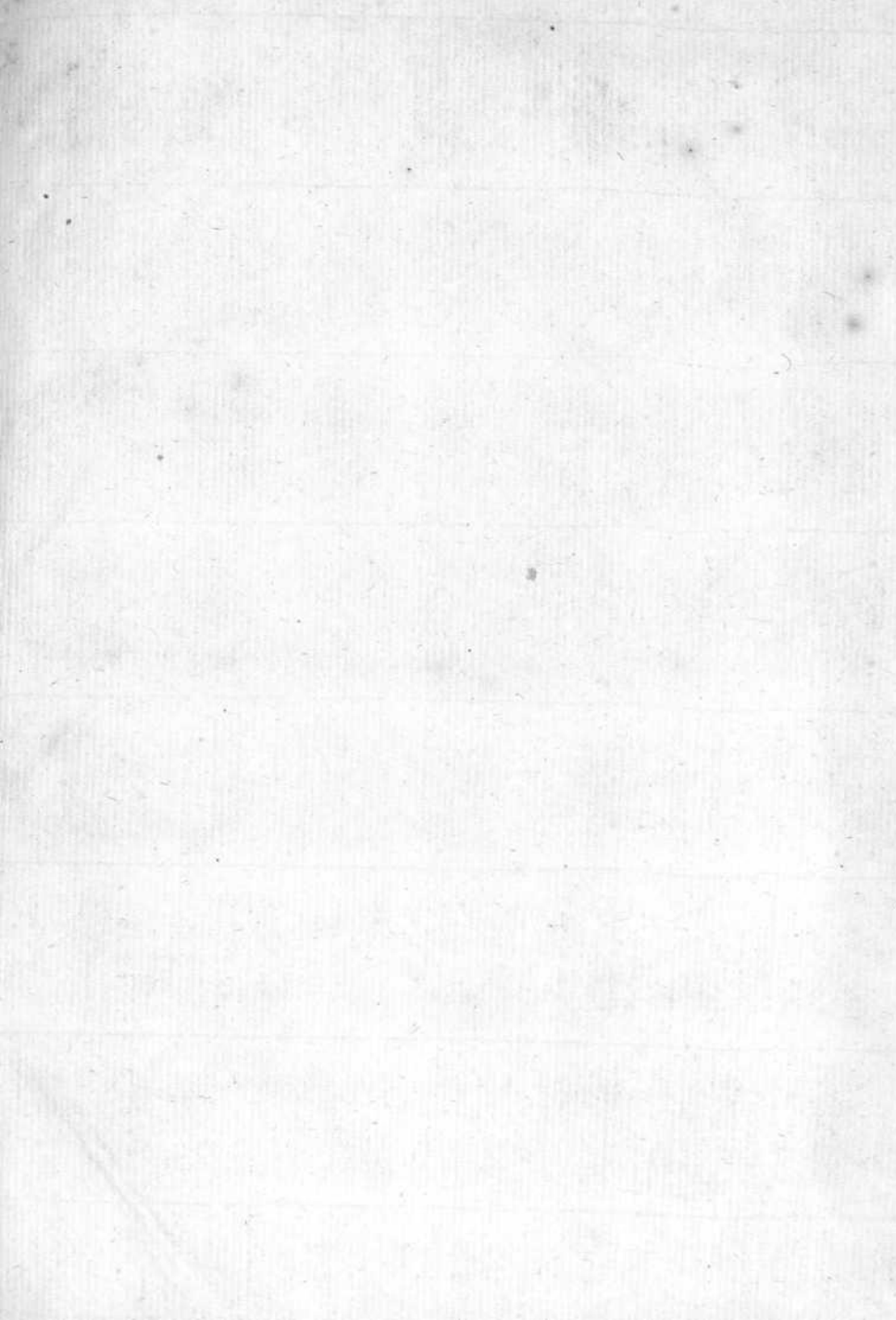
XERA, Ciudad. pagina 33.
 Xerez. *V. Gerez.* Etymologia de este nombre. 24.

Z

SAN Zoyl Martyr de Cordoba. Su Martyrio. 307. Tuvo compañeros en su Martyrio, y sus nombres. 306. Descubrimiento de su cuerpo. 224. y 311. Traslacion de su cuerpo. 312. Milagros en esta Traslacion. *alli.* Milagros hasta hoy no publicados que hizo Dios por intercesion del Santo. 313. Su Templo en Cordoba. 250. Monasterio fuera de la Ciudad. 258. y 474. Què Reliquias suyas tiene Carrion? 320.

O. S. C. S. M. E.

Se hallarà con los precedentes en la Porteria de San Phelipe el Real de Madrid.

1. 7. 200. ...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

FLOREZ
ESPAÑA
SAGRADA

TOM X

949